

Hans Janstad – Sune Rudnert

SKÅNSKA KONSTNÄRS- KLUBBEN

GRYPS
ELBOGEN
Nr 3

MALMÖ FORMMINNESFÖRENING'S SKRIFTSERIE

Hans Janstad – Sune Rudnert

SKÅNSKA KONSTNÄRS- KLUBBEN

GRYPS
ELBOGEN
MALMÖ FORNMINNESFÖRENINGIS SKRIFTSERIE
Nr 3

Bidrag till tryckningen av GRYPs Elbogen, Malmö fornminnesförenings skriftserie nr 3 har lämnats av Malmö Förskönings- och Planteringsförening.

Redaktör: Elsebeth Bager

Redaktionskommitté: Ingemar Billberg, Hans Ersgård, Lars Jörvall, Bengt Liljenberg.

Framsidan: En krokiteckningskväll i Skånska Konstnärsklubbens regi.

Baksidan: Klubbmedlemmar tecknade av Figge Holmgren.

© Hans Janstad, Sune Rudnert, Malmö 1993

Printed in Sweden by Berlings, Arlöv 1993

ISBN 91-85156 37-X

ISSN 1101-4628

Innehåll

Förord	5
Sune Rudnert	
<i>Skånska Konstnärsklubbens första femtio år</i> Historik, gestalter och händelser i det skånska konstlivet 1942–1992	
Upprinnelsen 1942, Klubben stadfästes	7
Inval i Klubben	10
Fortsatt medlemsvärvning	13
Praktiska frågor	15
Klubben får styrfart	17
Praktiska problem under 1943, upphovsmannarätt	18
Advokat Helmer Wåhres inval i Klubben	19
Herman Österlund	20
Konstmuséet i Lund	21
Lotteri 1944 och tavlor, skänkta för försäljning	21
Hans Janstad	
<i>Den glada tiden</i>	23
Lysande berättare	24
Hans Ripa, den glade berättaren	25
Den välsignade skokrämen	29
Konsten att återbetala	31
Den sällsamma historien om Staffan Norlind	32
Sune Rudnert	
<i>Klubben finner sin profil</i>	39
Köpenhamnsresa, "tvivelaktig konst" och kandidater till Konstnämnden	40
Maskerader	41
Krokiteckning	42
Litografikurser	43
Grafikverkstad	43
Tidskriften Konstspegeln	46
Kontakt med KRO	47
Arrangemang, föredrag, underhållning	50
Första ordförandebytet och vännernas hyllning till Erik Jönsson	52
Stugan i Röd	54
Utställningsverksamhet på Stadsteatern, Galleri Thalia	56
Sammanträdesplatser för Klubben, Storateljén, egen klubblokal, SKYS	57
Hans Janstad	
<i>Den muntre och muntlige Thure Thörn</i>	63
Född till konstnär	64

En ny Liljefors	66
Sjöjungfrun med knäskålar	67
Rätt och fel ordination	69
Skånska Målarskolan	71
Thure Thörn fortsätter	72
Tavelbolag	74
Kriget födde en skulptör	76
Ernst och Staffan	78
Två skulptörer att minnas	81
Johannes Collin	81
Mera om Karl Enock och Jordell	84
Den gode sonen	87
<i>Telegramstilen</i>	89
Sune Rudnert	
<i>Vidgade vyer inom konstlivet</i>	92
Simhallsproblem i Malmö	93
Hedersledamöter	94
Protest mot konstprogram i radion	95
Jubileum	96
Klubbens deltagande i samlad aktion mot Statens konstråd ..	99
Kontakt med Konstnärsklubben i Stockholm	100
Kultursamarbete, SKYS	100
Konsthallsfrågan i Malmö	101
Den stora schismen	103
Dekorativa arkivet	107
Skönmålning av Cementfabriken i Limhamn	107
Materialförsäljning	108
Erik och Frida Jönssons minnesfond	109
Gretha och Sigfrid Turéns stipendiefond	110
Malmö Konstcentrum, SKYS	111
Resumé och framåtblick	111
Ordförande i Skånska Konstnärsklubben	113
Käll- och litteraturförteckning	114
Hans Janstad	
<i>Andra bandet</i>	115
Nestorn Einar Bager	115
Konstnärslaget	118
Den märklige Evald Ask	119
Skyltmålaren	124
De röda kinderna	125
Arme Karlmark	126
Byxhängslen och palett	130
Sista natten med Fröding	131
Nya röster skall sjunga	132
Biografica	134

Förord

1992 firade Skånska Konstnärsklubben sitt 50-årsjubileum. Föreliggande skrift var från början tänkt som ett litet minnesalbum, men efterhand så växte arbetet i omfång och kom – efter någon försening att ta form av en grundligare genomgång av Klubbens verksamhet. Dock bibehölls grundtanken, nämligen att inte enbart skildra verksamheten strikt efter protokollen utan att i lika hög grad ge utrymme åt de glada historierna och upptågen.

Historiken i boken bygger väsentligen på vad protokoll och andra handlingar kan redovisa, men också på vad de medlemmar och andra personer, som varit med i Klubbens mångskiftande framfart i det skånska och svenska konstlivet, minns och kan berätta om. Många intressanta samtal med medlemmar har därför bidragit till att bredda den historiska skildringen och gett torr och knapp protokollskrift kött på benen. Därför finns det många, som härmed tackas. Främst bör nämnas Hans Ripa, Anders A Jönsson, Ulla Borgström, Gertrud Wråke-Lindquist, Nils Ingvar Nilson, Thure Thörn, Tage E Nilsson, Allan Erwö, Stig Wernheden och Fred Sekunde för deras insatser.

Historikens noter har av utrymmesskäl tagits bort. Den vetgirige som vill tränga djupare hänvisas till käll- och litteraturförteckningen.

Boken har tryckts med bidrag från Elbogen Malmö Fornminnesförening och Malmö Förskönings- och Planteringsförening.

Hans Janstad Sune Rudnert

Skånska Konstnärsklubbens första femtio år

Historik, gestalter och händelser i det skånska konstlivet
1942–1992

Upprinnelsen 1942, Klubben stadfästes

Under trettio- och fyrtiotalen fanns i det skånska och framförallt det malmöitiska konstlivet en härskande grupp av äldre gentlemän. De unga konstnärerna tyckte sig ha vissa besvär att tränga genom detta kompakta skikt och nådde följaktligen inte de tunga posterna inom exempelvis Malmö museums eller Skånes Konstförenings styrelserums väggar. Det jäste inom de yngre leden och tiden var mogen för förändringar. Missnöjet och motsättningarna kan därför sägas vara grogrund för Skånska Konstnärsklubbens grundande.

Det fanns förebilder för Klubben. Skånska Konstnärslaget var en sådan sammanslutning, vars aktiva period inföll mellan 1903 och 1916. I Stockholm hade Konstnärsklubben bildats redan 1856. Det skulle emellertid snart visa sig att Skånska Konstnärsklubben skulle få många praktiska uppgifter att fylla utöver de rent samlande funktionerna. Organisationen blev ganska snart ett begrepp och kallades rätt och slätt Klubben, också i protokollen.

Konstnärerna Willy Lindeberg och Erik Jönsson var de ledande krafter som behövdes. De tog initiativet till den första sammankomsten. En cirkulärskrivelse hade sänts till trettiosex kolleger; de allra flesta kända profiler ur det skånska kulturlivet:

Eric Alsmark, Arne Aspelin, Sigfrid Bengtsson, Svante Bergh, Rich. Björklund, Martin Emond, Bror Forssell, Erik Jönsson, Jonas Fröding, Ossian Gyllenberg, Tage Hansson, Figge Holmgren, Helge Högbom, Gunnar Jonn, Ivan Jordell, Johan Johansson, Gerhard Karlmark, Arwid Karlsson, Axel Kleimer, Albert Krüger, Fritz Kärfve, Albert Larsson, Elvin Larsson, Willy Lindeberg, Ragnar Lindquist, Gunnar Nordborg, Ernst Norlind, Gunnar Norrman, Anders Olsson, Emil Olsson, Karl Enock Olsson, Hans Ripa, Jules Schyl, Anders Sten, Olle Wallengren, Herman Österlund.

Uppropet löd:

S. H. T.

För att utröna intresset för bildandet av en konstnärsklubb för Skåne vore det önskvärt, att Ni ville deltaga i en sammankomst på Malmö Museum (kaféet) den 12 februari kl 20. Var vänlig anländ i god tid, enär huvudingången stänges kl 20. Ytterkläderna torde avhängas i kaféet. Önskvärt vore, att anmälan om deltagande gjordes per telefon 21440 (Erik Jönsson) senast den 10 dennes. Mellan kl 18 och 20 håller Amanuens Greve S. Kalling föredrag om "Mälarprovinsernas herrgårdskultur".

Malmö den 8 februari 1942.

För kommittén

Erik Jönsson

Mötesdetaljerna var noga förberedda; av allt att döma av Erik Jönsson och Willy Lindeberg:

Dagordning vid sammankomst på Malmö museum den 12 februari 1942.

- § 1. Erik Jönsson hälsar de närvarande välkomna.
- § 2. Val av ordförande för kvällen.
- § 3. Val av protokollförare och två justeringsmän.
- § 4. Stadgeförlag framlägges av Willy Lindeberg.
- § 5. Beslut om bildandet av en konstnärsklubb för Skåne. Namnförlag.
- § 6. Diskussion angående stadgarna.
- § 7. Val av interimsstyrelse.
- § 8. Beslut om nästa sammanträde, var och när detta skall hållas samt vilka som skola inbjudas.
- § 9. Ev. väckta frågor.
- § 10. Anmälan av dem som önska bli medlemmar.

Erik Jönssons koncept till invigningstalet är bevarat:

d 12. Febr. 1942

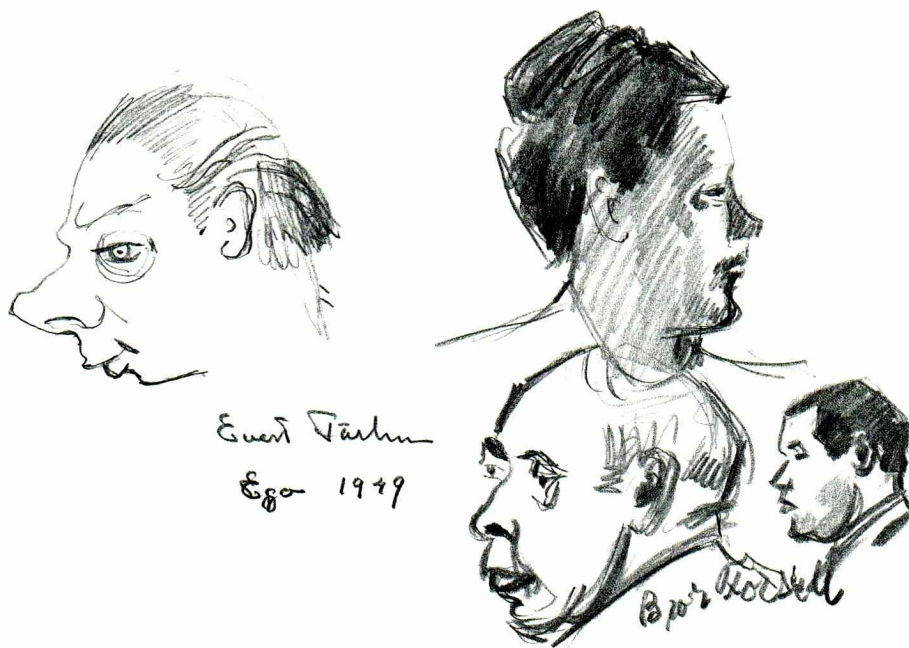
I Då vi idag samlats för att dryfta förutsättningarna för bildandet av en konstnärsklubb är det glädjande att se med vilket intresse saken omfattats av såväl äldre som yngre kolleger. Jag vänder mig särskilt till... som för 40 år sedan var med om stiftandet av Skånska Konstnärslaget

II Riktlinjerna för en event. sammanslutning äro naturligt nog ännu inte klart utformade utan böra de i kväll samtidigt med framlagt förslag till stadgar diskuteras.

Syftet med klubben bör förutom sällskaplig samvaro, bliva upptagande av sådana frågor som kunna ha vital betydelse för konstnärskåren. Dessa frågor ge sig själv så småningom. Redan i kväll bör vi jämte diskuterande av stadgar tänka på sammanställningen av klubbens ledning, – förslag som senare skall framläggas vid ett möte med talrikare representanter för konstnärskåren.

Innan jag ber Konstnären Willy Lindeberg uppläsa förslaget till stadgarna vore det kanske lämpligt att för aftonen välja ordf ö protokollförare ö justerare.

I och med det första mötet den 12 februari 1942 grundades Skånska Konstnärsklubben. Man hade tydligtvis kontaktat pressen för att nå

Evert Färhm har 1949 tecknat sitt "Ego" och Bror Forssell har fångat några kollegor.

största möjliga publicitet. Skånska Dagbladet (Sk D) skrev i ingressen till en artikel att Skånska Konstnärsklubben var arvtagare till Skånska Konstnärslaget. Från denna organisation var konstnärerna Fritz Kärfve och Herman Österlund närvarande. Det visar att man hade tänkt på vikten av att knyta samman äldre kolleger med yngre. På så vis tog man vara på användbar erfarenhet från den tidigare existerande organisationen. I sitt inledningstal orienterade Erik Jönsson om den dagsaktuella situationen på konstfronten. Klubbens syften skulle vara att bidra till gott kamratskap bland konstnärerna, tillvarata medlemmarnas intressen och se till att yrkets traditioner hölls högt och att den konstnärliga ambitionen frodades. Man tog klart avstånd från att Klubben skulle syssla med utställningar. Enligt tidningsartikeln berodde denna inriktning på att man inte ville skapa en ekonomisk förening.

Av det kompletterande protokollet från sammanträdet framgår att Erik Jönsson valdes till ordförande för kvällen, Ivan Jordell valdes till protokollförare, Axel Kleimer och Herman Österlund utsågs till protokolljusterare. Willy Lindeberg lade fram stadgeförslaget.

De närvarande beslöt enhälligt att en konstnärsklubb skulle bildas. Fyra namnförslag figurerade: *Skånska konstnärers klubb*, *Skånska Konstnärsklubben*, *Skånska konstnärsgillet*, *Skånska konstnär-*

förbundet. Efter diskussion antog majoriteten namnet *Skånska Konstnärsklubben*.

Interimsstyrelsen konstituerades enligt följande: Erik Jönsson ordförande, Ivan Jordell vice ordförande, Willy Lindeberg sekreterare, Ragnar Lindquist vice sekreterare, Bror Forssell skattmästare, Herman Österlund sexmästare och Hans Ripa vice sexmästare.

En valkommitté behövdes och till denna röstade man fram Svante Bergh, Martin Emond, Brita af Klercker-Hatz och Arwid Karlsson. Därmed blev Brita af Klercker den första kvinnliga konstnär, som fick uppdrag i Klubben. Det var tämligen unikt att kvinnor deltog, där män av tradition umgicks i klubbar, föreningar och styrelser.

Revisorer valdes också för att komplettera föreningens verksamhet. Kristian Anderberg och Tage Radetzky fick förtroende som ordinarie revisorer medan Arne Aspelin blev suppleant. Det beslöts också att nästa sammanträde skulle hållas i början av mars månad. Arwid Karlsson föreslog att konstnärer, som ställde ut i Skåne, skulle kunna inbjudas som gäster i klubben.

Av de trettiosex kallade kunde följande tjugo närvara: Eric Alsmark, Erik Jönsson, Arwid Karlsson, Elvin Larsson, Gunnar Nordborg, Emil Olsson, Olle Wallengren, Svante Bergh, Tage Hansson, Axel Kleimer, Willy Lindeberg, Gunnar Norrman, Karl Enock Olsson, Herman Österlund, Bror Forssell, Ivan Jordell, Fritz Kärfe, Ragnar Lindquist, Anders Olsson och Hans Ripa. Dessa anmälde sig under mötet som medlemmar.

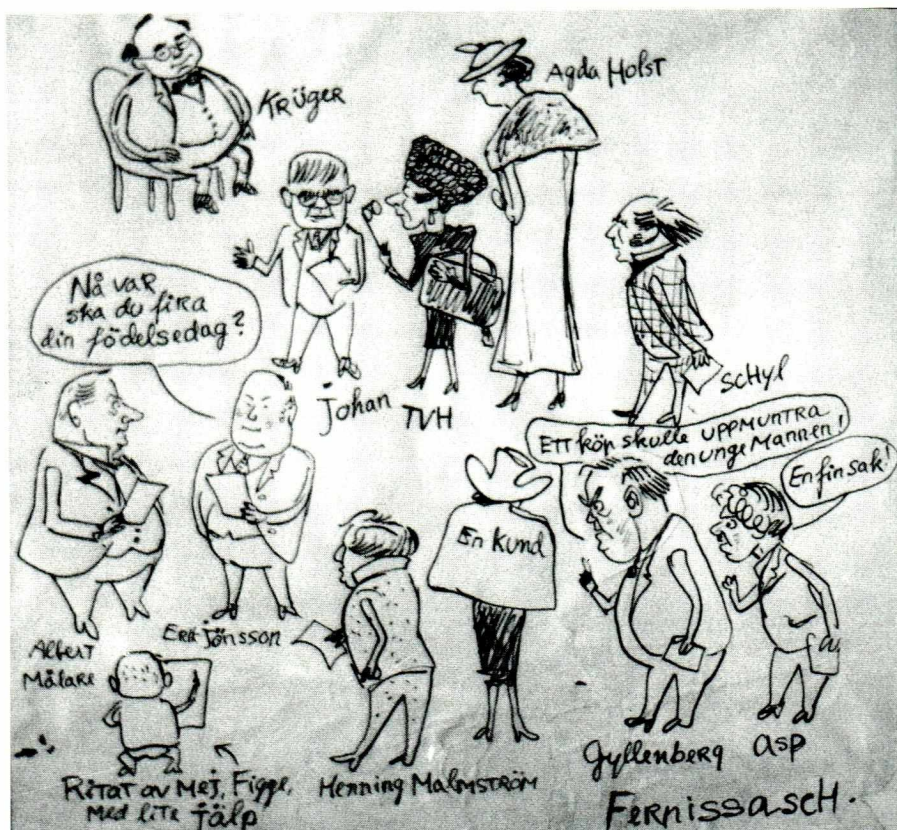
Inval i klubben

De första medlemmarna av Klubben tillskrevs och blev medlemmar utan att några formella krav ställdes på dem. Denna princip gällde för de första åren och det var i regel välkända etablerade och yrkesverksamma konstnärer som på detta sätt tillfrågades om medlemskap. I 1942 år stadgar § 2 angavs kraven för medlemskap:

Den som skall kunna bli medlem i Klubben måste ägna en väsentlig del av sin verksamhet åt utövandet av bildande konst inom målningens, skulpturens, teckningens eller grafikens områden och i denna sin verksamhet ha framträtt offentligt.

Och § 3 angav reglerna för inval:

Förslag till inval sker skriftligen till ordföranden varvid den föreslagne rekommenderas av två medlemmar. Ärendet hänskjutes till en valkommitté, som består av 8 personer, där ordföranden, vice ordföranden, sekreteraren och vice sekreteraren äro självskrivna medlemmar. Kommittén är beslutsmässig, när 6 medlemmar äro tillstädes. Valkommittén väljes av klubben vid årssammankomsten.

Anders Sten, 1939, Skånes konstförenings vernissage 1939 med en del kända profiler ur Klubben: Albert Krüger, Albert "Målare" Larsson, Erik Jönsson, Johan Johansson, Tora Vega Holmström, Agda Holst, Jules Schyl, Henning Malmström, Ossian Gyllenberg och Hjalmar Asp (dog 1940).

Man tog emot invalsförslag på lämpliga personer, förhörde sig om deras konstnärliga verksamhet om man inte var säker på denna och fällde praktiskt taget avgörandet på egen hand inom styrelsen, vars ord vägde tungt. Dock meddelades på klubbsammankomsterna vem som hade diskuterats och hur resultatet hade utfallit, varpå valet i regel utföll i enlighet med styrelsens förslag. Exempelvis visar ett protokoll från oktober 1947 ett sådant förfarande då en konstnär sökt medlemskap, men fått avslag på sin anhållan. Inval kunde ske vid alla tider på året och i regel på första mötet efter att någon konstnär föreslagits.

Att styrelsen inom sig kom med invalsförslag visar ett protokoll från december 1950. Förutom tre ansökningar om medlemskap i

Advokat Helmer Währe, hedersledamot i Skånska konstnärsklubben.

klubben, diskuterades inom styrelsen ytterligare två personer, som skulle tillfrågas om de "ville komma upp på förslaget för inval." Problem uppstod när någon konstnär med föga utställningsverksamhet föreslogs för inval.

Invalet av advokaten Helmer Währe (behandlas på annat ställe) skedde därför att han erbjöd sitt juridiska kunnande till Klubben. Han var också den som ivrigt förespråkade bättre och fastare regler för inval samt en invalsnämnd.

Kraven på medlemskap hårdnade kring 1950. Då tillämpades kravet att 2/3 majoritet av de på medlemssammanträdet närvarande skulle rösta för en persons inval. Av dem som inte var tillräckligt kända av styrelsen, krävdes att de skulle ha lämnat in originalverk till bedömning före omröstningen i Klubben. Sluten omröstning företogs och små fint tryckta kort med de föreslagnas namn finns kvar som bilagor i handlingarna, bl a till decemberprotokollet 1950. Vid detta tillfälle var 36 medlemmar närvarande och därför krävdes minst 24 röster för ett antagande. De föreslagna konstnärerna Anders Österlin och Hans Rosenquist fann nåd inför krävande klubbmedlemmar och fasta principer. Martin Emond ansåg att detta valsystem inte fungerade fullt tillfredsställande och föreslog "att de sökande borde lämna in fem arbeten vardera. Dessa skulle finnas tillgängliga då inval företogs. Mötet beslöt att så skulle ske för framtiden."

På styrelsesammanträdet i mars 1952 beslöts att man skulle lägga fram ett nytt förslag för invalregler. Det var stadfästningen av den princip som tydligen fungerat de senaste åren.

Styrelsen föreslår person till inval, varpå följer slutan omröstning, varvid 2/3 majoritet erfordras för inval. I kallelse till sammanträde anges att inval av medlemmar skall äga rum.

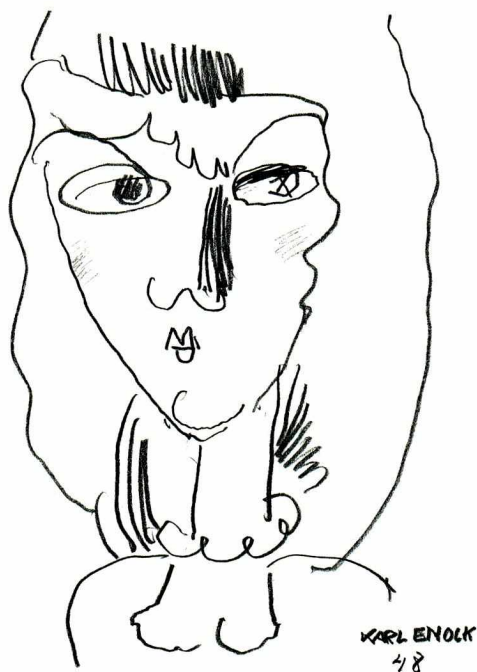
Principerna tycktes ändå oklara och den omtänksamme och grundlige Helmer Währe förstod att det behövdes en ny syn på invalsförfarandet. Därför föreslog han att en icke förslagsställande men beslutande invalsnämnd på 5-7 medlemmar skulle utses på förslagsvis två år. På oktobermötet samma år beslöts att invalsnämnden skulle bestå av fem personer. Fyra skulle väljas på ett år och sekreteraren skulle ingå som självskriven ledamot. Omval kunde förekomma, dock ej kontinuerligt. Invalsnämnden hade full beslutanderätt i invalfrågor och de första att ikläda sig de ansvarsfulla rollerna blev: Willy Lindeberg, Albert Krüger, C O Hultén, Leo Reis och sekreteraren Bertil Andersson. Att denna princip var tillräcklig bekräftas av att den fortfarande fungerar. Dock har det ibland förts resonemang om förändringar och i september 1979 skapades en poängberäkningsregel, som i huvudsak följde KRO:s normer för inval. I januari 1980 gjordes tillägg angående återinträde. Medlem skulle erlägga dubbel årsavgift, tillika gällande årsavgift och att invalsnämnden skulle besluta om återinträde.

Fortsatt medlemsvärkning

Många blev tillfrågade om medlemskap i klubben redan det första året. En speciell inbjudan sändes då till de utvalda konstnärerna. Att inte alla var lika intresserade av att bli medlemmar visar ett litet svarskort, skrivet av Olof Krumlinde. Han var tacksam för att han blivit tillfrågad, men avböjde på grund av att han bodde utanför Malmö och att han ansåg sig ha en "rätt hög ålder". Det var naturligtvis ett streck i räkningen att inte denne meriterade konstnär önskade delta i Klubbens gemenskap.

Inför följande sammankomster 1942 fortsatte man att sända inbjudan till en stor del av de aktiva konstnärerna i Skåne. Bror Forssell, som hade tryckeri tillsammans med sin bror Carl på Per Weijersgatan 10 i Malmö, hjälpte klubben att trycka upp de små korten med den hedervärda inbjudan.

Skånska Konstnärsklubben inbjuder Eder härmed att såsom medlem delta i klubbens första månadssammankomst torsdagen den 12 mars klockan 19 på Tunneln i Malmö (soupé à 5 kr serveras). Härvid kommer stadgar att föredras och val av ordinarie styrelse att äga rum. Årsavgift kr 5.

Här har Eskil Skans och Karl Enock Olsson varit i farten. På den vänstra teckningen återfinnes Inga Palmgrens namn.

Om ni är förhindrad närvara men önskar vara medlem i klubben, torde Ni insända årsavgiften till vår skattmästare, konstnären Bror Forssell Ö. Förstadsg 23 B, Malmö. Ni erhåller då medlemskort och stadgar. Anmälan om deltagande i sammankomsten sker hos hovmästaren eller tel 772 90 senast den 11 mars.

Malmö den 6 mars 1942

Erik Jönsson Willy Lindeberg

Den andra sammankomsten hölls på Hotell Tunnelns restaurang i Malmö (vanligen kallad Tunneln). Interimsstyrelsen sammanträdde före och i anslutning till sammankomsten; en än i dag bibehållen tradition. Man beslöt

att de konstnärer som icke hörsammat inbjudan till denna sammankomst, skola inbjudas även till nästa sammankomst. Icke inbjudna kunna delta som gäster men ej i förhandlingarna.

Protokollet från sammankomsten avslöjar en diskussion som inte saknar poänger. Under mötets § 3 var ämnet högst kontroversiellt. Det gällde att välja hedersledamöter.

Ivan Jordell föreslog, att hedersledamöter borde kunna inväljas och att Klubben borde fatta beslut i frågan innan stadgarna trycktes. En livlig diskussion utspann sig, varvid bland annat Karl Enock Ohlsson antydde, att hedersledamöter kunna vara tvivelaktiga, men att vi däremot själva i många fall äro tillräckligt hederliga för att kunna betecknas hedersledamöter, varför han yrkade avslag i frågan. Slutligen enades Klubben om att antaga §4 i det ursprungliga stadgeförslaget men med den förändring av valsättet, så att paragrafen fick följande lydelse: "Personer, som särskilt förtjänstfullt verkat för Klubbens syften, kunna väljas till hedersledamöter. Inval sker på allmänt sammanträde med 2/3-dels röstmajoritet."

Under följande paragrafer omvaldes interimsstyrelsen, revisorerna och suppleanten.

Praktiska frågor

Bland andra ärenden av mera praktisk natur föreslog Kristian Anderberg i mars 1942 att Klubben skulle utfärda legitimationskort eftersom KRO inte längre besvarade anhållan om sådana. Klubben skulle, enligt uppgift från militärmyndighet, garantera att medlem som önskade kort, icke tillhörde politiskt ytterlighetsparti.

Legitimationskortet var viktiga identitetshandlingar i dessa spionskräckens krigstider. Konstnärerna målade och tecknade längs kusten och i fiskelägen nära känsliga militära anläggningar, fort, befästningar, taggtrådshinder, m m. Det var förbjudet att vistas i närheten av sådana platser. Vid kontroll skulle konstnärerna därför kunna legitimera sig. Hans Ripa undersökte möjligheterna och redogjorde, vid Klubbens sammankomst i april, för svårigheterna att utfärda legitimationskort. Efter en hel del diskussioner nedlades frågan och klubbmedlemmarna uppmanades att personligen vända sig till FO-staben. Med Klubbens medlemskort i handen godkändes konstnärernas individuella ansökningar tämligen lätt.

Ett annat viktigt initiativ, som i alla tider varit väsentligt för konstnärer, handlade om att Klubben skulle försöka utverka rabatt på konstnärsmaterial för medlemmarna. Styrelsen gavs i uppdrag att arbeta med dessa uppgifter. Erik Jönsson och Ivan Jordell undersökte möjligheten att få 20 % rabatt hos Eug. Wingård, Wennerth, Winberg och Nordström & Sjögren. Tyvärr mötte denna förfrågan ett negativt svar på grund av ringa tillgång på oljefärg.

Bland övriga ärenden beslöts att: stadgar skulle tryckas före nästa sammanträde; Klubbens första adress blev Östra Förstadsgatan 23 B, Malmö, dvs Bror Forssells bostad. Samtidigt bestämdes att en stämpel med Skånska Konstnärsklubbens namn skulle anskaffas.

Herman Österlund föreslog på samma styrelsemöte att Klubben skulle annonsera i dagspressen och göra allmänheten uppmärksam

på, att man lämpligen borde göra sina konstinköp direkt hos konstnärerna och att dessa gärna emottog besök i sina ateljéer. Klubben skulle också tillhandahålla medlemmarnas adresser åt hugade konstinköpare. Den första annonsen infördes i ett söndagsnummer av SDS och därefter en gång i månaden i samma tidning:

Köp konst hos konstnärerna. Ni är välkommen upp på deras ateljéer. Adressen till våra medlemmar får Ni per tel. 12881. Skånska Konstnärsklubben.

På oktobermötet 1943 beslöts att man, i likhet med föregående år, skulle införa följande annons en gång i månaden i söndagsnumret av SDS under rubriken "konst".

Vid köp av konst
vänd Eder till erkända utövande konstnärer eller konsthandlare som utställa deras verk. Vid inköp av gammal konst bör Ni låta undersöka salubjudna verk genom offentliga museer eller vederhäftiga experter. Skånska Konstnärsklubben

Klubben tog också itu med Skånes Konstförenings verksamhet och utställningspolitik. De skärmar, på vilka tavlorna hängdes, borde målas i en ljusgrå ton istället för den missfärgade väv, som täckte dess ytor. Man ville också att konstnärernas adresser och telefonnummer skulle införas i utställningskatalogen. I denna ville man att det tydligt måtte anges vilka av utställarna som ej var underställda juryns beslut. Man undrade huruvida ett beslut om juryfria utställare verkligen fattats av Konstföreningen. Klubbens styrelse bad därför försiktigtvis att få protokollsutdrag från Konstföreningen angående hur det verkligen förhöll sig med det juryfria förfarandet.

Skånes Konstförening sände i maj det begärda protokollsutdraget. Svaren var ganska tillmötesgående. Vad gällde utställningsskärmarnas bemålade tillsatte Konstföreningen en kommitté där Ossian Gyllenberg, Ivan Jordell och Erik Jönsson ingick. Dessa skulle utreda frågan. När det gällde att införa de utställande konstnärernas adresser och telefonnummer i katalogen, bifölls denna önskan.

Något mera komplicerat förhöll det sig vad gällde icke bedömda konstverk. Efter diskussion beslöt Konstföreningens styrelse att de konstnärer som utställt första gången i Skånes Konstförening för minst tjugofem år sedan icke skulle behöva underkastas jurybedömmande. Högst fyra konstverk av sådan privilegierad konstnär skulle få utställas. Markeringen i katalogen skulle för dessa vara bokstäverna U. C. efter utställarens namn.

Under det första året hade Klubben haft sina flesta sammankomster på Tunneln, och en gång hade kollegerna samlats på Malmö Museum. Årsberättelsen för det första årets verksamhet redovisar sjuttioåtta medlemmar.

Klubben får styrfart

Första sammankomsten under 1943 hölls på Restaurang Hippodromen (vanligen kallad Hipp), som på den tiden var välfrekventerad. Den var bl a Erik Jönssons stamlokal, där han hade ett stambord, nr 11. Det stod på vänster sida om trappan som ledde upp till köket. Eriks vänstra hand var förtvinad. Därför hade han en speciell gaffel, vars vänstra tand var förstärkt till en matknivsegg. Gaffeln kunde då fungera både som gaffel och kniv. Han hade en speciell teknik att ständigt dölja sitt handikapp, som därför var svårt att upptäcka för den ouppmärksamme. Skulptör Thure Thörn berättade att han upptäckte det när Erik skulle betala. Han höll alltid börsen på ett speciellt sätt och greppen var noga inövade. Denna gång var motoriken något störd av en kväll i goda vänners lag.

Klubbens första årsmöte hölls i februari på Malmö Museum. De stadageenliga valen gick som smort. Den dittills fungerande styrelsen omvaldes, revisorer med suppleant likaså, vilket även gällde för invalskommittén.

Omtanken att hjälpa kolleger visades påtagligt, då man beslöt att föreslå skulptören Johannes Collin till ett bidrag ur Konstnärernas Hjälpfond. Denna fond hade fastställt stadgar från februari 1943, men den hade grundats redan 1937. 1943 var det första året man var berättigad att utdela understöd.

Den ordförandeklubba som fortfarande fungerar som en av Klubbens viktiga insignier, skänktes av Tage Radetzky vid denna första årshögtid. I handtagets silverbeslag finns ingraverat givarens och ordförandens namn samt att den skänktes till Klubbens årsdag. Radetzky var av allt att döma en vaksam man. Han föreslog att Klubben borde ingripa och göra sin stämma hörd vid oestetiska och pietetslösa förändringar av stadsbilden. Radetzky hade ytterligare ett konstruktivt förslag:

...att klubben skulle anordna en skogsutflykt, när våren kom med sin prakt och sin ljuvliga värme. Medlemmarna skulle vara försedda med skissblock och matkorgar, samt enligt Kristian Anderbergs yrkande med fruar i den utsträckning detta var nödvändigt. Erik Jönsson tackade för uppslaget, när han tänkte på vilka utmärkta motiv en sådan utfärd skulle bjuda hans spetsiga pensel.

Ett brev avsändes på begäran av målaren Gunnar Pehrs till första numret av KRO's medlemstidning 1943. Troligtvis skrevs det kryddade svaret av Willy Lindeberg, eftersom förfrågan ställdes till honom i rollen som klubbens sekreterare.

Vid Skånska Konstnärsklubbens årssammanträde den 25 februari i år firades det ettåriga födelsedagsbarnet med många hjärtliga skålar och leverop, varför man har anledning hoppas, att Klubben skall uppleva ännu några födelsedagar...Klubben, som bildades den 12 februari 1942, har under utställningssäsongerna haft sammanträde en gång i månaden och därvid ha en hel del problem från det lokala konstlivet tillrättalagts. För närvarande har Klubben 78 medlemmar och plägar ha sina sammanträden med efterföljande samkväm på Malmö Museum d.v.s. Malmöhus, vars tjocka murar dämpa de upprörda vågor, som så lätt brusa fram, då diskussionerna föres av konstnärer.

För säkerhets skull skrev Lindeberg i följebrevet till KRO att "...det står Eder fritt att stryka de 'lyriska' utsvävningarna och omstuva det hela".

Praktiska problem under 1943, upphovsmannarätt

Att det rådde kristider satte sina spår i konstnärslivet. Kriget var en kuslig verklighet, som man levde med in på knutarna. Många av kollegerna kallades in till militärtjänst och materialbristen var påfrestande i ransoneringsstider. Styrelsen sökte få "stämpling eller tillstyrkande av licenser för olja och oljefärg". Gertrud Wråke-Lindquist blev utsedd att köra lastbil. Hon berättar hur hon också stickade varma tröjor och sockor till soldaterna. Tage E Nilsson var en av de konstnärer, som fick sina sockor av en annan kvinnlig kollega. Han har kvar dem än i dag, vilket visar både nostalgi och god kvalitet på arbetet.

Till det nämnda årsmötet hade en vädjan till konstnärerna inkommit, avsänd av museiintendent Ernst Fischer. Han redogjorde för att konstnärerna kunde kräva ersättning av museet för upphovsrätten, då man exempelvis ville trycka och sälja vykort av konstverk i museets ägo. I resonemanget menade Fischer att när konstverket såldes till museet, övergick också den konstnärliga äganderätten (upphovsmannarätten), men att principen aldrig blivit definitivt klarlagd. Flera konstnärer hade skriftligen avstått från sådan ersättning. Fischer hävdade att det inte var meningen att vykortet skulle ge någon vinst. Istället var det reklam för konstnären att få sin konst visad på detta sätt. Slutklämman innebar att konstnärerna skulle avstå från sina ersättningskrav på de verk som museet ägde.

Brevet behandlades av Klubben vid sammanträdet i mars. Tydligtvis var alla överens om att gå Fischers önskan till mötes. Man såg praktiskt på problemet och ville hålla sig på god kant med museets styrelse. Men, betonade Willy Lindeberg i ett brev till Fischer, ärendet gällde principiellt, och inte enbart Malmö museum.

Kristian Anderberg ville att Klubben skulle träffas på Anders

Fyra profiler i klubben: fr v Tage E Nilsson, Carl Berntsson, Jan-Erik Pählzon och Fred Sekunde.

Olssons ateljé, för att medlemmarna skulle utföra porträtt av varandra. Karl Enock Olsson reserverade sig "med tanke på landskapsmålarna" och avsåg kanske därmed att de inte var så benägna att utföra porträtt. Det fanns för övrigt två begrepp för den tidens konstnärer: *utemålare* (som stod utomhus med sina dukar och målade landskap) och *innemålare* (som målade på sina ateljéer).

Att Skånska Konstnärsklubben ville synas utåt och verka som ett viktigt organ för konstnärerna i Skåne kan följande lilla brev visa. Elvin Larsson var inkallad till krigstjänst. Han ville söka stipendiet *Maria Leander Engströms Minne* och för den skull göra några teckningar färdiga. Dessa skulle sändas som arbetsprov tillsammans med ansökan. För att få permission från militärtjänsten skrev han till Willy Lindeberg och bad om ett intyg.

Intyg. På begäran ha vi härmed nöjet att intyga, att Konstnären Elvin Larsson (vpl 6579-7-33) ämnar söka stipendiet "Maria Leander Engströms Minne". Då detta är av stor betydelse för Larssons konstnärliga verksamhet och framtida ekonomiska förhållanden, vore det önskvärt, att Larsson bereddes tillfälle att iordningställa och insända nödvändiga konstverk och ansökningshandlingar. Iordningställandet av konstverken beräknas taga en tid av minst 5 dagar, då dessa skola justeras och förses med ramar m m.

Larsson fick sin åtrådda permission.

Advokat Helmer Währes inval i Klubben

På styrelsemötet i oktober 1943 diskuterades det viktiga ärendet, huruvida klubben skulle ha en juridisk rådgivare som medlem. Styrelsen hade redan beslutat att föreslå advokaten Helmer Währe till ledamot av Klubben. I gengäld lovade han generöst att gratis handlägga Klubbens juridiska spörsmål. Ärendet innebar stadgeändring. Principen, att endast konstnärer skulle få bli medlemmar, gällde. Man diskuterade om inte denne juridiske rådgivare enligt stadgarna

måste betraktas som hedersledamot. Detta väckte opposition hos några medlemmar. Det formella stadgeändringsförslaget var kort:

Förutom vad i § 2 säges kan person, vars verksamhet i Klubben kan bli av stor betydelse för Klubbens funktion och syften, inväljas såsom medlem. Inval sker på allmänt sammanträde med 2/3-dels röstmajoritet.

För att detta skulle bli giltigt, krävdes enligt stadgarna dels att 30% av medlemmarna var närvarande, dels att förslaget vann minst 2/3 av rösterna. Ändringen eliminerade 30%-regeln. Styrelsen skulle också avge yttrande vid två klubbmöten. Förslaget fick beteckningen § 4 A och vid följande klubbsammanträde i november antogs paragrafen enhälligt av de tjugoåtta närvarande medlemmarna. För Klubben innebar det ett viktigt steg att ha Währes juridiska kapacitet inom medlemskåren. Så småningom skulle detta stadgetillägg komma att fungera även för två av Klubbens kassörer; Gunnar Andersson och Sten Erik Edensten.

Helmer Währe invaldes enhälligt i Klubben på mötet i april 1944. Avancemanget gick sedan otroligt snabbt. På Klubbens december-sammankomst invaldes han i styrelsen efter Ragnar Lindquist. Denne hade av sagt sig sitt styrelseuppdrag på grund av att han och hans fru Gertrud Wråke-Lindquist hade flyttat till Stockholm.

Herman Österlund

Den 3 maj 1943 fyllde konstnären Herman Österlund 70 år. Som ett tack för hans insatser i det kulturella livet,

ha vi tänkt att överrätta honom en penninggåva till hugfästande av dagen. Herman Österlund har förklarat sig villig emottaga denna gåva och ämnar att personligen bidra med en avsevärd summa som tillsammans med de insamlade medlen skulle bilda grundplåten till en fond, bärande Herman Österlunds namn och vars avkastning skall komma behövande skånska konstnärer till godo. Fonden skall tillfalla Skånska Konstnärsklubben i vars styrelse Herman Österlund är medlem.

Uppropet var undertecknat av idel ledande kulturpersonligheter i Malmö med omnejd: Ivar Broman, Otto Löfberg, Adolf Anderberg, konstnärerna Martin Emond, Erik Jönsson, Axel B. Kleimer och Tage Radetzky.

Vid styrelsemötet i januari 1945 överlämnade Herman Österlund medel till en fond, som än i dag bär hans namn, till Klubbens styrelse och stadgar för den fastställdes. Fil dr Adolf Anderberg utsågs tillsammans med donatorn, Skånska Konstnärsklubben ordförande och dess sekreterare till ledamöter av kommittén för förvaltning av fonden. Grundplåten, 5398,21 kr insatt på sparbanksbok, överläm-

nades på Klubbens årsmöte i februari. På luciadagen detta år satt styrelsen på Erik Jönssons ateljé och begrundade bl a lämplig kandidat för erhållande av medel från Herman Österlunds fond. Skulptören Johannes Collin förslogs och 150 kr sändes till honom. Han blev därmed den förste bidragstagaren.

Konstmuséet i Lund

Frågan om konstnärerna var alltför livligt utnyttjade i välgörenhetens tjänst kom upp på novembermötet 1943. Willy Lindeberg påpekade att arrangörer av utställningar, auktioner, lotterier och insamlingar skulle hänvända sig till Klubben. Denna skulle då hävda att konstnärerna skulle få exempelvis 50% av försäljningssumman som ersättning. Konstnärerna kom ändå att idka väsentligt större välgörenhet i proportion till inkomsten än andra medborgare.

Troligtvis var det en skrivelse från professor Ragnar Josephson vid Skånska Konstmuséet i Lund som låg till grund för ställningstagandet. Josephson uppmanade konstnärer att skänka konst till en utställning på muséet. Verken skulle vara till salu och eventuellt osålda bilder skulle säljas på auktion. Behållningen skulle oavkortad tillfalla den danska flyktinghjälpen.

Klubbens beslut att inte medverka i en så föga lönsam utställning, kom till Josephsons kännedom i form av ett protokollsutdrag. I ett förstående svarsbrev i november meddelade Josephson:

Med anledning av att det kommit till vår kännedom ett av Skånska Konstnärsklubben fattat beslut av den 11 december 1942 om, "att Konstnärsklubbens medlemmar icke skulle skänka konstverk till auktioner för välgörande ändamål", be vi få meddela, att den tilltänkta auktionen på utställningen Skånsk konst för Danmark inhiherats. I stället är det vår avsikt att efter utställningens slut fullfölja denna i Lindstedts Konstkällare. Utställningen på Konstmuséet är begränsad till en vecka. Prissättningen på tavlorna överlämnas åt konstnärerna, varvid dock Skånska Konstmuséum vore tacksamt för någon sänkning under det normala priset...

Klubben beslöt att antaga förslaget.

Lotteri 1944 och tavlor, skänkta för försäljning

Årets första styrelsesammanträde hölls i Erik Jönssons ateljé i februari 1944. Man ventilerade tankar på att medlemmarna skulle skänka bilder till klubben, varpå dessa skulle säljas. Man tillsatte en kommitté där Erik Jönsson, Willy Lindeberg och Hans Ripa ingick. De skulle utreda huruvida det var möjligt att dessutom arrangera ett lotteri, allt för att bättra på Klubbens ekonomi.

På styrelsemötet i oktober försökte styrelsen blåsa nytt liv i lotte-

rikommittén, framför allt genom att Gotthard Sandberg skulle ingå som ersättare för Hans Ripa, "vilken på ett utomordentligt sätt lyckats bevara hemligheten kring sin vistelseort."

I april 1944 hölls ett klubbsammanträde på Malmö museum. Det blev beslut i lotterifrågan. Motiveringen till lotteriet var lika viktig som ovanlig. Det gällde att skaffa medel för att anskaffa och inreda en samlingslokal "...där Klubben kunde sammanträda under enkla former". Lottpriset skulle vara 2 kr och hela lotteriet skulle inkassera 5000 kr och pågå under oktober – december.

Ett kort som uppenbarligen sändes ut till medlemmarna handlar om utvecklingen av lotteriet.

Skånska Konstnärsklubben. Vid ett sammanträde den 17/2 1944 diskuterade Klubben ett förslag om anordnandet av ett lotteri för att stärka Klubbens finanser. Härvid förklarade en del medlemmar sig villiga att skänka ett eller flera konstverk till Klubben. Som vid senaste sammanträdet den 2/12 omtalades, är allt klart för lotteriets igångsättande, men detta uppsköts tillsvidare, enär det framkom en ny möjlighet, att event. konstverken kunde försälas till en eller några få köpare under Klubbens kontroll och till ett visst fixerat lägsta pris. Skulle inte denna försäljning komma till stånd, ämnar Klubben anordna tidigare skisserade lotterier med konstverken som vinster.

Därför ber styrelsen nu medlemmarna insända ifrågavarande konstverk snarast möjligt till Erik Jönsson, Tärningholm, Malmö. Samtidigt torde konstverkens namn och värde som lotterivinster meddelas samt det lägsta pris, som Klubben får använda vid event. försäljning.

Malmö den 16/12 1944 Erik Jönsson Willy Lindeberg

Arbetet med lotteriet och insamlingen av konstverk gick trögt och i oktober hade man fortfarande inte nått något resultat. Följetongen med lotterifrågan bordlades på sammanträdet i december. Orsaken går att utläsa i styrelseprotokollet från samma datum: "...vinsterna voro för få". Man gav styrelsen i uppdrag att försöka sälja de skänkta tavlorna. Resultatet skulle inom några månader visa sig vara bättre än vad man tidigare hade förväntat sig.

Beträffande den tidigare berörda insamlingen av tavlor från klubbmedlemmar, ansåg Arne Aspelin att medlemmarna varit klena i sitt skänkande och att kontrollen över tavlornas försäljning borde vara omsorgsfullare. I synnerhet borde man noga överväga om köparen var en lämplig person, dvs man ville sälja sin konst endast till seriöst konstitresserade personer. Angående de omtalade skänkta tavlorna fanns en snar lösning. Klubben hade fått ett anbud på 6000 kr för dem. Erik Jönsson fick uppdraget att antaga anbudet.

Den glada tiden

När Skånska Konstnärsklubben ordnade Sveriges kanske första loppmarknad. När Arne Aspelin tecknade av en slaktare som inte ville betala och rev sönder teckningen. När Staffan Norlind spelade blandad konsert då konstnärssammanslutningen Blandningen ställde ut i Ystad. När Karl Enock Olsson hade sitt stora maskeringsnummer på Hipp i Malmö och när Arne Aspelin målade en tavla till lotterivinst med hjälp av papper och skosvärta.

Det där är sanningar och skrönor som hör det skånska konstnärslivet till.

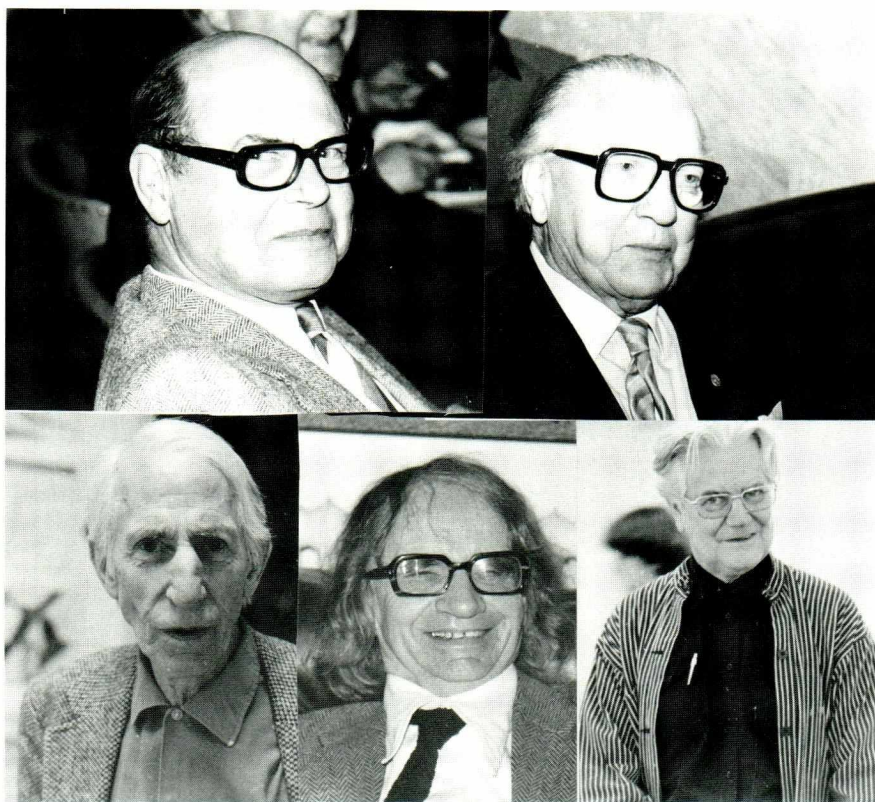
Verkligheten kan vara en underlig stereo. Som när man sitter och lyssnar på några band som tagits upp för en del år sedan. Då är verkligheten där och ändå inte. Man är mitt uppe i nuet och ändå har tidens slöja sänkt sig över händelserna.

Det är omöjligt att låta bli att tänka på Peder Severin Krøyer när man lyssnar på några röster ur Skånska Konstnärsklubbens historia. Det är hela tiden ett väldigt sorl i lokalen, åhörarna skrattar, lägger sig i berättelserna, kommenterar ljudligt och det hörs skrammel från tallrikar och bestick och det klirras i glasen.

Ja, här finns verkligen en doft av Krøyers berömda målning "Hip, hip, hurra!"

"Konstnärsliv och om konst". Så hette en bok som Georg Pauli (1855–1935) skrev och kom ut med 1919. Den gången handlade det mycket om konstnärernas villkor i Paris. Just "Pariserpojkarne" var titeln på en uppföljande bok och det är väl symptomatiskt hur sådana boktitlar kan sätta vår fantasi i rörelse. Hur de väcker genklang i vårt inre, ger en föreställning om en bohemisk tillvaro, om fattigdom och umbäranden men också om glada fester. Och om den fria andens eskapader

Säger man "Skånska Konstnärsklubben", så vaknar säkert hos många äldre konstnärer liknande känslor till liv, för visst har det under det gångna halvsekle – klubben startade 1942 – förekommit åtskilligt som inte direkt passar inom borgerlighetens ramar. Men Skånska Konstnärsklubben har – även om den främst är en kamratklubb – haft en högst allvarlig och seriös funktion. Då föreningen

Fem medlemmar i Skånska Konstnärsklubben: Fr v övre raden Eke Hernæus, Hans Ripa, undre raden Lennart Frisk, Bertil Berntsson och Allan Erwö. Bilderna tagna av den sistnämnde.

tillkom i Malmö fanns där ingen KRO-avdelning, utan Skånska Konstnärsklubben blev den församling där konstnärernas oftast dåliga villkor och möjligheter kunde diskuteras. Ja, ser man det rent praktiskt så utvecklade sig Skånska Konstnärsklubben till en föregångare till den lokala KRO-avdelningen, den var ett slags fack. Därom vittnar de många årens protokollböcker.

På annat ställe i denna publikation skärskådar konstvetaren och konstnären Sune Rudnert denna sida av Skånska Konstnärsklubbens verksamhet. Här skall vi för en stund uppehålla oss vid de mera avslappnade momenten, det blir interiörer från fester, utflykter och andra tillställningar.

Lysande berättare

Skånska Konstnärsklubben har haft förmånen att i sin medlemskader hysa ett flertal lysande muntliga berättare. Under oförglömliga

klubbaftnar har de glatt sina yngre kollegor med ögonblicksbilder från flydda dar. De har stått upp och vittnat om händelser och episoder som på ett utomordentligt sätt har klargjort sambandet bakåt, ända till konstnärskotterierna i slutet av förra århundradet.

Många har lyssnat och glatt sig utan att närmare tänka på att här presenterades kapitel av skånsk konsthistoria vilka mycket snart skulle gå förlorade eftersom det rörde sig om samtal i glada kamraters lag. Men så kom någon på att dessa berättelser naturligtvis skulle spelas in på band, tekniken för detta fanns ju. Och med en del lock och pock och med förespeglande av passande honorar in natura, så lyckades Skånska Konstnärsklubbens styrelse få några av de verkliga seniorerna att upprepa (i mera samlad form) sina annars så flyktiga historier. Det är således dessa inpelningar som utgör det "vetenskapliga underlaget" i denna framställning. För uppgifterna svarar en del av klubbens förgrundsgestalter, några har därtill varit med om att bilda klubben som Hans Ripa och Anders A Jönsson och någon har varit den "meste" ordföranden som skulptören Thure Thörn. Det är ett material där de glada historierna överväger. Här finns den stämning som verkligen anstår en konstnärssammanslutning. Äktheten i berättelserna måste många gånger förutsättas, men historierna har också i de flesta fall kunnat beläggas genom en betydande samstämmighet. Eftersom "skrönorna" är inspelade på band, betyder det att den speciella tonen borde vara autentisk. Att "översätta" de inspirerade utgjutelserna till mera prosaisk och konsthistoriskt kontrollerad text hör emellertid inte till det lättaste. Därtill behövs "konstpauzer" av mera unikt slag, men ändock: Här ett försök till skildring av malmötiskt och skånskt konstnärsliv under några intensiva decennier.

Hans Ripa, den glade berättaren

Det nu lätt ålderdomliga bandet skorrar till, det piper, gnäller och knastrar. Men så börjar man urskilja Hans Ripas röst. Man försätts tillbaka till sent 40-tal, det konstnärligt glada 40-talet efter alla krigsårens avstängning från kontinentalt konstliv.

Det gamla bandet kollationerar jag med en egen inspelad intervju med Hans Ripa om dennes hågkomster och de båda banden är i stort identiska. Det skiljer lite ifråga om detaljerna, men det är inte mera uppseendeväckande än när åldrade journalister brukar berätta gamla minnen. Det är över huvud taget slående hur likartat de båda yrkesgrupperna behandlar "stoffet". Historier med gamängaktigt leverne överväger, ja, t o m hotar att ta loven av de mera allvarliga aspekterna.

Men så mitt i det till synes utsvävande, de allt för lätta passager-

*Denna suggestiva
pennteckning har
förmodligen Arne
Aspelin till upp-
hovsman. Är det
"Den vandrande
juden" som inspi-
rerat konstnären?*

na, kommer dramat och den hårda verkligheten in. Det lätta anslaget, historietten som kan tyckas som en anfang till de tusen fylleri-historiernas långa natt, är bara grunderingen för den seriösa berättelsen, för dokumentationen av ett nog så allvarligt och arbetsamt konstnärsliv. Fram stiger en mångbottnad tavla, ett skiktmåleri som ger nyanser och valörer, skuggor och dagar. Och där de glada historierna bara är mellanfernissa i ett ständigt föränderligt verk.

Nu tonar stämman fram, Hans Ripa, den borne gentlemannen och nestorn i klubben, har kommit i berättartagen:

– Signaturen Bonzo (Palmqvist) på Skånska Aftonbladet ringde mig en dag och sa: Hans, kan du hjälpa oss att ordna en fest i Folkets Park i Malmö? Jag svarade: Vad skall det vara för någonting?

Det visade sig vara för Rundturen, ett arrangemang som ordnades

av Södra Journalistföreningen i Malmö. Hans Ripa undrade om man kommit på något originellt, men det hade inte de ansvariga i journalistföreningen. Så Hans Ripa gick och funderade på saken. Året innan hade han varit i Paris och bl a besökt Marché aux Puces. Det gav idén.

– Så vi gjorde Sveriges första loppmarknad i Folkets Park i Malmö. Ni skall tro att det var roligt! Under alla omständigheter, tänkte jag, måste jag engagera någon till hjälp. Så jag ringde Arne Aspelin, som var mycket påhittig, och undrade om han ville hjälpa mig. Han ställde genast upp.

– Vad har du tänkt göra, frågade Arne.

– Jo, först och främst skall jag engagera fem lumpsamlare som åker omkring och samlar in grejor till oss.

– Vad skall de göra?

– Ja, en skall koncentrera sig på snörliv, en på toalettspannar, underkläder, gamla skyltdockor och lite olika grejor, förstår du, badkar och sådant där.

– Vad skall du med det till?

– Jo, det skall vi ha loppmarknad på.

Arne Aspelin och Hans Ripa åkte omkring med lastbil och lumpsamlarna var med och handlade in. Man köpte för fyra, fem tusen kronor.

– Det blev en massa grejer!

Det ordnades med olika stånd i Parken. Man sålde bl a härliga päron, köparna fick ta en hand full från en gammal spann.

– Det var helt vansinnigt alltihopa!

– Arne Aspelin engagerade jag att sitta och göra karikatyrer. Han satt där med basker på huvudet och tecknade med vänstran. Folk stod i kö. Jag tittade på Arne medan han arbetade och jag glömmer inte en av de väntande kunderna. Det var en stor kraftig karl, han kunde säkert vara slaktare.

– Nästa, sa Arne, och den kraftige mannen satte sig. Och så ritade Arne med vänstran, förstår ni. Det är något otroligt vad den människan kunde åstadkomma. Det var något fantastiskt. Det blev ett jättefint porträtt av den här slaktaren, förstår ni.

Den store mannen tittade på det, sa:

– Vad kostar det?

– Femtio kronor, sa Arne.

– Femti kronor, de va möed, sa mannen.

– Är du inte nöjd med den, sa Arne.

– Mjaa...

– Nää, det är du inte, sa Arne, det ser jag, och så rev han sönder teckningen i fyra bitar.

– Nästa, sa Arne.

"Till forskarna" står det på denna blyertsteckning. Samt att det rör sig om Eskils penna. Färgsatt med tulpan (det är några numera lätt brunaktiga fläckar på kinderna). Men teckningen är signerad Jobs, som var SDS-journalisten Anders Jobs "varumärke". På en annan teckning står orden "Jobs var med" och där känner man omedelbart igen journalistens jovialiska uppsyn. Vem som egentligen hållit i pennorna, ja, det är som sagt en fråga för forskarna. Men Eskil Skans kan ha varit inblandad i något av verken.

Den store mannen stod där frågande.

– Men tavlan...sa han.

– Tavlan, det var en vecka sedan...

– Kan du göra en ny då...?

– Nej, för fan. Nästa...

Slaktaren ville ha de fyra bitarna, men det fick han inte. Sådan var han, Arne Aspelin.

När klubbens band med Hans Ripa spelades in var numera framlidne Arne Aspelin sjuklig och det var länge sedan han deltagit i kamratlivet. Man kan genom bandet och åhörarnas kommentarer och "suset" i lokalen förstå hur väl de kände igen "sin Arne". Det går en värmevåg genom rummet. Här märks beundran, uppskattning och medkänsla.

Den välsignade skokrämen

Hans Ripa fortsätter minneskavalkaden:

– Rätt som det är ropar de på mig, det var samtal från Sydsvenska Dagbladet, närmare bestämt var det journalisten Anders Jobs som sökte mig. Det var angående lotteriet nere på Rådhuset. Jag gick in och tog telefonen och då sa Jobs:

– Hans, du måste ordna två tavlor med detsamma, vad som helst. Någon gouache eller teckning eller vad som helst ty här är för lite vinster. Notarius Publicus är inte nöjd med vinstantalet. Vi måste ha två till.

– Ja, jag skall ut och ha fatt i Arne omedelbart. Och jag ut till Arne och sa:

– Nu får du stänga lokalen (ateljén) för en stund och så skall vi omedelbart göra två målningar som skall köras ner till Rådhuset så fort som möjligt för de skall in där som vinster.

– Ja, gå in och beställ grogg, sa Arne.

– Jag gick in och beställde grogg och lunch och så började Arne arbeta – jag hade skaffat material. Under tiden han drack whiskyn så tecknade han ("jag har bråttom nu, jag skall ut och ha mina kunder" sa Arne). Ja, det tog inte mer än tio minuter, så hade han gjort ett italienskt landskap, förstår ni, hur bra som helst. Här har du, sa han, stick ner med det. Jag invände att jag måste ha min målning färdig också, jag höll på i en halvtimme, och sen vi ner till Jobs. Det är okey, vi sätter upp det, sa Jobs.

Här finns på bandet ett inlägg från någon i sällskapet, vederbörande berättar hur han varit med när Arne suttit på en klubbafteon och på ett par minuter tecknat upp en parisisk gatubild på bordduken, konstnärerna brukade sitta och rita av varandra på de billiga pappersdukarna.

*Ett exempel på Arne Aspelins
snabba porträtteringskonst.*

Hans Ripa kommenterar inlägget:

– Ja, ger ni Arne papper och skokräm, så gör han ett konstverk.

Parentetiskt kan här nämnas (även om det är till att komplicera en god historia) att Hans Ripa i min intervju med honom berättar att Arne med hjälp av skokräm, tumme och naglar gjorde ett spanskt landskap till ifrågavarande rundturslotteri och att han utförde konststycket i Folkets park på Moriskan. Den lunch Hans beställde vid detta tillfälle bestod av escargots (sniglar).

– Det har jag inte ätit sedan jag var i Paris, sa Arne.

– Ja, då skall du ha escargots.

– Ja, men jag får ha en sypp till, sa Arne.

Även i denna version förklarar Hans Ripa att Anders Jobs måste ha målningarna inom kort tid. Arne invänder att han inte har några färger med sig och då ordnar Hans Ripa fram skokräm och papper.

– Han var fenomenal, Arne, slår Hans Ripa fast.

När det gäller hur mycket pengar man fick in på rundtursveckan med Södra Journalistföreningen, så varierar uppgifterna, från 170.000 kr till 375.000 kr.

Men Arne Aspelins sätt att måla med skokräm, det har blivit legendariskt.

Och enligt Thure Thörn tjänade Arne Aspelin över tusen kronor till Rundturen den gången han satt och ritade av personer i Folkets park. Han tog mer betalt av dem som såg rika ut, och mindre av de till synes obemedlade.

Konsten att återbetala

Hans Ripa förtäljer också om de "lite äldre" konstnärerna inom Skånes Konstförening, en av de första han lärde känna var Karl Enock Olsson.

– Denne underbare...ja, han var ju akrobat från början. Han kunde lägga upp högra och vänstra benet över huvudet, ja, han var otroligt vig. Och han och Fritz Kärfve och flera andra hade sitt stamloкус på Hippodromen. Jag minns när jag kom ner där och satte mig, så säger Karl Enock:

- Du skall ha utställning....
- Ja, det skall jag ha så jag är lite nervös.
- Vem skall hänga utställningen?
- Det vet jag inte.
- Kan du det själv?
- Nej, det kan jag inte, för jag har aldrig varit med om det.
- Då hjälper jag dig.
- Det var hyggligt, sa jag.

Han drack inte en droppe under tiden. Fullständigt spik nykter. Hängde ordentligt. Han hjälpte Skånes Konstförening många gånger också, skall ni veta.

– Alltnog, efteråt gick vi ner på Hipp naturligtvis. Det ryckte och rev i hela kroppen på honom. Så rätt som det är sa han: Hans, kan du låna mig lite pengar.

- Visst, sa jag, det är klart. Hur mycket vill du ha?
- En hundring.

– Det fick han. Och så beställde han ett par stora groggar. Och sen blev det ett par groggar till. Efter ett tag hade han fått den där riktiga formen. Vad skall du nu, frågade jag. Jag skall bort till en kund, jag har en kund därborta, förklarade han. Och så gick han bort till en stor kraftig man som satt vid ett bord. Sa: Du var hemma hos mig i förra veckan och beställde en tavla. Gjorde jag, frågade mannen förvånat. Ja, den är färdig nu, sa Karl Enock. Vad var det för en tavla? Ett stilleben med flaskor och sånt. Jasså, vad, vad kostar den?

Sju hundra, sa Karl Enock. Ja, men hur kan jag få den? Det ordnar jag. Jag är strax tillbaka, jag skall bara ta en taxi. Och så stack han. Tog en taxi och åkte hem. Kom med tavlan under armen. Presenterade den. Fick 700 kr. Så gick han bort till mig och sa: Här har du hundralappen.

– Ja, man tror inte sådant är sant.

Den sällsamma historien om Staffan Norlind

Ripa fortsätter:

Vi bildade en konstnärsgrupp som hette Blandningen, som var ganska känd ett tag. Och där var en hel del trevliga pojkar med och bland andra hade jag träffat Ernst Norlind, som sa att kan ni inte försöka att ta Staffan med. Staffan var Ernsts son. Jag talade med Gunnar Jonn och sa: skall vi försöka ta Staffan Norlind med, jag känner inte till hans konst. Ja, det kunde ju vara intressant sa Gunnar Jonn. Jag tog och ringde ut till Staffan, för jag skulle vara kommissarie för den utställningen som skulle äga rum på Ystads Konstmuseum. Så ringde jag ut och undrade om vi kunde få träffa konstnären Staffan Norlind vid något tillfälle ute på Borgeby.

– Jo, torsdag klockan 13.27 var vi hjärtligt välkomna.

– Ja, det är bara Gunnar Jonn och jag som kommer.

– Jaha, ni är välkomna. Ni har 23 minuter på er.

– Jag gick och framförde detta till Gunnar Jonn och sa: – Vi får komma precis för vi har bara 23 minuter på oss därute. Vad tycker du vi skall göra, frågade Gunnar. Ja, jag tar ett par saker med för att visa att vi är kamrater och så där. Då tar jag tre av mina i min sista serie "Hund skäller på månen" (jämför titeln på en målning av Miró), förklarade Jonn. Utmärkt, gör du det, sa jag till Gunnar.

Och så åkte vi ut där, jag hade bil den gången. Vid ingången stod Staffan.

– Goddag. Detta är Borgeby, sa han. Jag är Staffan Norlind. Jag skulle i korthet redogöra för borgens historia, men det kan väl inte intressera er, sa han. Så vi går väl in direkt. Min far, konstnären Ernst Norlind, förklarar betydligt bättre, sa han.

– Vi gick in i Gröna rummet och satte oss där. Så sa Gunnar Jonn till mej: Hans, du kan ju ta fram dina tavlor först. Jag tog fram tavlorna och satte upp dem, det var stilleben eller något sådant. Staffan Norlind stirrade och sa inte ett dugg. Och sen tog Gunnar Jonn fram en av sina saker:

– Fantastiskt! ropade Staffan. Jag ser hur det reser sig mot rymden, det är något otroligt.

Gunnar Jonn blev till sig. Jag riktigt såg hur han sträckte på sig. Så tog Gunnar Jonn fram en sak till, satte fram den.

– För djävligt, ta väck den! skrek Staffan.

Då visste Gunnar Jonn inte om han skulle ta fram den tredje men det gjorde han till slut, förstår ni, och då steg Staffan fullständigt till himlen, då var han fascinerad.

Så kom vi överens om att han skulle vara med på Blandningen.

– Tittade Staffan på klockan, ni har sju minuter kvar, sa han.

Så satt vi och pratade lite grann, om utställningen och när den skulle vara, jag förklarade hur han skulle komma dit etc. – Ja, jag kommer ner, sa han men jag har sjuksystemet med.

– Ja, då är tiden ute! Adjö, sa Staffan och så gick han. Där satt vi ensamma kvar. Hans moder, Hanna Larsdotter, kom in. Ja, goddag, ursäkta, Staffan är lite överspänd. Men vi kan väl gå ner och dricka en kopp kaffe i lugn och ro och så kan vi prata vidare. Det gjorde vi och så efter en halvtimme åkte vi hem.

– Då hade vi bestämt att han skulle komma till Ystad och vi skulle ha vernissage en lördag, på kvällen. Det var jag som var lite påhittig och ville att vi skulle ha det på kvällen. Staffan skulle komma ner på dagen med sina tavlor och hade anmält att han anlände vid tvåtiden på eftermiddagen. Och då tog jag emot honom vid järnvägsstationen.

– Han hade sjuksystemet med sig, en rar liten flicka, och då sa jag 'att då får kanske jag bjuda på lunch på Continental'. Oja. Så gick vi in på Continental och jag undrade: Vad får det lov att vara?

– För min del, sa Staffan, så är det svart bröd och vatten.

– Vi fick matsedeln och vi beställde smörgåsbord för oss andra två och han åt tre skivor grovt bröd och drack en halv liter vatten.

– Rätt som det var så tittade Staffan på klockan och sa:

– Jag tror det är bäst att jag går ner på museet och övar lite på flygeln.

– Han skulle nämligen hålla konsert på kvällen efter vernissagen, det hade jag ju hittat på. Det skulle vara lite originellt. Han var pianist också, förstår ni.

– Det går alldeles utmärkt. Och då fick jag vaktmästaren att gå ner med honom till museet så att han blev insläppt. Och så satt vi på Continental och hade det skönt. Och när det hade gått ett par timmar, sa jag att nu får vi nog gå ner och se hur Staffan har det. Och vi gick ner, bankade på porten, där var stängt. Då gick vi på baksidan, där var minsann också stängt. Det var underligt, sa jag. Han skulle ju gå ner hit. Så hörde vi att det var musik där uppe på andra våningen.

– Jag gick bort till vaktmästarens fru och hörde om man hade någon reservnyckel. Jodå, det fanns reservnyckel så att vi kunde gå in. Så öppnade vi på baksidan och gick in. Och då kom vaktmästaren rusande mot oss. Herreje, vad skönt att ni kom, han tar livet av mig, ropade vaktmästaren. Han har spelat i en och en halv timme, jag har

inte fått säga någonting på hela tiden. Låt mig bara komma ut, skrek han.

Vi släppte ut honom.

– Så blev det vernissage på kvällen. Med massor av folk. Tre, fyra hundra människor. Jag var nervös, lokaliteterna fylldes allt mer. Nu skulle Staffan komma och börja spela. Det dröjde och dröjde, men så kom han och gick rakt fram till flygeln. Satte sig lugnt, såg ner liksom i bön, lyfte upp locket och slog ett sådant djäkla ackord att det fanns inte en enda som inte flög upp på stolen. Det var som om de hade fått en nål i ändan allihopa. Sen började han. I 45 minuter spelade han Brahms, Beethoven och Chopin, allt i en enda röra. Det ena efter det andra. Det fanns inget avbrott. Det var något otroligt att sitta och se på människorna. Det var något alldeles fanstastiskt. De hade aldrig varit med om något sådant.

– Så slutade Staffan med att lägga ner klaffen. Han reste sig upp och då fick jag rusa fram för att på konstnärgruppen Blandningens vägnar be att få överlämna några blommor och tacka för den utomordentliga konserten. Staffan tog blommorna och la dem på armen och så gick han ut och ner för trappan. Vi såg vi honom försvinna.

– Men dagen därpå, att läsa recensionen, det var någonting. 'Blandningen har haft utställning. Staffan Norlind spelade i 45 min i ett svep, Brahms, Beethoven, Chopin etc. En underbar blandning'.

Också den här historien finns i två något olika versioner. Det är så med goda berättare i likhet med Hans Ripa och Thure Thörn, att när de får auditoriet med sig, när skratten rullar, så sporras de till muntliga stordåd. De kan i hastigheten ta fel på minutantal och annat. Och som i det här fallet vilka kompositörer Staffan spelade. Men till övervägande del stämmer versionerna.

Ripa avslutar denna 'skröna' så här:

– Staffan skickade tre tavlor. Den ena kostade 12.318 kr, den andra 14:60...och den tredje, ja, det kommer jag inte ihåg riktigt. Men det var någonting i den storleken.

Hans Ripa fortsätter:

En rolig historia upplevde jag på Kungsparken i Malmö. Det var Skånes Konstförening som hade en stor vernissagemiddag där. Och den gången kommer jag mycket väl ihåg för Hakon Hedemann Gade (konstkritiker) var där och han hade ett djäkla gott öga till mig och jag hade ett gott öga till honom. Så vi kom inte alltid överens. Han skrev nämligen om min första utställning att något så fint som ramarna var på den utställningen det hade han aldrig sett. Men det var inte att undra på, för de var handgjorda varenda en. Jag höll på i två år med dem. Det var i synnerhet en sak som han inte tyckte om, och det var en springpåg, ett ansikte bara. Och den skrev han ner så in i helsikotta. Och så kom redaktionssekreterare Fjelner (som också

skrev om kultur) upp från Sydsvenska Dagbladet, han var inte speciellt god vän med Gade, och sa: Var är den där dj-a tavlan som Gade skällde ut?!

– Jag skall be att få köpa den, sa han.

– Så den köpte han och hängde på sitt rum.

– Denne Fjelner hade två speciellt goda vänner, den ene var Karl Enock Olsson och den andre Anders Olsson. Anders Olsson skulptören. Där finns en rolig historia, jag vet inte hur pass sann den är, men Anders har berättat den för mig. Fjelner satt och läste en artikel i Sydsvenskan. Och så såg han en annons där det stod om en änka uppe i Vittsjö, som sökte kontakt med en konstnär som kunde göra en gravvård till änkan. Fjelner tänkte på det där så han ringde Anders Olsson och sa: Hör du Anders, har du läst Sydsvenskan idag. Nej, det har jag inte, sa han. Ta då och slå upp Sydsvenskan sidan där och där så skall du få läsa om en änka som söker en konstnär som kan göra en gravvård, det är uppe i Vittsjö. Ja, va så, sa Anders.

– Ja, jag tänkte, om jag blir direktör och du konstnär så kunde vi ta Karl Enock med som sekreterare. Så kunde vi kanske göra en affär där. Ja, sa Anders, jag skall ta Sydsvenskan. Så läste han... ja, du kan ju ringa mej om en liten stund. Så ringde Fjelner och Anders sa: – Ja, det är riktigt bra. Ja, då ringer jag till henne och bestämmer tid, sa Fjelner. Kan vi åka klockan två, sa han. Ja, det gör vi.

– Så ringde de och kontaktade Karl Enock Olsson och så åkte de iväg.

– Och vi kom upp, sa Anders, och han var väl nyligen död för där var möen mad kvar och jag schissa (skissa) och Karl Enock sprang efter öl och sen var han ute och tittade på gravplatsen. Och till sist så bestämde vi oss för en stor historia med en stor pelare och järnkättingar mellan mindre pelare och stenar i ytterkanterna. Det skulle gå på 17.000 kr. Det var pengar på den tiden.

– Vi bestämde den och leveransen och sådant, vi tog farväl och så åkte vi hem. Sen jobbade jag på stenen och vi skötte våra arbeten och så ringde vi så småningom och sa att nu är det färdigt så nu skickar vi upp den, men vi kommer ju själva upp också. Och så åkte vi upp alla tre igen och hon hade min själ dukat fram möen mad den gången också. Så vi åt och drack och hade trevligt. Vi låg där en hel vecka och reste upp stenen där ute och ordnade med kättingar och sådant och så skulle hon då komma ut och titta på den... och så kom hon ju ut där, den snälla lilla damen, och så sa hon: – Där är ju ingen text på stenen. – Nä, sa Anders det kommer ju liksom lite extra till. Sen låg vi där i 14 dar och högg, men den blev bra.

Den här historien förekommer i en helt annan version, det är egentligen bara konstnären Anders Olsson och själva "poängen" som är densamma. För version nr 2 (berättad på en klubbssammankomst

29 februari 1984 och tidsmässigt troligen före Hans Ripas) svarar Thure Thörn.

Då låter det så här:

– När Anders Olsson gjorde "Ljusets bonde", Nils Månsson i Skumparp, så var det min far som stod modell för skulpturen. Man lånade en kostym på Kulturen i Lund. Och så stod far modell med en stödkäpp som han hade. Skulpturen hade möjliggjorts genom en frivillig insamling och det var kyrkoherden i församlingen som höll i det hela. Skulpturen skulle betinga en summa på 28-29.000 kr, det var ju helt andra priser den gången. När den invigdes var den dåtida kungen eller kronprinsen där och han kom med en Vasatrissa som skulle överlämnas till Anders Olsson – ja, det var sannerligen fest i Kapernaum.

– Det var musikkår och det var allting. Innan det här satte igång, så råkade Anders avlyssna ett samtal där någon av digniteterna frågade: – Hur har nu insamlingen lyckats?

– Ja, sa kyrkoherden, det har gått över förväntan, vi har fått ett överskott på 2.500 kr. Detta hörde Anders Olsson och under hela invigningen så satt han där och funderade. Vet ni vad han hittade på?

– När invigningen var klar och Anders skulle ha sina pengar som var överenskommet, så sa han till kyrkoherden:

– Och så hörde jag att ni hade 2.500 över och det blir ju hundra kronor bokstaven för texten. Så, det är mina pengar. Han hade räknat ut att det blev precis 2.500 kr.

Vilken av de här berättelserna som är bäst är en smakfråga. Det är så med muntliga historier, att de återges så ofta i en viss krets att de blir allmän egendom och inte sällan förs vidare på ett sätt som om den nye berättaren själv varit med om det skedda. Historierna förvanskas och förbättras kanske också efterhand. Lyssnarna kvittar det egentligen lika, bara berättaren lyckas få auditoriet med sig.

Därför har skrivaren inte haft hjärta att kolla upp det där med hundra kronor bokstaven i texten på skulpturen med "Ljusets Bonde". Det skulle nämligen bli 250 bokstäver och tänk om antalet inte räckte till...

Men jag kan försäkra, att på respektive klubbafton gick version 1 och version 2 hem lika bra.

Ja, i all denna tekniska utveckling (detta manus skrivs t ex på en liten datamaskin) så är det synd, att man inte kommit så långt att en boks text kan bli ljudande. Då hade man kunnat få med skratten och glammet under de fantastiska kvällar då Hans Ripa och Thure Thörn gladde sina kamrater i Skånska Konstnärsklubben med hågkomster från flydda konstnärsdagar.

Nu tillbaka till aftonen med Hans Ripa. Han fortsätter:

– Gunnar Jonn hade ateljé ute på Husarkasernen (numera riven och på platsen reser sig Kronprinsen). Jag hade haft ateljén från början och sedan hade Gunnar övertagit den. Och där hade vi ofta riktigt ordentliga fester av den vansinniga sorten. Dit kom många konstnärer, där var arkitekt Totte Roos, Bror Person, Helge Cardell m fl och jag kommer speciellt ihåg en gång då vi hade en sådan där fest där var och en skulle ta med sig – för att det inte skulle bli så dyrbart – mat och det hela och så skulle man ha drycker. Men när Gunnar Jonn fick se alla dessa olika flaskor, så sa han: – Det är ju rena vansinnet att sitta och dricka ur dessa flaskor, vi slår det i en spann alltsammans. Och där åkte fram två 15 liters spannar och där drattade vi i allt vad vi hade. Det var punsch, likör, brännvin, alltsammans. Det blev en mycket underlig smak.

– Sen hade vi gamla plattor till bord, undertill stod bockar, de hade jag lånat nere på fars firma, för han hade pälsvarufirman på andra våningen, så satt vi där – vi var väl mellan 20 och 30 stycken – åt och drack. Det var en härlig stämning. Och stämningen steg ju allt mer och mer, förstår ni. Och till sist skulle allt röjas undan, för sen skulle där spelas teater. Nu var dörren inte mer än 80 cm bred och plattorna var en meter ungefär, men där var ingenting som hindrade utan när man kom i dörröppningen och måste vända på plattorna så åkte all mat och allt som var kvar ner på golvet. Och så bar vi ut grejorna och satte det utanför.

– Jag hade gjort så att vi hade kolossalt mycket madrasser och sådant där uppe för stolar och dylikt hade vi inte så mycket utan de fick bänka sig på madrasserna lite överallt. Regementsgatan gick utanför, stora fönster var där, och så blev det fruktservering och då hade vi massor med apelsiner och liknande och så åts och dracks det och de fortsatte väl fram till tre och fyra. På morgonen somnade de in den ene efter den andre och vi var väl ett par som låg kvar däruppe.

– På morgonen, klockan var halv sex eller sex, så bankade det på porten. Jag drog mig upp, hade lite ont i huvudet, och sa: – Vad är det? – Det är polisen, sa rösten. Polisen, vad vill ni...? – Det har visst varit fest här. – Ja, det har det varit, svarade jag. – Men det är min skäl inte meningen att ni skall ha alla apelsinskalen på Regementsgatan, sa han. – Vi hade kastat ut dem genom fönstren. Ut på Regementsgatan, så de låg där hela vägen. Så vi fick ge oss ut på morgonen och plocka upp dem.

– På Skånes Konstförening, jag skall berätta ytterligare en liten historia, det var vid en tillställning, jag kan inte komma ihåg om det var något jubileum, men det var i Kungsparken i Malmö, i Blå salen, vi var väl 150-200 personer, stämningen steg och rätt som det var så flög Ernst Norlind upp och framhöll att denne underbare konstnär

som Karl Enock Olsson är, om ni visste vilken underbar människa han är, sa han, hur väl han tar hand om sin mor. Det gjorde han också, han åkte hem med pengarna när han sålt en tavla för fyra hundra kronor, då åkte han hem med taxi meddetsamma och lämnade sin mor, så hade han två hundra till sig själv.

– Ernst Norlind berömde Karl Enock på alla vis, förstår ni, och då kunde Karl Enock inte låta bli utan stod upp även han.

– Ni vet inte hur stor konstnär ni har i Ernst Norlind, han är inte bara målare, han är musiker – Ernst Norlind spelade ju träskofiol – han är författare och han är allt möjligt. Och han berömde Ernst Norlind till den milda grad. Och då kunde ju inte Ernst Norlind låta bli utan han flög upp och så började han på nytt berömma Karl Enock och dessa båda de stod där och berömde varandra i ett kör.

– Då blev Anders Olsson förbannad, slog i glaset och så sa han: – Mina damer och herrar, det är Anders Olsson som pratar. Jag vet inte om ni har hört den där historien om de två näktergalarna som satt uppe i var sitt träd och sjöng och sjöng för varandra så att de ramlade ner och dog båda två. Jag hoppas att det inte blir detsamma här i kväll.

Klubben finner sin profil

I februari 1944 höll Konstnärsklubben sitt andra årsmöte, denna gång förlagt till Tunneln. Kallelsen upptog en kortfattad redogörelse för dagordning, samt upplysningen att det

"Serveras soupé för medlemmar **med damer** till ett pris av 6 kr per kuvert. Kaffet serveras på danssalongens läktare, varvid den allmänna dansen kan trådas eller beses."

Styrelsen omvaldes. Av revisorerna hade Kristian Anderberg avböjt återval. Därför blev suppleanten Arne Aspelin ordinarie tillsammans med Tage Radetzky och till ny suppleant valdes Gertrud Wråke-Lindquist.

Styrelsen hade beslutat att inbjuda direktör Sven Stomberg från SDS. Han hade ett färdigt förslag om en kontaktutställning som i detta skede kallades *Skånsk Konst*. Han framlade förslaget om kontaktutställningen på SDS-centralerna. Årsmötesdeltagarna var intresserade och man utsåg en kommitté att handha verksamheten. Utställningen skulle vara helt friställd från Klubbens övriga verksamhet och endast medlemmar i denna kunde få medverka. Deltagandet skulle ske i grupper efter bokstavsordning. Utställarna avstod blygsamma procentsatser till SDS: 10% vid försäljning samt ytterligare 5% vid avbetalningsaffärer om SDS skötte inkasseringen.

Civilingenjör Carl-Axel Nilsson å ena sidan och Willy Lindeberg och Erik Jönsson å andra sidan hade under våren och sommaren 1944 hållit kontakt med varandra för att få ett sammanträffande till stånd mellan Klubben och Samarbetsnämnden för konstföreningar i Malmö. Denna organisation inbjöd Klubbens medlemmar att delta i ett konstsamkväm på Malmö museum fredagen den 6 oktober. Konstnär Ernst Norlind höll ett föredrag i Skovgaardsalen, "Konstnärsminnen från Frankrike". Efteråt samlades man i Riddarsalen där måltiden bestod av smörgåsbord med småvarmt och kaffe till ett pris av 5 kr inklusive drickspengar. Om man "eventuellt rekvirerade andra varor" skulle sådana betalas separat. Avsikten med sammankomsten var att konstföreningarnas medlemmar skulle få tillfälle att lära känna konstnärerna under gemytliga former. Klubbens

Detta var frihetens resa. Under andra världskriget hade konstnärerna naturligt nog varit avstängda från alla studieresor till Frankrike, Spanien och andra länder. Men efter krigsslutet 1945 kunde man på nytt börja drömma om utlandsresor och ett litet steg – men ack så härligt – tog Skånska Konstnärsklubben i september 1945. Då reste man ända till Köpenhamn, men det var ett äventyr den gången. På kortet ses Gottfrid Olsson, Eskil Skans, Brita af Klercker, Inga Palmgren, Ulla Borgström, Figge Holmgren, Gunnar Norrman, Gretha Turén, Gunnar Malm, Albert Krüger, Gunnar Ekdahl, Anders A Jönsson och Willy Lindeberg.

medlemmar presenterades här för en rad uppväxande personal-konstföreningar och konstföreningarna fick över hundra väletablerade konstnärer, som stod till förfogande att ställa ut på företagen. Ännu ett viktigt steg hade tagits i det skånska kulturella livet. Den konstitnerade publiken mötte konstnären.

Köpenhamnsresa, "tvivelaktig konst" och kandidater till Konstnämnden

Under september månad 1945 arrangerade Klubben en resa till Köpenhamn för medlemmar jämte sällskap. Att visumtvånget upphört, men att pass skulle medtagas, understryker oroligheterna på den tiden. Den franska samlingen på Glyptoteket och den Rumpska samlingen på Statens museum for Kunst var två viktiga mål. Enligt en artikel i tidningen Arbetet fanns en längtan hos konstnärerna att

komma till Köpenhamn. Statens museum for Kunst hade fram till krigsutbrottet varit ett omtyckt resmål. När nu gränsen åter öppnats lockade den danska huvudstadens konstsamlingar mer än någonsin.

En betydligt viktigare angelägenhet var att bevaka sina egna konstnärliga intressen inom det egna landets gränser. "Tvivelaktig konst" hade kommit in i landet och man agerade genom att skriva till Statens Konstråd. Tydligt var det konstnären Fritz Kärffe som skrev. I svarsbrevet, adresserat till honom, meddelades att Konstrådet redan före kriget tagit upp frågan om åtgärder till förhindrande av införsel av "mindervärdig s k konst". Statens Konstråd hade vid några tillfällen besiktigt "tvivelaktig konst" och avslagit "underklassig" grafik och dylikt. I brevet framgår vidare att man var på det klara med att en tydligare lagstiftning var av behovet påkallat.

Styrelsen diskuterade också malmötidningarnas amatörmässiga konstrecensioner. Helmer Währe menade att man borde försöka förmå tidningarna att i framtiden antingen helt avstå från att skriva om konst eller också enbart sända ut de ordinarie konstanmälarna för referat.

Att konstnärerna var fulla av energi för att delta i det aktuella konstlivet visas tydligt av diskussionerna när det gällde att välja kandidater till Konstnämnden i Malmö. Klubben valde Erik Jönsson, Herman Österlund, Albert Krüger och Anders Olsson.

Maskerader

Troligtvis i avsikt att stärka kamratbanden ordnades en maskerad i mars 1946. Från början ville man ha ett samarrangemang med journalister och man räknade med en viss ekonomisk vinning, som avsågs tillfalla klubben. Tillställningen ägde rum på Tunneln.

Tydligt levde positiva minnen kvar från detta evenemang och i april 1954 provade man åter temat fest och kostymering. Denna gång benämndes solenniteten Konstnärskarnevalen 1954. Platsen var den samma som vid förra tillfället, dvs Tunneln. Klubben stod som huvudarrangör och Alliance Française Lund-Malmö, Svensk-Italienska föreningen i Skåne Dante Alighieri, Anglo-Swedish Society samt Svensk-Spanska sällskapet i Skåne deltog i festligheterna. En jury bestående av redaktör Boel-Marie Beronius, redaktör Anders Jobs och konstnär Arne Aspelin hade nöjet att utse bästa maskerad-dräkt; vinnaren erhöll en flygresan till Malmö-Stockholm. Vem vinnaren var eller vilken dräkt denne var iklädd förtäljer tyvärr inte handlingarna. SAS bekostade denna plus att de flög hem färskas blommor till festen från Rivieran. Det bjöds på dans till tre orkestrar i hela etablissemanget, vilket dekorerats till oigenkännlighet av

konstnärerna. Det facila priset av 25 kr innefattade en delikat supé och de förnämsta artisterna ur Stadsteaterns balett medverkade.

Krokiteckning

Krokiteckning pågick en gång i veckan på Erik Jönssons ateljé på Tärningholmsgatan i Malmö; en verksamhet som ägde rum på tisdagkvällar med början på hösten 1945 och sedan höll på till 1949. Stämningen var trivsamt och sammanhållningen god. Efter en av dessa teckningskvällar berättade Inga Larsson att hon hade sällskap med Johan Johansson. De skulle gå från Tärningholmsgatan till spårvagnen vid Husarkasernen (nuvarande Kronprinsen i Malmö) och åka till Centralstationen. Därifrån åkte de tåg, hon till Lomma och han till Lund. På den korta promenaden utspann sig en gång följande samtal:

- Att måla är roligt, men att tvätta penslarna efteråt tycker jag är tråkigt, sa Johan.

- Jag tvättar mina med såpa, sa Inga, och jag tycker att det går lätt.

- Mina sätter jag i kristallolja, sa Johan och fortsatte med en glimt i ögat: Då blir de inte alldeles rena och det gör så gott på den ultramarinblå kulören, som då får en lätt murrig ton.

Följande år togs teckningsaktiviteterna upp i Thure Thörns ateljé. Enligt protokollet från januari 1950 meddelades att "teckning skulle ske på Thörns ateljé tisdagar kl 19.00". Han tog alltså upp traditionen från framlidne Jönssons tid. Under året 1951 bedrevs krokiteckning både i Thörns och i Gunnar Ekdahls ateljéer. Jubileumsåret 1952 fortsatte teckningen på Ekdahls ateljé och i styrelsen beslöts att även icke klubbmedlemmar i mån av utrymme skulle äga tillträde till teckningskvällarna samt att 10 stolar à 1 kr skulle införskaffas. Troligtvis förekom krokiteckning också under de följande åren. Det finns emellertid ett hopp i redovisningen till år 1957, då Klubben tecknade kroki i Eskil Skans ateljé.

Sedan dröjer det till 1964 innan klubbmedlemmarna organiserar krokiteckning igen. Då valde man att teckna på måndagar och i den då nyligen erhållna lokalen Storateljén, Rönneholmsvägen 2 i Malmö. Ett 20-tal medlemmar höll redan på, men, som protokollet från april berättar, "plats finns för flera hågade". Verksamheten pågick oförtrutet, dock meddelades i oktober 1965 att modellen insjuknat, varför teckningen tills vidare upphört, eftersom någon ersättare inte hade gått att få. Förmodligen höll man på med krokiteckning under hösten 1966 och fortsatte under våren 1967 med början i januari. Teckningen pågick onsdagkvällar och Gunnar Nordin ledde nu verksamheten. Hösten 1967 finns ingen verksamhet noterad. I januari 1968 satte verksamheten åter igång. Då höll Tage E Nilsson i

organisationen och på aprilmötet upplyste han om att verksamheten för denna termin avslutats. På hösten lades en lista fram på oktobersammanträdet och så var verksamheten igång igen. Troligtvis fortsatte den under våren 1969 även om aktiviteten inte finns omnämnd förrän hösten detta år. Nilsson blåste nytt liv i verksamheten igen 1972. Nu hade det blivit tradition att hålla till i Storateljén. Tydligen hade det blivit uppehåll i den frivilliga teckningen under något år. På aprilmötet 1975 lät man en lista cirkulera för att intresserade skulle kunna anteckna sig för krokiteckning igen. Under några år förekommer inga anteckningar om att krokiteckning bedrevs inom Klubben. År 1987 återupptog Tage E Nilsson initiativet och verksamheten kom igång igen. Gruppen tecknade på måndagkvällar och höll till på en ateljé i Sorgenfriskolan i Malmö till och med vårterminen 1991. Därefter uppstod lokalproblem tills Skånes Konstförening släppte in den lilla stillsamma och seriösa gruppen i galleriet vid Lilla torg där krokiteckningen pågick under våren 1992.

Litografikurser

För att vidareutveckla det konstnärliga kunnandet arrangerades en kurs i litografi 1946 med Figge Holmgren som lärare. Bror Forssell ordnade lokal för denna aktivitet.

Det skulle sedan dröja till 1964 och 1965 innan detta uppskattade initiativ till vidareutbildning åter kom på tal. Lärare denna gång var den kunnige och mångsidige litografen Sven Svenning. Efter några års uppehåll togs åter litografikurserna fart år 1967. Klubben hyrde vid denna tid Storateljén och dit hade man flyttat litografipressen. Tage E Nilsson höll i anmälningarna för en ny litografikurs och lärare var åter Svenning. Kursen kom igång och blev mycket uppskattad bland konstnärerna. Det resulterade i en grupp som sedan ganska kontinuerligt höll till på Storateljén.

Grafikverkstad

Vid ett tillfälle, 1948, träffades Georg Nilsson, Brita af Klercker, Willy Lindeberg och Thure Thörn på en utställning i SDS-hallen i Malmö. Då framkom resonemanget: "Att det skulle vara bra att ha en koppartryckspress. Skulle vi inte kunna resa till Köpenhamn och försöka få tag på en sådan där?" Thörn visste då att bortgångne Axel Ebbes koppartryckspress "bara stod och tog plats" hos änkan Lillemor Ebbe. Han ringde omedelbart till henne från en telefonkiosk och hon bekräftade att "det stora åbäket" fanns där och visst skulle det vara skönt att bli av med det, framför allt som pressen dessutom

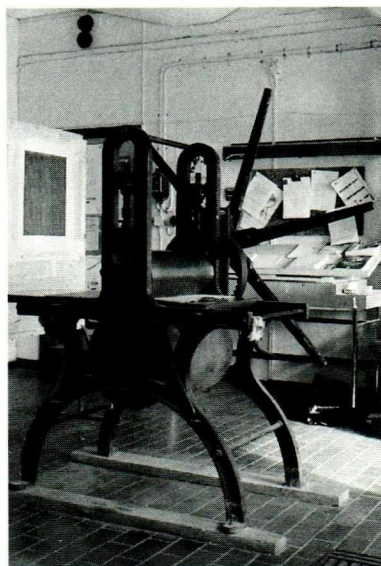
Figge Holmgren var en excellent porträttör. "Gubbarna" är Isak, Krügeren (Albert Krüger) och Halle (Hjalmar). Längst ner ses Figge Holmgren själv.

kom till nytta. Axel Ebbe hade bl a tryckt sin Bibel på den och den hade därför tillika ett affektionsvärde. Thure kom på stående fot överens med Lillemor om priset 500 kr. Någon köpenhamnsresa i detta ärende företogs alltså inte.

Först placerades pressen i en av Olle Svanlund hyrd källare, där han tidigare hade tryckt tapeter. Snart avsåg sig emellertid Olle källaren och det gällde att flytta pressen. Thörn hade fått sin ateljé klar hösten 1949 och då inhystes den där.

År 1952 var det dags igen och den flyttades till Kilian Zollsgatan 1. Där hade Essemsskolan en grafisk ateljé och en överenskomelse mellan skolan och Klubben träffades angående nyttjandet av pressarna; det hade blivit två sedan även en litografipress hade anskaffats.

Georg Nilsson utsågs av styrelsen i april 1952 att vara ansvarig för verksamheten i grafikkällaren. Klubben hyrde koppartryckspressen "som äges av några enskilda klubbmedlemmar" för 70 kr om året. Styrelsen beslöt att lämna ett förskott på 100 kr för att finansiera igångsättandet av verksamheten. Klubbsammanträdet i mars 1952

Klubbens koppartryckspress på vilken Axel Ebbe tryckte sin berömda Bibel.

gav styrelsen i uppdrag att utforma riktlinjer för den grafiska verksamheten inom Klubben. Under året kom arbetet igång på den grafiska verkstaden. På oktobermötet 1954 beslöts att Klubben kunde köpa koppartryckspressen för 600 kr. En månad senare meddelade Gösta Mirow, innehavaren av Essemsskolan, att han önskade överlåta inventarier i den grafiska källaren till Klubben. Georg Nilsson fick i uppdrag att göra upp om priset för dem samt att föreslå Mirow att Klubben skulle överta kontraktet för lokalen. Hyran utgjorde 50 kr per kvartal.

Georg Nilsson arbetade oförtrutet vidare i den grafiska verkstaden och ledde verksamheten där också under 1954-60. Sannolikt höll han i verksamheten ytterligare något år utan att det nämns i handlingarna. En inventarielista, upprättad i december 1960, anger att såväl litografipress som koppartryckspress då fanns hos Emil Olsson. Under 1961 gjordes ansträngningar för att få en grafiklokal. Nästa anhalt för koppartryckspressen var att den i november 1963 placerades i en källarlokal in på gården i huset Rådmansgatan 1. Rummet hade rinnande vatten från en kran mitt på en av väggarna och ett avlopp mitt i cementgolvet.

När sedan Konstnärernas kollektiva grafikverkstad i Malmö fick lokaler i Gamla Tullhuset (nuvarande Börshuset), lånades koppartryckspressen ut i november 1980 av Klubben till verkstaden. I samband med att grafikverkstaden flyttades till Borrgatan 3 i mitten av 1980-talet, följde den med övriga inventarier dit och där finns den för närvarande till glädje för många konstnärer.

Tidskriften Konstspegeln

År 1946 beslöt Klubben att ge ut en tidskrift. Pengar till starten skulle man få genom att medlemmarna skänkte bilder, vilka sedan skulle säljas. Genom stor offervillighet hos medlemmarna fortsatte arbetet med tidskriften. Framstående textförfattare gav löften om medverkan och ett fördelaktigt avtal slöts med Skånes Konstförenings intendent Einar Andersén. De skänkta tavlorna blev inte sålda förrän under 1947 och inbringade 3800 kr, vilket var betydligt mindre än vad man räknat med och det gick inte att sätta igång utgivningen med så magert kapital. Därför bildades en fond för tidskriften, där pengarna kunde stå oanvända medan man väntade på initiativrika krafter, som kunde ta upp den strandade idén.

Efter sju år i tysthet väcktes plötsligt tidskriftstanken till liv på oktobersammanträdet 1954. Helmer Wåhre var initiativtagare. Tidskriftens namn blev *Konstspegeln* och avsikten var att den skulle utkomma med sju nummer om året. Prenumerationspriset bestämdes till 7 kr per år under förutsättning att minst 1500 förhandsprenumeranter tecknade sig. Fil lic Gösta Lilja utsågs till redaktör och övriga redaktionsmedlemmar var fil lic Ingvar Holm och fil lic Torsten Palmér samt de fyra klubbmedlemmarna Thure Thörn, Bertil Andersson, Georg Nilsson och Gunnar Nordin.

I slutet av november diskuterades åter tidskriftsfrågan. Thörn redogjorde för redaktionskommitténs arbete. Det var stora svårigheter att få de nödvändiga förhandsprenumeranterna och på styrelsesammanträdet i januari 1955 beslöts att lägga ned *Konstspegeln*. Endast 624 prenumeranter hade tecknat sig. På årsmötet i början av februari redovisade emellertid medlemmarna en helt annan åsikt. Det förekom en hel del kritik mot hur tidningskommittén hade skött arbetet, men det fanns många som menade att det var fel att lägga ned tidningsverksamheten, nu när den precis hade kommit igång. En ny redaktionskommitté valdes: Olle Wallengren, Willy Lindeberg, Thure Thörn, Gunnar Nordin, Georg Nilsson och Felix Hatz. Denna grupp fick en månad på sig att ta fram ett nytt nummer av *Konstspegeln*. Klubbstyrelsen beslöt på februarisammanträdet att uppmana medlemmarna att skänka bilder till försäljning för att därmed öka tidskriftsfonden och säkerställa utgivandet av tidskriften. Marssammanträdets diskussioner gav vid handen att prenumerantvärvningen "hade gått avsevärt framåt" och Skånes Konstförening hade subventionerat företaget med 2 000 kr. I oktober framhöll dåvarande redaktören Åke K G Lundqvist att "ett nummer skulle föreligga inom en snar framtid". Decemberprotokollet 1955 ger beskedet att annonsintäkterna beräknades bli 400 kr mindre än vad man tidigare hade hoppats på. Tidskriften hade under året kom-

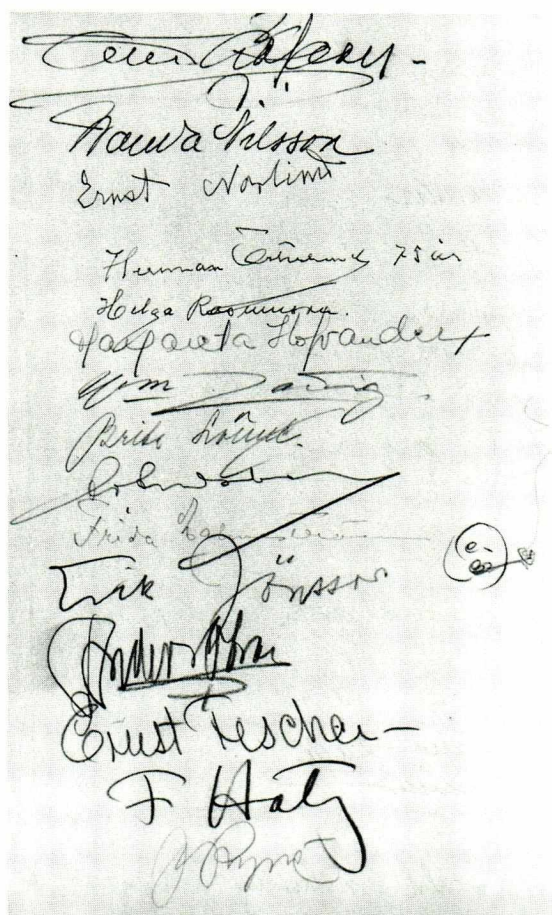
mit ut med två nummer. Thure Thörn var nu ansvarig utgivare och redaktionskommittén utökades på årsmötet i februari 1956 med Knut Grane, Härje Ekman samt Bertil Lundberg. På oktobersammanträdet lämnades en nedslående ekonomisk rapport av Willy Lindeberg om tidskriftens vacklande tillvaro. Majoriteten röstade för "att *Konstspegeln* skulle fortsätta sitt sköra liv" under 1957, nu med Lindeberg som ledare istället för Lundqvist, vars "tjänster inte längre borde tagas i anspråk."

Protokollet från december 1956 redovisar uppslitande diskussioner. *Konstspegelns* existens sattes på spel och många röster höjdes för olika förslag: Den skulle vara riktad till "folk i allmänhet och inte vara till för specialister, den borde läggas ned, den skulle visa konstnärernas ansikte utåt, tryckas exklusivt och komma ut endast några få gånger per år, komma ut ofta och vara av enklare slag, den skulle tryckas i offset-teknik istället för boktryck". Meningarna gick isär och den hektiska debatten kulminerade i att Lindeberg avsåg sig redaktörskapet. Helmer Wåhre menade då att situationen hade blivit ohållbar och att Klubben inte "var mogen att driva ett ekonomiskt företag" varpå mötet beslöt att tidskriften skulle läggas ned. Därmed var dessa betungande, stormiga och uppslitande händelser över i Klubbens verksamhet. De sista kvarvarande konstverken, ett 10-tal, såldes till Limhamns konstförening för 1000 kr och dessa medel ingick vid köpet av tomten i Röd.

Tidskriften var exklusiv och innehöll mestadels artiklar om konst och utställningar. Några av Klubbens konstnärer designade omslaget, som trycktes i screenteknik. Artiklarna var seriösa och aktuella samt var illustrerade med svart-vita bilder.

Kontakt med KRO

Hugo Gehlin, som var ledamot av KRO:s styrelse i Stockholm, redogjorde på ett klubbsammanträde i oktober 1946 för att KRO hade planer på att ha representation av konstnärer från olika delar av landet i sin styrelse. På sammanträdet beslöts att Klubben skulle söka kontakt med KRO:s styrelse och lämna förslag på en kandidat. Klubben var ett lämpligt forum för ett första steg i riktningen att bilda en KRO-sektion i Skåne. Därför kan man påstå att Klubben praktiskt sett fungerade som ett Skåne-distrikt till KRO. På årsmötet 1948 beslöts att skånska konstnärer skulle välja KRO-representant ur Klubbens medlemmar. Den första som valdes var Martin Emond med Felix Hatz som suppleant. Martin Emond omvaldes 1950 i KRO. Hatz valdes formellt på Klubbens årsmöte 1949 och ersatte Hugo Gehlin som avbett sig omval. Richard Björklund passade på att tacka Gehlin och KRO i dess helhet med påståendet att de

Del av en sida från 1948 i Gästboken, några av namnen bakom signaturerna: Ernst Norlind, Herman Österlund, Helga Rasmussen, Margareta Hofvander, William Zadig, Frida Malmström, Erik Jönsson, Anders Olson, Ernst Fischer, Felix Hatz.

ännu aldrig uträttat någonting för den sydliga landsändan, men att åtminstone han själv klarade sig bra.

Felix Hatz rapporterade på ett klubbmöte hösten 1949 om det intensiva och krävande arbetet i KRO. Just då tog förläggandet av ett provisoriskt museum för modern konst i ett äldre häststall (nuvarande Moderna museet) mycken tid och kraft.

I februari 1952 skrev Klubben till KRO att man enhälligt beslutat föreslå konstnär Martin Emond till förnyat mandat i KRO:s styrelse och för att ge tyngd åt sitt val förtydligades att "Skånska Konstnärsklubben representerar 101 skånska konstnärer."

På årsmötet i februari 1954 utsågs Thure Thörn till Klubbens representant i KRO:s styrelse. Martin Emond hade uttryckt en önskan att kvarstå i KRO-styrelsen ett år i stället för de två som mandatet innebar. Varje år meddelades, enligt ömsesidig överenskomelse, till KRO Klubbens styrelsesammansättning.

Här har Tage
E Nilsson
fångat två "nu-
nor" bland kol-
legorna, t v
Fredrik Rohde
och t h Anders
A Jönsson.

I januari 1956 anlände ett brev från KRO i Stockholm med följande besked:

att antalet styrelseledamöter i KRO, valda av konstnärer bosatta utanför Stockholm, skall vara fem, varav två väljas inför instundande årsmöte den 7 mars, anmodas Ni härmed välja en av dessa två ledamöter (den andre väljes av Värmlands konstförenings konstnärssektion). Vi emotse före årsmötet ett meddelande om vem Ni valt. Övriga tre landsortsmandat i KRO:s styrelse – f n en skåne- och två göteborgsplatser – löper fram till årsmötet 1957.

Innehållet visar att tidigare påtryckningar inte fallit i ofruktbar jord. På något sätt känns ordet "äntligen" befogat. Årsmötet i februari 1956 utsåg Thure Thörn till ledamot av KRO:s styrelse och följande år valdes Bertil Andersson att efterträda Felix Hatz på den andra platsen som skånekonstnärernas representant. Vid KRO-ordförande Arne Cassels besök hos Klubben 1963 framfördes förslaget att utse en kontaktman för varje landskap. Thörn omvaldes 1958 till Klubbens man i KRO:s styrelse för tiden fram till KRO:s årsmöte 1961. När Bertil Andersson efter några få år avsåg sig uppdraget som representant i KRO, efterträddes han 1959 av Tage E Nilsson, som 1961 efterträddes av Fred Hultén, som samtidigt övertagit ordförandeskapet i Klubben. År 1962 innehade Hultén och Thörn fortfarande sina representantposter och man hade utökat det skånska trycket på KRO genom att utse de personliga suppleanterna Lenart Jönsson respektive Stig Wernheden.

I februari 1964 sammanträdde skånska KRO-medlemmar på Skånes Konstförenings kansli. Det hade börjat röra på sig vad gällde ett lokalt KRO-distrikt. På Klubbens oktobermöte redogjordes för KRO:s beslut om distriktsindelning. KRO-ombuden Thörn och

Hultén skulle med Klubbens hjälp sammankalla till ett konstituerande möte. Riksorganisationen hade utarbetat normer för distriktens verksamhet. Skåne tilldelades distrikt 11 och ett mandat för varje 50-tal medlemmar. Därför erhöll Skånedistriktets 165 medlemmar 4 mandat.

Det viktiga med att KRO etablerade distrikt i Skåne var att Klubben hänsköt frågor av mera facklig karaktär till detta forum. Klubben blev mera en renodlad kamratförening, så som det var tänkt från början. Samarbetet mellan de båda organisationerna var till en början helt integrerat, eftersom de flesta medlemmarna kom att ingå i KRO. Efterhand som åren gått har samarbetet bestått till vissa delar, men ett särtänkande har självklart uppstått, främst när det gäller de nämnda fackliga engagemangen. Det är viktigt både för Klubben och KRO att ett samarbete mellan de två organisationerna består.

Arrangemang, föredrag, underhållning

Som ett led i att göra klubbträffarna så intressanta som möjligt och engagera medlemmarna tog man kontakt med personer som höll föredrag och visade bilder. Intresset för konsthistoria var levande. Ibland presenterade någon klubbmedlem ett program. Traditionen med underhållning pågår ännu och följande axplock visar det skiftande utbudet under de första femtio åren:

Sammanträdesprotokollet från mars 1945 berättar att Klubben inbjöds till Rådhuset, där konsthistorikern Axel Romdahl höll ett föredrag om Edvard Munch.

På Malmö museum pågick en synnerligen välbesökt van Gogh-utställning i maj och juni 1946. Genom en överenskommelse mellan Klubben och Museets ledning öppnades dörrarna speciellt för klubbens medlemmar lördagen den 1 juni. Felix Hatz höll ett föredrag om Vincent van Gogh och intendenten vid Nationalmuseum Folke Holmér höll en föreläsning om "Det sjungande trädet, Grünewald och den svenska expressionismen."

Det var inte alla gånger det krävdes någon utomstående för att väcka intresse vid sammankomsterna. Ur decemberprotokollet 1949:

Så ordet lämnades fritt, vittnade Arne Aspelin om sin egen och andras uselhet i konstaffärer. Sk bolag, personalkonstföreningar och konsthandlare voro av ondo och förförde stackars konstnärer till att utföra små usla "lappar" i stället för de stora verken med ädel resning. Helge Högbom menade att mecenater var bara skit åtminstone när det gällde skulptur – han avslutade sitt anförande med ett flöjtsolo. Flera talare ingrepp och bl a förklarade sig C O Hultén tillhöra den av Willy Lindeberg föraktade massan, tydligen upp-

fattat enligt doktrinen "du måste hata och förakta din arbetsgivare" eftersom Lindeberg förklarat massan vara vår tids uppdragsgivare för konstnärerna. Bror Forssell försvarade personalkonstföreningarna med ackompanjemang då och då av herr flöjtblåsare Högbom. När frågan sakligt belysts från alla håll och alla nått till fullkomlig klarhet avslutades sammanträdet.

I mars 1952 dyker teckningsläraren, fil kand Olle Strandman, upp. Han kåserade efter maten över ämnet "Från huvudfoting till ungdomsmåleri" och visade ljusbilder därtill.

Likt en röd tråd genom hela Klubbens verksamhet går behovet av god mat och dryck. Därför höll man gärna till på någon av Malmös restauranger vid sammankomsterna. Det var sexmästarens uppgift att tillgodose dessa lukulliska önskemål. Så småningom, exempelvis när Klubben under 1952 och -53 besökte Emil Olsson, utsågs ordinarie sexmästaren Georg Nilsson och biträdande sexmästare Thure Thörn att ansvara för "utspisningssystemet".

På aprilsammanträdet 1953 samlades Klubben åter hemma hos Emil Olsson. Vid detta tillfälle kåserade, vid den efterlängttade supén, teaterchefen Lars Levi Læstadius om "Teater, den sammansatta konstarten." Att allt inte förflöt under bästa former hemma hos Olsson får man god uppfattning om genom Arne Aspelins teckning i Klubbens Gästbok från 1953.

I mars 1955 visade Max Walter Svanberg "Konstverkets tillblivelse." Arkitekten Totte Roos kåserade om en resa till Egypten när Klubben hade samlats i oktober på restaurang Malmborgen. Bror Forssell berättade på årsmötet i februari 1958 från sin resa i USA. Konstnären Torsten Bergmark berättade på ett klubbssammanträde i december om sina synpunkter på juryarbete med anledning av hans deltagande i Skånes Konstförenings jury.

Fred Hultén höll ett stort antal anföranden om konsten i skånska kyrkor. Efter sitt framträdande på klubbmötet i september 1971 tillades i protokollet: "Det tidigare rätt stormiga känslolaget lade sig till ro och enbart trevnad spred sig kring klubbmästarens goda mat och dryck." Den påpassliga anmärkningen ger god karaktär åt Klubbens stämning överhuvudtaget. Diskussionens vågor kunde gå höga i debatterna men efteråt anpassade man sig efter varandras temperament och kunde ha ganska gemytligt.

Från Institutionen för konstvetenskap vid Lunds universitet hade man vid några tillfällen anmodat någon att underhålla. Docent Bo Ossian Lindberg höll i maj 1979 ett uppskattat föredrag om aktuella konstförfalskningar och vid ett annat tillfälle underhöll professor Oscar Reutersvärd med bilder om sin erotiska konst. På decembermötet samma år presenterade rektor Per Lilienberg verksamheten vid Gerlesborgsskolan. Ett bejublat framträdande gjorde författarinnan Jenny Berthelius i april 1980, då hon kåserade om "Mord som

Arne Aspelin,
teckning i
Gästboken,
skildrar Emil
Olssons hus ef-
ter en klubbaf-
ton 1953.

konst." Delvis som en följd av denna kontakt höll Klubben och Skånes författarsällskap gemensamt samkväm i december samma år och författaren Tord Wallström berättade om "Kapten Cooks resa i Söderhavet." Kulturchefen på tidningen Kvällsposten Ulf R Johansson pratade om och visade sina favoritbilder på klubbmötet i november 1981. Den uppmärksammade konstvetaren och konstnären Lars Wilks visade bilder och berättade om konstverket Nimis.

Underhållningen bidrar till att berika klubbsammankomsterna och är alltid ett viktigt inslag i verksamheten. På senare år har Klubbens medlemmar i ökad omfattning själva stått för framträdandena, som är ett signum för Klubben.

Första ordförandebytet och vännernas hyllning till Erik Jönsson

Erik Jönsson hade varit den drivande kraften vid Klubbens start tillsammans med främst Willy Lindeberg och redan från början hade Jönsson varit självskriven som ordförande. Jönsson drabbades av diabetes och blev inlagd på sjukhus, troligen i december 1949. Han deltog i styrelsesammanträdet och klubbsammanträdet den 9 december och fungerade som ordförande vid båda tillfällena. Vice ordförande Ejnar Nettelbladt justerade protokollet den 17 januari

Konstnärsskäggen har varit många genom åren, här har Ejnar Nettelbladt fångat några "typer". Och till höger har Jules Schyl fastnat för några profiler och ett par tunga ögonlock.

1950, Erik Jönssons dödsdag. Styrelsen nåddes av det plötsliga budet och Nettelbladt kallade till sammanträde redan samma kväll. Han höll parentation till minne av den avlidne ordföranden. Herman Österlund utsågs att lägga en krans från Klubben vid jordfästningen.

Vid jordfästningen deltog, förutom släktingar och vänner, en stor grupp konstnärer och konstgynnare. Efter jordfästningen samlades Klubbens medlemmar på Restaurang Palladium. Ernst Norlind äskade tystnad och höll ett glänsande tal till Erik Jönssons minne. Han hade nyss kommit hem från Assisi i Italien där man på "De dödas dag" gick i procession och enligt katolsk sedvänja stänkte vigvatten. "Nu har vi samlats för att fira minnet av Erik Jönsson och vi har inte vigt vatten i våra glas. Men jag tror inte att Erik skulle misstycka om vi ersätter vattnet med vin, nu när vi höjer glaset till hans minne", berättas det att Norlind yttrade.

På årsmötet i januari fungerade Nettelbladt som ordförande. Formellt sett innehade han detta förtroendeuppdrag i 10 dagar eftersom Willy Lindeberg av ett enhälligt årsmöte valdes till Klubbens nye ordförande.

Stugan i Röd

Konstnären Eric Alsmark var 1939 på Korsika och målade. Under kriget när han inte längre kunde besöka Korsika, blev Orust en ersättning för den förlorade medelhavsön. Med tiden blev det mer än en ersättning. Han älskade havet och på Orust kunde han i sin bildvärld förena de båda bergiga öarnas storslagenhet. Han köpte en liten bevakningsbarack, som såldes ut av Kronan efter freden i andra världskriget. Den placerades på en bergig höjd vid den lilla byn Röd, nära Hällevikstrand. Eftersom han kände bönderna i trakten, fick han slå upp den där boskap betade. Härifrån kunde man se havet i väst och den lilla insjön Djupvatten i öst. Stugan är egentligen lämplig endast för sommarboende och tomten saknar ännu brunn för dricksvatten.

På Stora Dannholmen omedelbart utanför hamnen i Hällevikstrand hade Alsmark en andra ateljé, en överbliven styrhytt som han också inredde till provisorisk bostad. Vid reparation av en skuta hade styrhytten kasserats och han bytte till sig den mot en tavla. Hytten förstärktes nertill och drogs över isen upp på Dannholmen. Den blev ett kärt tillhåll för honom och från vistelser i denna ateljé målade han många bilder. Han tog sig ditut med sin snipa, som hade försetts med motor.

När Alsmark dog 1950 donerades stugan i Röd, båten och styrhytten ute på Dannholmen till Klubben. Den 25 maj 1951 överlämnade änkan, Gudrun Alsmark, gåvan formellt och en donationsstyrelse utsågs inom Klubben. I denna ingick fem ledamöter ur styrelsen samt fru Gudrun Alsmark.

Redan första året stugan var i Klubbens ägo vistades två medlemmar där. I mars 1952 försäkrades ateljén på Dannholmen för 5 000 kr och stugan för 10 000 kr. På styrelsesammanträdet i april beslöts att snipan skulle säljas, eftersom ingen beräknades använda den. Bekymmer hade också uppstått eftersom Gustaf "Kolman" Isaksson från Hällevikstrand uppenbarligen inte skött om ateljén på Dannholmen och snipan såsom överenskommits. Gudrun Alsmark, som också deltog i sammanträdet, åtog sig att kontakta kommissarie Sture Trägårdh i Göteborg, vilken var insatt i förhållandena i Hällevikstrand. På styrelsemötet i april 1952 beslöt man att förhöra sig om han kunde hyra ut ateljén på Dannholmen till andra än konstnärer. Klubbens medlemmar hade visat svalt intresse för att hyra ateljén. Emellertid anmälde Trägårdh själv sitt intresse av att köpa ateljén på Dannholmen och "Kolman" köpte snipan för 475 kr (prisuppgifterna varierar) och i marsprotokollet 1953 bekräftas försäljningen av ateljén och snipan. Enligt Greta Trägårdhs utsago kostade det lilla huset 500 kr.

*Eftermiddagssol på
stugan i Röd.*

Många år efter denna försäljning har det gång på gång diskuterats medlemmar emellan vilket misstag Klubben denna gång gjorde, som sålde ateljén på Dannholmen. Den hade ett attraktivt läge för konstnärer. Naturligtvis medför ett ägande också bekymmer i form av underhåll. Men ateljén står fortfarande kvar i skrivande stund och ägs av familjen Trägårdhs barn.

Stugan i Röd blev snart ett begrepp inom Klubben. Många har uppskattat och trivts med att vistas här och tagit vara på de fantastiska möjligheterna att måla. Klubben hade börjat förhandla med markägaren Anders Nicklasson, om att köpa ut tomten. Denne var först villig att för 1000 kr avstycka ett område på 1000 m². Beloppet skulle tas ur den nämnda sargade tidningsfonden och på ett sammanträde i oktober 1958 beslöts att Willy Lindeberg skulle slutföra köpet. Vid detta tillfälle beslöts också att huset skulle fotograferas så att medlemmar kunde se hur det såg ut på platsen.

Emellertid uppstod svårigheter att förmå markägaren att sälja tomten, trots träffad överenskommelse. Helmer Währe rådde Lindeberg att resa upp till honom och få klarat av affären. Nicklasson hade då höjt priset till 1,50 kr per m². Därför beslöts i mars 1960 att den blomsterfond på 1000 kr som skapats vid Bror Forssells bortgång, också skulle tas i anspråk vid tomtköpet. I december beviljades Klubben tillstånd av Länsstyrelsen i Göteborgs- och Bohus län att förvärva tomten i Röd Mellangård 2² i Morlanda socken.

Under många år utnyttjades stugan i Röd endast av några få personer och ibland stod den tom. Den hade inte underhållits kontinuerligt och hade därför långsamt "påbörjat sin hädanfärd." Underhåll kostar pengar och dåvarande ordföranden Fred Hultén skrev 1961 till Skånes Konstförenings styrelse och bad om ekonomisk hjälp. Stig

Wernheden åtog sig att organisera och genomföra de reparationer som var nödvändiga och fick för den skull fria händer att förbereda arbetet. Han själv, Tage E Nilsson, Jan Harry Persson och Max Gregor Carlsson åkte upp och bytte tjärpapp så att taket blev tätt. Gruppen arbetade oförtrutet, men det fanns ändå en hel del kvar att göra.

Styrelsen beslöt i oktober 1965 att rusta upp stugan för 2000 kr och man satte omedelbart igång, trots den sena årstiden. Renoveringen förde det goda med sig att 1966 ville så många hyra stugan i Röd att man tvingades begränsa uthyrningsperiodernas längd till fjorton dagar. På ett klubbmöte i september 1972 rosade en av de yngre konstnärerna, Eva Campbell, stugan och platsen. Följande år försågs huset med gasolkylskåp och två sängar. Åren 1975-77 var stugan i stort sett fullt uthyrd. På februarisammanträdet 1978 beslöts att ändra på uthyrningsreglerna, beroende på att alltför många ville hyra stugan samtidigt. Därför bestämdes att de som vistats där föregående år, fick stå tillbaka för dem som ville hyra stugan och inte hade hyrt året före. Detta år inköptes sängöverkast, mattor, två enkla "fåtöljer" samt kompletterades husgeråden med kastruller, tallrikar m m. Elektrisk ström drogs in i stugan 1985 då kylskåp, elspis och elektriska element monterades. År 1986 lades ett nytt yttertak av aluminiumplåt.

Stugan i Röd har alltid varit ett uppskattat mål för många klubbmedlemmar, som sänder en tacksamhetens tanke till Gudrun och Eric Alsmark, som skänkte stugan till Klubben.

Utställningsverksamhet på Stadsteatern, Galleri Thalia

På ett sammanträde i mars 1950 föreslog C O Hultén att man borde kontakta teaterstyrelsen i Malmö för att få till stånd utställningar i teaterns foajé. Det kom att dröja till december 1960 innan ärendet kom upp igen. Då skedde det med en uppmaning till klubbmedlemmarna att sända in verk. Mellan Stadsteatern och Klubben hade överenskommelse träffats att klubbmedlemmarna fick gratis bevisita generalrepetitionerna på Stadsteatern mot att Klubben anordnade utställningar i teaterns foajé. Deltagare vid de två första utställningarna blev medlemmarna ur första hälften av medlemsmatrikeln, "från Abbe t o m Lönn." Utställningen pågick under vårsäsongen 1961. Övriga medlemmar ställde ut verk under höstsäsongen.

På styrelsesammanträdet i januari 1964 diskuterades åter Thaliagalleriet, dvs utställning i Stadsteaterns foajé. Fred Hultén, Svante Tuveesson och Hans Larsson var utställare under våren, då Roland K Nilsson höll i verksamheten. Under hösten tog Bo Hultén över detta ledarskap. Den fortsatta verksamheten nämns i decemberprotokol-

Roland K Nilsson tecknad av Bengt Hillgrund 25 september 1974.

let 1966. Paul Gerhard efterlyste då utställare. I april 1967 diskuterades utställningsverksamheten på ett klubbssammanträde. Bristen på utställare hade blivit större efter hand. Foajén ansågs inte vara ett galleri i egentlig bemärkelse utan en alltför anspråkslös form att möta publiken. Mötet valde Sven Erik Markhed och Allan Erwö och till skrivhjälp Gunnar Andersson för att försöka få fart på aktiviteterna igen. Samtidigt med 25-årsfestligheterna 1967 pågick en utställning i Thaliagalleriet med verk av klubbmedlemmarna. På april-mötet 1968 var det dags för ny påminnelse till medlemmarna att ställa ut på teatern. På grund av denna utställningströghet kom förslaget på årsmötet i februari 1969 att låta andra än klubbmedlemmar visa sin konst där. Att Thalia-utställningarna inte recense-rades i full omfattning kunde vara en anledning till svårigheterna att få medlemmarna att ställa ut. Det beslöts därför att man skulle uppvakta tidningarna för att öka intresset. På Stadsteatern var man inte helt nöjd med att ha utställningarna där och försämrade utställningsförhållandena så att det blev svårt att visa konst i foajén. Armaturerna över skärmarna hade exempelvis tagits ner utan att man hade meddelat Klubben detta. Efter att samtidigt ha haft svårigheter att finna hågade utställare, lades verksamheten ned genom ett beslut på årsmötet 1974.

Sammanträdesplatser för Klubben, Storateljén, egen klubblokal, SKYS

Styrelsen sammanträdde då och då i Erik Jönssons ateljé. Oftast höll man dock till på Malmö museum under de första åren. Redan år 1944 försökte man ju genom lotteri få medel till en egen klubblokal. Hotell Tunneln i Malmö och även restaurang Palladium finns note-

rade som sammanträdesplatser. Vid flera tillfällen hölls sammanträdena på Skånes Konstförenings kansli. Hippodromens restaurang var, som tidigare nämnts, Erik Jönssons stamlokal. Även efter hans bortgång höll klubben sina sammankomster från och till i denna lokal.

Vid ett tillfälle under 1951 höll styrelsen till i Gunnar Ekdahls ateljé och i december 1952 besökte Klubben Emil Olsson. I hans hus höll man till ganska kontinuerligt under några år kring 1952, men efter vissa oegentligheter (vinstänk på tapeter) upphörde klubbträffarna hos Olsson. Under 1957 nämns restaurangerna Malmborgen och Temperance samt Skånes Konstförenings kansli som sammanträdesplatser. Följande år nämns restaurangen La Couronne i Malmö.

När Fred Hultén valts till ordförande 1961, skrev han ett brev till Malmö Stads Fastighetskontor, vari han underströk behovet av en klubblokal. Samarbete med andra kulturkategorier nämns och krav på att Klubbens arkiv skulle få en plats nämns också som viktigt. Brevet skildrar vädjande hur Klubben måste hyra rum på olika restauranger, där kravet var att klubbmedlemmarna måste inta en måltid. Många konstnärer hade därför inte råd att träffa sina kolleger på möten. Samtidigt ställes önskemålet om en lämplig lokal för de grafiska pressarna.

Inom styrelsen diskuterades lokalfrågan i april 1961: Kanske kunde man få bidrag från Skånes Konstförening till ev hyra, vilka möjligheter fanns över huvud taget till lokal i Malmö, har Klubben användning för permanent lokal, skall Malmö Stad kontaktas, kan Klubben få plats med arkivmaterial hos Skånes Konstförening etc? Styrelsen beslöt att arbeta för en fast lokal. En uppvaktning och förfrågan i september 1961 hos Fastighetskontoret gav negativt resultat. Kommunrådet Carl Ljungbeck var dock positiv och lovade att undersöka möjligheterna att tillhandahålla en av lägenheterna på nedre botten i Kommendanthuset. Årsberättelsen för år 1962 innehåller besked om att man också har tagit det s k Trädgårdsmästarebostället vid Rönneholm med i resonemangen för en klubblokal.

Efter alla dessa år av ambulerande fann man under hösten 1963 en lokal, Storateljén, på Rönneholmsvägen 2. Det var en rymlig ateljé med enorma fönster åt norr och den låg högst upp i huset. Lokalen hade erhållits tillsammans med ABF i Malmö. Överenskommelsen gällde så, att lokalen var kostnadsfri för Klubbens del, mot att ABF hade rätt att på fastställda tider bedriva undervisning där och då använda Klubbens tryckpressar. I första hand gällde detta litopressen och vid samma tidpunkt hade till Klubben donerats c:a 40 litografiska stenar. Båda pressarna hade till dess stått i Emil Olssons källare på Sagoliden i Malmö.

Bengt Skans,
1965, Teckning
från första mö-
tet i nya klubb-
lokalen på Råd-
mansgatan 12 i
Malmö. Port-
rätt av Walter
Persson, land-
skapsmålaren
från Österlen.

För att hålla ordning i ateljén beslöts att en journal skulle föras, där den aktuella verksamheten skulle antecknas. På decembermötet uppkom ett förslag att Klubbens grafiker skulle medverka med arbeten till en utställning på klubblokalen i mars eller april 1965. Till denna skulle olika företags personalkonstföreningar inbjudas.

Att det var vissa problem förknippade med att ABF också disponerade Storateljén, gav aprilmötet 1967 bevis för. ABF:s elever smutsade ner så till den milda grad, att Paul Gerhard gav en skakande skildring av "det svineri" som förekom. Det beslöts att ordföranden skulle leda en uppvaktning till ABF för att få rättelse.

Den 5 oktober 1965 höll styrelsen sitt första sammanträde i den första riktiga klubblokalen på Rådmansgatan 12 i Malmö. Det var en lägenhet på första våningen som bestod av tre rum och ett enkelt kök och som hade egen ingång från porten. Lokalen hyrdes i Klubbens namn, men en överenskommelse med ABF, liknande den för Storateljén, hade träffats.

I Klubbens gästbok är inskrivet att första mötet hölls den 29 oktober 1965 och i kallelsen stod angivet att medlemmarna skulle ta med kniv och gaffel. Klubbmästarens färdigheter i kokkonsten demonstrerades under allmänt bifall. Insamling av udda husgeråd, stolar etc hade redan resulterat i att klubblokalen började se bebodd ut. Vållvilliga donatorer efterlystes och frågan gick till medlemmarna. År 1966 friskades lokalen upp av energiska medlemmar.

Även om klubblokaler var helt tillfredsställande och fanns inom bara hundra meters avstånd från varandra, sökte Klubben i september 1971 få klubblokaler i Magistratskolan. Denna ligger i samma kvarter som Storateljén. Fördelen hade varit att man hade dels fått större lokaler, dels flera. Skolan stod tom och rivning var ett hotande alternativ. Klubben visade med sin aktion att byggnaden borde bevaras. Förfrågan kunde också ses som ett debattinlägg genom att man anvisade ett alternativt användningsområde för den anrika skolan. I ansökan pekade man på möjligheten att hålla föreläsningar och bedriva viss undervisning inom konstens område, samtidigt som man kunde ha utställningar där. Projektet hade kunnat bli något av ett levande konstnärscentrum intill den blivande Konsthallen och därmed en stimulans i Malmös kulturutbud.

Storateljén fungerade som permanent utställning för Klubbens medlemmar. Dit kunde privatpersoner och framför allt konstföreningar vända sig vid inköp av konst. Klubben beslutade på ett möte den 29 september 1970 att bilda "Storateljén". Många klubbmedlemmar tog vara på den värdefulla möjligheten att deponera sina alster här. Detta var ett nytt sätt för konstnärer, konstföreningar och publiken att mötas. Enskilda medlemmar arbetade tidvis här, krokiundervisning hölls vissa kvällar och Målarskolan Forum, som hade expanderat, bedrev dagundervisning i den stora ändamålsenliga ateljén.

Öppethållandet växlande men i stort sett hade man öppet generösare än på Malmös vid den tiden fåtaliga gallerier. Tage E Nilsson var en eldsjäl när det gällde att hålla liv i verksamheten på Storateljén. Han ringde till konstföreningar och uppmanade dem att komma och göra sina inköp där. Att det inte handlade om småpotatis visar exempelvis årsberättelsen för 1971. Under detta år såldes konst för 35 000 kr på Storateljén! Vakthållningen sköttes av medlemmarna. På så vis förekom inga kostnader för denna detalj och en större del av försäljningssumman gick direkt till den producerande konstnären. Men efterhand svalnade intresset från både konstföreningarnas och medlemmarnas sida. Försök gjordes med att lansera ett fåtal konstnärer som utställare, medan övriga medlemmars verk ställdes undan på hyllor. Efter några veckor byttes dessa bilder ut och andra konstverk hängdes upp för en ny utställningsperiod. På så vis fick

man variation på utbudet. I ett försök att förmå konstnärerna till en kraftansträngning och få fart på kommersen igen, anordnades en julsalong där priset på bilderna låg under 400 kr. Ingenting hjälpte. Intresset var "ringa inte minst från klubbmedlemmarnas sida", förklarar 1973-års årsberättelse uppgivet. Verksamheten fortsatte trots minskat utbud.

Kallelsen till klubbsammankomsten den 6 oktober 1976 var alarmerande. Avvecklingen av Storateljén var "högaktuell". Senare, på novembersammankomsten, meddelades att avflyttningen hade uppskjutits.

Första gången Klubben höll en sammankomst i SKYS lokaler på Stortorget 4 i Malmö var den 18 november 1974. Lokalerna för denna nybildade organisation för kulturarbetare i Skåne blev det ställe där konstnärerna kom att känna samhörighet med de andra grupperna. Vid denna tid tyckte man att det var intressant att se på de nya lokalerna. Föga anade man då att Klubben redan på våren 1975 skulle tvingas flytta från sin hemtrevliga klubblokal. Huset på Rådmansgatan skulle rivas och ungefär på dess plats finns i dag de bakre regionerna av Hotell Sheraton. På mötet i maj 1975 beslöt Klubben att hålla nästa sammanträde på SKYS. Enligt yttranden i protokollet från detta möte tycks den allmänna uppfattningen ha varit, att SKYS-alternativet var ett provisorium. Man kunde ha fått en egen lokal på Slottsgatan, med en årshyra av 15 000 kr, men kostnaden var för hög och Klubben höll från och med nu till i SKYS-lokalerna.

Mötena på SKYS förlades till gallerilokalen på andra våningen medan man för den efterföljande förplägnaden använde klubblokalen på samma plan. Klubblokalen var ett märkligt rum med lågt till tak och den hade bestått av två mindre rum som skildes åt av en mellanvägg av korsvirkeskonstruktion. De bärande stockarna av korsvirket var kvar, medan tegel och övrig utfyllnad var borttagen. Här på SKYS etablerade Klubben sig och hade ett skrivbord och skåp i biblioteket på övre våningen samt en brandfarlig vind för arkivalier (!) och andra tillhörigheter. Klubben hade också under några år adress till SKYS. Vid några tillfällen, exempelvis i oktober 1978, förekom störningar av sammanträdena. Personalen på SKYS kontor dubbelbokade och lät andra få tillträde till lokalen, trots att Klubben hade fått klartecken att vistas i lokalerna. Egen klubblokal kom åter på tal vid dessa tillfällen. Lokalbrist och höga hyreskostnader stoppade sådana tankar.

Malmö stad sålde 1989 huset vid Stortorget 4. SKYS upphörde och Klubben var åter husvill och man återgick i huvudsak till att vistas på stadens olika restauranger. Som omväxling höll man till på Tegnérskolan i Limhamn, Limhamns konstförenings lokal. Några gånger under 1990-92 fick Klubben lov att hålla till i det år 1990

nyöppnade Galleri Konstnärscentrum. Väl att märka består galleristyrelsen av konstnärer, som väljes av kolleger. I ett protokoll från Galleri Konstnärscentrums styrelsemöte den 16 januari 1990 påpekas att om Klubben ville "ha möte + föredrag där så godkännes detta men inga fester". Istället ställde Skånes Konstförening sitt Galleri Skånes konst till förfogande under verksamhetsåret 1990 och våren 1991. Dock höll Klubben några sammankomster i Galleri Konstnärscentrum under 1992

Tillsammans med andra kulturorganisationer håller Klubben på (1993) att förhandla om lokaler i Biskopshuset på Kalendegatan i Malmö. Tankar har framförts om att man i en kommande lokal, helst egen, alltid skulle kunna ha öppet en dag i veckan då Klubbens medlemmar kunde komma dit och träffas. Klubbens omfattande bibliotek och lilla konstsamling skulle där kunna få en permanent plats till glädje för medlemmarna.

Den muntre och muntlige Thure Thörn

Under två kvällar 1984 underhöll målaren och skulptören Thure Thörn sina kollegor på SKYS lokaler vid Stortorget i Malmö. Dessa lokaler, där Galleri Konstnärscentrum hade sina utställningar, var tillika länge mötesplatsen för Skånska Konstnärsklubben. Sammankomsterna skedde i de allra innersta regionerna, där det fanns en praktfull bardisk och där bord stod utposterade mellan dekorativa och åldriga pelare.

Här pratade Thure Thörn minnen 29 februari och 25 september 1984 och det blev två oförglömliga kvällar – och vi hoppas även för dem som inte var med eftersom hågkomsterna togs upp på band.

Följande historier har hämtats från dessa båda band och den redigering som förekommit har mestadels gått ut över sådana longörer som kan bli följden av att "inspirerade" åhörare lägger sig i talarens framförande och försöker bidra med egna upplevelser.

Thure Thörn hade ju inte varit den han är om han inte samtidigt passat på att berätta om sin egen väg till konsten – dessutom hade han faktiskt planerat att hålla ett sådant kåseri – men då hans hågkomster i detta fall är av stort intresse för den lokala konsthistorien, ger en vidgad bakgrund, så får även en del av dessa minnen komma med i denna historik.

Thure Thörn förklarade inledningsvis att han på ett sätt hade en skyldighet att berätta olika minnen. Själv hade han under åtskilliga kvällar kunnat njuta av äldre kollegors berättelser, minnen från konstnärskåren långt tillbaka i 1800-talets annaler. Men det var historier som aldrig kom på prant. Bara ett par har kanske levt kvar på någras läppar.

Det har i klubbens historia funnits många goda berättare, poängterade Thure Thörn, en var Willy Lindeberg, en annan Arne Aspelin.

Men nu låter vi Thure Thörn ha ordet:

Detta är konstnärsmaterialet som inte står omnämnt i handböckerna när det gäller bästa papperet att rita på – nämligen bordduken. Men det är vad man har till hands under de glada tillställningarna på Konstnärsklubben. Tidigt blev det kutym att sitta och klottra och skissa direkt på duken. Efter ett tag började arkivariskt begåvade avdukare att ta till vara "impressionerna", riva eller klippa av konstverken från borddukarna. Nu utgör dessa karikatyrer, infall och blad från olika skissblock en liten "konstskatt" inom Skånska Konstnärsklubben. Här är det Thure Thörn som har hållit i pennan - kollegor har snabbt avbildats, men naturligtvis finns här också utkastet till en skulptur. Thure Thörn är förresten en mycket skicklig krokitecknare. Han tecknar runt modellerna, såsom ofta skulptörerna gör. Och på teckningen ser man också hur Thure Thörn arbetat igenom formerna. Det är "arbetsritningar" så goda som några.

Född till konstnär

– Jag hade lyckan att födas i konstnärskåren, min far var nämligen stuckatör. Stuckatör är ett yrke som har försvunnit. Stuckatörerna jobbade med gips och gjorde ornament till interiörer. Man gjöt änglar och putti, blad, akantusrankor och man gjorde pelare och stod i. Hela Malmö rådhus som ser ut som det vore smyckat med marmor-

Thure Thörn håller gärna i ärtsoppe-koket när Konsthallsföreningen av 1931 har sitt exemplariskt korta årsmöte.

skivor och pilastrar i marmor är egentligen bara målad gips. Det är sådana som Sune Rudnert (konstnärskollega) som har ådrat och marmorerat så att det ser ut som om det vore äkta material. Men det är stuckatur och måleri.

Stuckatörens arbete bestod också i att hjälpa alla de skulptörer som fanns i trakten, så att de kunde överföra sina skulpturer från lera till gips för att sedan gå vidare till kanske sten och brons. Man måste alltså ha ett mellanstadium av gips. Det går inte att översätta leran direkt till brons.

– Därför kom jag i tidig barndom i kontakt med sådana kufar som kallades för konstnärer och sysslade med skulptur. Somliga benämndes bildhuggare, det var sådana som inte hade någon artistisk bakgrund utan de hade tittat lite i stilhistorien och så blandade de ihop renässans, barock och rokoko och allt vad de kunde till en sån där 'komposita' stil som var modern på 1800-talet och som levde långt in på 1900-talet. De kallades för yrkesbildhuggare och ibland var de väldigt skickliga.

– Jag minns att vi på Tekniska Yrkesskolan, för jag lärde så småningom yrket hos min far och då var jag tvungen att genomlida fyra år på Tekniska yrkesskolan i den sk lärlingsskolan och gesällskolan, jag minns att vi där hade en bildhuggare som hette Berling. Han ansågs för att vara otroligt skicklig, för han kunde göra nakna kvinnor. Detta var mycket fint. Det var inte alla bildhuggare som behärskade den konsten, men akantusrankor och äggstavar och allt vad det nu var, det kunde man.

– Så fanns de fria konstnärerna, det var dessa som gjorde de tosiga grejerna, som inte hörde till någon stilhistoria och som ibland kallades för modern konst.

En ny Liljefors

– Det jag nu pratar om är början på 30-talet. Det var då jag mot min vilja tvingades att lära fars yrke. Jag ville bli målare, jag ville vid 13 års ålder bli en ny Bruno Liljefors, för jag tyckte att djur och natur det var så intressant. Så jag satt ute vid Pildammarna och tecknade svanar och änder från morgon till kväll och den första tavla jag målade det var 'Bofinkar i snö'. Då var jag alltså ung och oerfaren men hade förfärligt roligt.

– Så fick jag då lära yrket och kom genom detta i kontakt med en mängd konstnärer. En av de första var Axel Ebbe. Han var den stora stjärnan i början på 30-talet. De erkända skulptörerna var Axel Ebbe och Anders Olsson, Anders Artist som han kallades. Den senare hade så märkliga hattar. Han gick ständigt i en sorts scouthatt trots att han var över 60 år.

– På tal om hattar skall jag tala om för er att det var hattmakare Bergman på Skomakaregatan som gjorde alla de kymiga hattarna till Anders Olsson, Henning Malmström och Fritz Kärfve. Det vet jag, ty min äldre bror hade sommarjobb hos hattmakare Bergman. Han var springpåg.

– Henning Malmström klädde sig mycket speciellt, han hade den bredbrättade hatten, kravatt och vita handskar, och så utstyrd brukade han promenera på Södergatan. Men det finns en speciell historia bakom den här utmanande klädseln. Det är Anders Olsson som har berättat hur det gick till när Henning Malmström fick sitt 'utseende'.

– Det fanns förr en restaurang som hette Stadt Hamburg, den låg vid Gustav Adolfs Torg i samma hus som en gång Malmö Teater och senare BeKå, numera Hennes & Mauritz. Restaurangen kallades i folkmun bara för Statt och låg uppe på andra våningen. Här höll konstnärerna till, de hade ett par bord som räknades som stambord. Anders Olsson var en av de framgångsrika, han hade kommit från

England där han varit elev och t o m assistent till Gilbert, den engelske skulptören som gjorde 'Eros' som står på Picadilly Circus.

– Nu berättade Anders att han satt där uppe tillsammans med Henning Malmström, Fritz Kärffe och möjligen Krumlinde och en eller annan av de gamla konstnärerna. Kanske Boberg, arkitekten, han som ritade posthuset här i Malmö, för han tillhörde också gänget.

– Ferdinand Boberg hade en dag sagt till Henning Malmström, som var den yngste i konstnärskretsen och alltid fattig och som man, enligt Anders Olsson, alltid fick bjuda på grogg och cigarr, till honom hade Boberg sagt: – Med det utseendet kan du inte bli någon framgångsrik konstnär. Och så hade han lagt huvudet på sned och fortsatt: – Du skall mer se ut som en renässansmänniska.

– Henning Malmström var tydligen öppen för förändringar för han lyssnade intresserat. Boberg fortsatte: – Jag skall skissa hur du skall se ut. Och så ritade han på en matsedel att Malmström skulle ha långt hår som hängde ner i nacken, han skulle ha vita damasker och vita hanskar och så skulle han bära en stor artisthatt. Vidare skulle han varje dag på Södergatan promenera fram och tillbaka med en käpp i handen. Så att alla människor skulle undra: Vem f-n är det?

(Här skall man egentligen höra jublet i salongen. Det här med att spöka ut sig artistiskt är tydligen något som på ett eller annat sätt varit aktuellt för många konstnärer. Man kan här tala om igenkännandets jubel, förmågan att se bjälken i det egna ögat.)

– Ja, så 'föddes' Henning Malmström, porträttmålaren. Han blev känd genom sin klädsel. Han hade en ateljé ovanför biografen Alcazar eller vad den nu heter. Det var en mycket fin ateljé. Där målade han alla sin stora blomsterstilleben. Och naturligtvis alla sina porträtt av läkarna, han blev berömd för detta över hela Skåne. Han var en utomordentlig målare, det kan man inte komma ifrån. Jag har sett ett tidigt stilleben av Henning Malmström, det hänger på Krogen i Tomelilla. Det är ett stilleben med sparris och grönsaker, helt utmärkt.

Sjöjungfrun med knäskålar

– Nu måste jag berätta om Axel Ebbe. Jag började alltså skulptera redan som påg, när jag var lärling. Det ingick att man skulle syssla med bildhuggeri. På den tiden var stuckatöryrket uppdelat i tre sektioner. Det fanns en grupp, som kallades för bildhuggare, det var de som gjorde modellerna. Sen fanns det en annan grupp, som kallades för verkstadsarbetarna, det var de som formade och gjöt

modellerna. Och så fanns det en tredje grupp, som kallades för montörer. Det var sådana som var ute på byggena och klistrade fast det tillverkade i taket.

– Skulle man lära yrket ordentligt, så måste man lära alla tre facken. Så jag började på verkstaden med verkstadsarbete, det bestod i att man sopade golvet under något års tid... Men jag gick där och såg hur bildhuggarna kom och gjorde ornament som arkitekterna hade skissat och som sedan far gjöt och satte upp.

– Jag försökte mig också på att arbeta i lera och jag minns att jag fick någon sorts tidigt storhetsvansinne, så jag gjorde en sjöjungfru, hon var väl en meter hög. Det var en naken kvinna med framskjutande bröst, hon låg på knä och i stället för fötter hade hon fått ett slags hajfenor.

– Så kommer Axel Ebbe och skulle ha tag i far... och så hade jag satt ut den där, min skulptur utanför verkstaden. Axel kom in och frågade far: – Vem har gjort den där sjöjungfrun? – Det är min påg. Och jag stod där. Så tittade Axel Ebbe på mig och sa: – Fan, har du sett en sjöjungfru med knäskålar? Jag blev ju lite skraj, men så tänkte jag snabbt: – Du har väl inte heller sett någon sjöjungfru. Men jag vågade inte säga det. Det var hans uppfattning att de inte fick ha knäskålar. De fick inte ligga på knä, utan de skulle ligga ungefär som på medar.

– Både Anders Olsson och Axel Ebbe kom till verkstaden. Och de här två gossarna var konkurrenter. Ni kan tro, de var min själ inte snällare mot varandra än vad konstnärerna är i dag. Tvärtom, jag tror att de var ännu mer avundsjuka, ty det var hårdare tider på något sätt. Det var allmänt ett bistert klimat i början av 30-talet.

– Axel Ebbe hade ju haft stora uppdrag. Han hade precis färdigställt 'Arbetets ära' på Möllevångstorget i Malmö, och jag minns att Anders Olsson sa till far, att han tyckte att det var för djåkligt att Axel Ebbe hade fått göra en så stor sak där och så dålig. Han tyckte att det bästa de kunde göra med 'Arbetets ära' var att göra femöringar av den. Av bronsen. Det var mest värde i denna.

– Så stod Anders Olsson på fars verkstad och jobbade med en stor gips, stod och retuscherade. Då kommer Axel Ebbe in och han pratar med far och han tittar på Anders Olsson. Och han känner säkert mycket väl igen Anders, det är helt otänkbart annat. Men när han går ut från verkstaden, Anders står då och arbetar ungefär fem meter ifrån, så säger Axel Ebbe till far i dörren: – Vad fan är det för en, den där?

Anders Olsson kunde inte glömma detta. Han sa: En sån drummel, han låtsades att han inte kände igen mig.

– Anders Olsson härstammade från Kristianstadstrakten, kom från en bondgård. Han hade ett egendomligt tungomål, som han

aldrig släppte, utan tvärtom tror jag att han underhöll det med stor glädje. Det var en egendomlig rotväliska. Efter sina utlandsstudier, han hade varit mycket i England, Belgien och Frankrike, hade han kommit till Malmö som en erkänd och duktig skulptör. Han fick uppdrag på stubben, det var 1914 och 1915, och han fick göra den här skulpturen 'Anna-Lisa' som står vid Stadsbiblioteket. Den med tunnbandet, en liten charmant sak i tidens stil.

– Anders Olsson träffade, eller skaffade sig, en favoritmodell, som hette Anna-Lisa. Och Anna-Lisa blev Anders så förtjust i att han gifte sig med henne efter det att han haft henne som modell i många år. Jag tror att Anders Olsson träffat Anna-Lisa på förlustel-sestället Rosenhill, som låg mitt emot nuvarande Konsthallen, i Magistratsparken. Det var dansbana och förlustelseställe inte minst för stadens husarer. Anders hade ateljé på Rönneholmsvägen 2, så han hade nära till Rosenhills dansbana. Han mötte i alla fall sin Anna-Lisa och förälskade sig i henne och hon var en grann tös. Dessutom var det mycket ordning och reda med henne.

– Efter hand höll hon sin Anders i verkligt strama tyglar, så Anders fick utveckla ett förfärligt fifflande för att kunna gå på Konstnärsklubben och ha skoj. Han hade alltid små bronser i fickan som han sålde för att få extrapengar. Hon var en noggrann kontrollör av inkomsterna.

– En gång satt Anders Olsson på klubben och berättade för konstnärskollegorna hur han kommit på att måla tulpanblad. Ni vet kanske att Anders Olsson både målade och skulpterade. Det är alltid svårt att försörja sig som skulptör och så småningom gick han över till måleri. Han sa:

– Jag har kommit på hur man skall måla tulpanblad. Man tar en bred pensel och så doppar man ena sidan i smaragdgrönt och den andra i vitt och så drar man med penseln så här. Då blir det ljus och skugga på en gång. Ja, ni skulle sett hur han kunde måla, för han var mycket skicklig, kunde snitsa till det.

Rätt och fel ordination

– Nu skall ni få höra om Anders Olssons mellanhavande med Otto Löfberg, som var överläkare på Allmänna sjukhuset i Malmö. Otto Löfberg hade i sitt kulturintresse åtagit sig att vara ordförande för Skånes Konstförening och det gjorde att han samtidigt blev anlitad som konstnärernas speciella läkare. Han ställde upp och tog emot alla konstnärerna och klarade av deras krämpor.

– Det fanns en målare som hette Kleimer, ni har kanske hört talas om honom. Han brukade gå ut på gatorna och satt där och målade inför publik. Det stod alltid folk och tittade på när Kleimer målade.

En rad profiler inom Skånska Konstnärsklubben. Bl a igenkänns Willy Lindeberg, Bror Forssell och Leo Reis.

Kleimer var välbärgad, han var helt enkelt förmögen, så det fanns ingenting som hindrade honom från att leva ett gott liv. Men han var försiktig med både mat och dryck och levde egentligen tråkigt men hälsosamt. Han blev också rätt gammal.

– Men så hade Kleimer fått någon åkomma och tågade upp till Otto Löfberg. Otto tittade forskande på honom för han visste precis hur Kleimer var. Han tänkte: – Jag får puffa upp den här mannen lite grand, så han skrev ut och lämnade över ett recept: Sa:- Gå nu ner på Apoteket Gripen, det ligger här på Södra Förstadsgatan, och så hämta ut detta och så tar du ett glas varje kväll. Och så berättade Kleimer på Konstnärsklubben: Kan ni tänka er, han skrev ut en hel liter punsch till mig!

– Kleimer hade aldrig druckit punsch tidigare, men när han nu blev ordinerad av läkare, blev han tvungen att göra det.

– Anders Olsson hade suttit och lyssnat på denna historia och nu frågade han: – Var hade du ont? – Jo, här sa Kleimer och visade. Detta utspelade sig på den tiden det var motbok så nästa dag gick

Anders Olsson upp till Otto Löfberg och förklarade: – Jag har så ont här. – Vardå? – Jo, här ...på samma ställe som Kleimer. Då tittade Löfberg spörjande på honom och sa: – Då får vi väl skriva ut lite medicin. – Ja, gör det, sa Anders. Otto skrev ut och Anders gick ner till Apoteket Gripen. Sen satt han här på klubben och sa: – Kan ni tänka er, den fanen han skrev ut bikarbonat.

Denna sedelärande historia, vilken rönt stor uppskattning, på klubbaftonen, kan ha utspelat sig precis som här uppgivits. Den har dessutom den goda egenskapen att den har inträffat även för andra personer och på helt andra platser. Den måste därför i viss mån sorteras in under begreppet vandringssägnar, men blir inte sämre av det. Den vanligaste versionen är att mannen som kommer till apoteket med receptet på en flaska punsch eller dylik sprit hänvisas till annat utminuteringsställe, någon vinbutik eller i modern tid till Systembolaget. Sedan är det en annan historia om någonsin något apotek tillhandahållit punsch.

Skånska Målarskolan

– 1936 fick jag för mig att jag nått en så anmärkningsvärd ålder att jag skulle kunna börja på Skånska Målarskolan, fortsätter Thure. Jag hade dessförinnan tagit en kurs på Hermods, det hette att det var en fullständig kurs i landskapsmålning. Så jag tyckte att jag kunde allting om landskapsmålning. Det var Gotthard Sandberg som var lärare. Jag blev uppkallad till honom och han beundrade en hyacint som jag målat.

– Det var en entusiastisk tid. Jag hade gett mig den på att det skulle bli en målare av pågen och jag målade från morgon till kväll. Efter ett par års arbete på målarskolan, där jag träffade Bertil Svensson (numera Gadö), Anders A Jönsson, Knafve och många andra som var samtida elver med mig, så fick jag uppleva hur det känns att bli refuserad på Skånes Konstförening, något som väl de flesta här har varit med om. Man uppfattar ju dem som refuserat som klant-skallar och stöd för denna åsikt fick jag i en liten annons i Sydsvenskan, där det stod att alla som ansåg sig orättvist refuserade på Skånes Konstförening kunde ringa dit och dit. Detta var 1938 och jag ringde ögonblickligen till numret och det visade sig gå till en som hette Willy Lindeberg. Han förklarade: – Vi skall starta något som skall bli en opposition, det skall bli någon form av de refuserades salong. Men vi vill inte ha med alla.

– Även här skulle man således refusera, det blev på så sätt de refuserades refusering. Men jag fann nåd, för Willy kände mig, för jag kände Ivar Åhlenius-Björk. Denne hade gjutit hos min far. Och Ivar Åhlenius-Björk och Willy Lindeberg hade bott tillsammans i

Köpenhamn, när de gick på Akademien. Så ni förstår hur korrumperat konstlivet är.

– Så kom jag då med i något som hette Blandningen. Här är en katalog från 1938 och där hittar man namn som Hans Ripa, Sigfrid Bengtsson, Sten Ekelund (hans far var specerihandlare på Gustav Adolfs torg), Gustav Gustavsson (han heter numera Gustav Rudberg), vidare Knut Irwe, Anders A Jönsson, Brita af Klercker, som hette Hatz på den tiden, en som hette Gustav Kulle, Elvin Larsson, Hans Larsson, Willy Lindeberg, Ragnar Lindquist, Einar Lyng Ahlberg, Staffan Norlind, Bertil Sjöberg, Bertil Svensson (alltså numera Gadö), Svante Tuve och en som hette Olle Wallengren.

– Det kan kanske vara intressant att veta lite om priserna den gången. Gustav Rudberg han kostar då 175 kr, 250 kr, 125 kr, 200 kr och 200 kr, vi kan se att de flesta av verken ligger på mellan 200 och 300 kr. Brita af Klercker hon kostar 150, 300, 300, 250 och Elvin Larsson var redan på den tiden dyr, medan Hans Larsson var mycket billig. Han hade detta år med ett bibliskt motiv, det var den första bibliska målning han gjorde. Han klippte i det fallet till med 1.200 kr och jag minns hur alla tyckte att det var alldeles åt skogen. – Han är ju inte klok, sa vi.

Thure Thörn fortsätter:

– När jag gick på Skånska Målarskolan 36-37 träffade jag en rolig samling människor. Willy Lindeberg hade precis slutat när jag började på skolan, med honom hade samtidigt gått Ivan Jordell och Arne Aspelin. Dessförinnan var Willy Lindeberg ingenjör på Kockums. Efter Målarskolan tog han steget fullt ut och började på Akademien i Köpenhamn, slutade då vid Kockums. När jag gick på Skånska Målarskolan träffade jag en arkitekt som hette Totte Roos. Han gick och tecknade kroki där, han bodde snett emot nuvarande Stadsteatern. På den tiden var det en Konditoriträdgård. Och så mötte jag en som hette Bror Persson. Han var kontorist på Aduceringsverket, han kallades för Pebe och skrev även dikter i Skånska Dagbladet varje söndag. Det var rätt märkliga dikter, för han var vår första surrealistiska diktare, höll jag på att säga, men i varje fall vår första konkreta. Jag minns en sådan där diktafton hos Totte Roos, där Pebe läste upp en mycket märklig dikt, som var skriven med bara ett ord på varje rad. Och han hade skrivit på någon form av toalettrulle, så han rullade som f-n.

– Det var en rolig tid. Man hade öppet hus hos Totte Roos. Man la en slant, 25 öre, så fick man ett glas vin och så var man kulturell för en hel afton. Och Totte han ritade små bensinstationer till Shell, han lusade ner hela stan med bensinstationer. De såg ut som koloni-

Diabolisk teckning av Anders A Jönsson. Mannen som bär kors hanterar "fyllepennan" på ett okristligt sätt. De tillfälliga teckningarna kunde vara bitande ironiska, inte sällan återspeglade de pågående debatter i samhället.

hus och var gjorda av trä. Sen flyttade då Totte sitt kontor från sin lägenhet till Regementsgatan (där senast Kursverksamheten har varit inrymd), och så småningom byggde han ett eget hus.

– Totte och jag och Bror Persson blev goda vänner för alltid, liksom Anders A Jönsson, Olle Wallengren och Willy Lindeberg och Knafve. Ulla Borgström gick där också, liksom Gunnel Frieberg. Jag kommer särskilt ihåg en rolig tillställning i sammanhanget Skånska Målarskolan. Det var 1937 och skolan råkade fylla 15 år. Det var en kvinna, af Ekenstam, som hade grundat skolan, men han som drev upp den till en riktig skola, det var Tage Hansson.

– Tage Hansson var lite småborgerlig, höll gärna distansen till sina elever. Under en fest kunde han säga: Vi lägger bort titlarna. Dagen efter sa han: – Säg inte Hansson, säg hr Hansson.

– Jag glömmmer inte den ateljén. Det luktade alltid stekt sill i trappan, för det låg en restaurang på andra våningen. Där uppe i ateljén hade vi mycket roligt och när det stod klart att skolan hade existerat i 15 år, då tyckte Tage att det var passande med en jubileumsfest. Det tillsattes en festkommitté och i denna hamnade jag tillsammans med en som hette Lars Larsson och Gunnel Frieberg. Vi adjungerade en avgående medlem vid namn Arne Aspelin, han var framstående dekorationsmålare. Och Arne Aspelin han målade hela Kungsparken, vi hyrde nämligen lokal där, och vi hade kommit fram till att vi skulle göra Kungsparkens festvåning till havsbotten. Aspelin målade alla väggarna med bilder från havet. Och för att vi skulle få en havsyta – i taket – så spände vi ståltrådar över hela Kungsparken och la 15 cm breda kräppapper i ett par olika nyanser, så här i vågor, ja, det såg precis ut som om man gick under havsytan. Och ni förstår, krögaren han blev livrädd, han började prata om brandkå-

ren. Ahh, sa vi, det händer ingenting. – Jamen, sa han, det kan brinna... Fast det gick ju bra.

– Krögaren hade lovat att han skulle köpa dekorationerna för vidare användning, men när han såg alla dessa nakna fruntimmer, *sjökor* som vi kallade dem, så sa han: – Nej, tyvärr kan jag nog inte använda dessa i något annat sammanhang. Han tänkte på åtal och allt möjligt. Så det blev ingenting.

Då Tage Hansson, som tidigare varit mycket entusiastisk, hörde detta, så betonade han att han inte var med i det hela.

– Det blev en glänsande fest. Här samlades alla de skånska konstnärerna och konstadepterna, alla de som gick på någon sorts skolor. Det var fullt på Kungsparken. Hans Ripa, du minns eller hur? Du var någon sorts prins, nej, du var speaker. Vi gjorde ju ett spex. Det var Totte och Pebe som hade skrivit det. Jag var målare nr 3 och vi stod och drack bier. Vi höll en bierflaska så här och gjorde något manifest på slutet och framhöll: – Enighet ger styrka! Och så kom där en drummel och undrade: – Är det bieren som heter Enighet?

– Nils Nilsson var någon sorts clown, minns jag, det var innan han blev lärare på Valand. Vi hade förbaskat roligt. Jag minns att vi på natten var uppe i Gunnar Jonns ateljé på Husarkasernen och då gick Anders A Jönsson och jag igenom en dörr. Det visade sig att den var målad. Gunnar Jonn gjorde monumentalmålningar och i en sådan fanns en stor dörr och den gick vi igenom. Tala om illusoriskt måleri.

– Allting såldes slut denna kväll på Kungsparken och mot slutet kom krögaren in och sa: – Jag tycker det är synd om er som har gjort festen. Ni skall få 1.500 kr fast jag inte vill ha dekorationerna. Så det blev helt plötsligt ett överskott på festen. Vi bestämde omedelbart att de här pengarna skulle vi festa upp. Men då skulle inte Tage Hansson få vara med, eftersom han inte vågat stå loppet ut.

– Vi samlades hemma hos Totte Roos, i hans lägenhet vid Triangeln, och sedan tågade vi med gitarrspelare i täten, ett stort gäng, som hade varit med och donat, spexat och målat kulisser, ja vi tågade ner till något som hette Spökvillan. Denna låg ett stycke ner på Rönneholmsvägen, numera finns där ett HSB-hus. Ja, det blev också en ordentlig fest.

Tavelbolag

Nu kommer Thure Thörn in på ett förr ofta praktiserat sätt för konstnärerna att dra sig fram, det s k bolagsmålet. Vilket innebär att ett flertal konstintresserade personer går samman och tillsammans erlägger en viss summa, mot att de efter uppgjord tid erhåller vardera ett konstverk av konstnären.

Skånska Målarskolans 10-årsjubileum på Kungsparkens restaurang i mitten av 30-talet.

Thure har ordet:

– Det var året 1939. Elvin Larsson och jag hade planerat att göra en studieresa till Paris. Vi hade med hjälp av Herman Gotthardt (konstsamlare och mecenat) fått igång var sitt bolag. Vi skulle således leverera målningar i efterhand mot att vi fick en liten summa pengar i månaden så att vi kunde dra oss fram i Paris.

– Men då hade jag precis lovat min far att jag skulle hjälpa till med att restaurera en frimurarlokal i en av de skånska städerna, jag tror det var Eslöv. Det var en palatsliknande sal med pilastrar och akantuskapitel och grejor, så det var ett stort jobb, och min far – det var ont om hantverkare – kunde inte klara av det ensam. Därför, när Elvin prompt skulle resa i början av juli, så förklarade jag att jag inte kunde komma förrän i slutet av september, eftersom jag skulle hjälpa till med jobbet. Dessutom visste jag att det skulle bli ett rejält överskott på detta arbete, jag skulle vara väl försedd när jag kom till Paris.

– Jag kom emellertid aldrig iväg, för kriget bröt ut. Elvin hann dock resa ut och han skrev från Paris att han skaffat en ateljé, som

han hade övertagit från Brita af Klercker och Felix Hatz. Den kostade 60 pistoler i månaden och där var plats till oss båda.

– Andra världskriget omintetgjorde allt och Elvin kom hem med sista lejdbåten från Le Havre. Fast det var nära att han inte fått följa med, för den tosingen ställde sig – det var någon timme kvar tills han skulle embarkera – att skissa nere i hamnen. De tog honom på stubben, det blev förhör och allt möjligt. Han höll på att missa sista lejdbåten. Så vi kom aldrig att arbeta tillsammans i Paris.

Kriget födde en skulptör

– Jag hade precis gjort rekryten 1938 och var ju vältränad som man säger när kriget bröt ut. Och då åkte jag ju in, blev inkallad. På något vis tyckte man att det kändes glyttigt att måla under krigsåren, då man bara åkte ut och in, och så hände det, jag tror det var 1942, då jag låg förlagd till Veberöds tegelbruk att jag började gå in på bruket och få lera. Så satt jag där och modellerade. På detta sätt väcktes på nytt mitt intresse för att skulptera. Det hade funnits där en gång då jag utbildade mig till yrkesman som stuckatör, men nu började jag tycka att det var roligt. Jag bestämde mig helt enkelt för att börja skulptera. Då jag kom hem stod jag på fars verkstad och arbetade. Det första jag gjorde ifråga om fri skulptur åren 1942-43 eller -44, det var ett porträtt av en idrottsman som hette Kreisman. 'Krigsman' kallades han för. Eller 'Krigaren'.

– Jag var friidrottsman på den tiden och jag var en stor beundrare av 'Krigarens' träningsmetoder. Jag gjorde ett porträtt av honom, han hade ett verkligt intressant ansikte. Och när jag stod och gjorde det på verkstaden, så hade far samtidigt fått i uppdrag att göra en avgjutning av en lera som Wäino Aaltonen hade gjort av konsul Berg på Mab och Mya. Aaltonen var här och gjorde skulpturer av både gamle konsuln och den nye. Dessa skulle gjutas i gips och det fick jag i uppdrag att göra.

– Då kom Wäino Aaltonen med sin fru till fars verkstad. Han var döv och kunde endast finska men kommunicerade genom sin fru. Han tittade på hennes mun när hon pratade svenska, sedan översatte hon det till finska, så det var ju litet komplicerat.

– När Aaltonen gick där på verkstaden, så undrade han vem som gjort huvudet (av Kreisman). – Det är min påg, sa far. Aaltonen nämnde ingenting om några knäskålar utan ville att jag skulle fortsätta att skulptera. Då bestämde jag mig för att fara till Stockholm, men jag kom inte iväg meddetsamma, för det här var på våren. I stället gick jag på en kurs som leddes av en främmande fågel som hamnat här genom kriget. Han var flykting från Tyskland, hade kommit via Danmark och hette Harald Isenstein. Det var en mycket

aktiv man och han har givit ut böcker om hur man snabbt skall bli skulptör och han har pratat i dansk TV om hur man skulpterar. Var mycket duktig på detta.

– Isenstein satte igång med sin verksamhet och vi jobbade efter modeller som bestod av flickor som hade flytt från Danmark. Och vi hade mycket trevligt i denna grupp. Här träffade jag Per Erik Willö och han och jag for på hösten till Stockholm och så började jag på Konstfackskolan som skulptör. Per Erik har stannat kvar i Stockholm, men jag for hem igen 1947 och gifte mig. När jag kom till Malmö då 1947 blev jag snabbt medlem i Skånska Konstnärsklubben.

– Där fanns många som jag redan kände, men där var också sådana som jag bara var bekant med till utseendet. En dylik var Erik Jönsson som var ordförande. Willy Lindeberg var då sekreterare och det var väl egentligen han som skötte Konstnärsklubben. Erik Jönsson var den utåtriktade ordföranden som kunde representera och som mycket snabbt kunde bli arg, Willy fick alltid lugna honom. Mitt första intryck av Erik var att det var en ilsken typ, så jag var egentligen lite rädd för honom. Och arg såg han ut när han en dag kom till mig och sa: – Du kan komma upp till mig i morgon, för vi skall ha lite julkalas på min ateljé. Han såg förbannad ut hela tiden. Men det var hans sätt. Man vande sig vid det.

– Så kom vi upp där. Han hade dukat upp med smör och bröd i all oändlighet, och där fanns även lite drycker så det såg ut att bli ett ordentligt kalas. Det var min entré i Konstnärsklubben. Jag tänkte, att går det till så här så är det en svår klubb. Men det var ett speciellt tillfälle. Erik Jönsson hade precis fyllt 50 år och kollegorna hade uppvaktat honom med en mapp med verk från alla konstnärerna. Nu ville han bjuda igen.

– Och det var detta jag kom in i.

– Men Erik hade ett hjärta av guld. Något år senare, när jag med min fru skulle fara till Italien, det var 1948, då visade det sig att i gatan där vi bodde (mittemot Tärningholm, på Rönneholmsvägen, Thure kunde se in till Erik Jönsson) så hade byggmästaren en ateljé på gång allra överst i ett pågående bygge. Innan vi for till Italien frågade jag om jag kunde få hyra denna ateljé. Byggmästaren tittade på mig som om jag inte var riktigt klok, ni förstår på den tiden var det nästan omöjligt att få hyra lägenheter. Det blev i alla fall så att jag hyrde denna ateljé medan de höll på att bygga. När jag kom hem ett drygt halvår efter, så var ateljén färdig och jag flyttade in. Jag hade den i två år, men det var på femte våningen utan hiss, så jag fick kånka med lera och gips uppför alla trapporna. Det var ett förfärligt slit.

– Så småningom fick jag i stället en ateljé hos en arkitekt Olsson. Han hade villa på andra sidan Rönneholmsvägen och där kunde jag

Två stilleben. Det vänstra tecknat av Erik Jönsson.

få en ateljé som fanns i ett hus 'som låg på marken'. Nu är det Georg Oddner, fotografen som har denna ateljé. Här satte vi igång med krokiteckning för Konstnärsklubbens medlemmar. Det var en stor ateljé och dit kom många av de konstnärer som man bara hört talas om, t ex Johan Johansson, ja, där träffade man alla de målare som man hade beundrat och hört talas om och hört historier kring, men som man inte riktigt kände. Nu blev man bekant med dem på riktigt.

Ernst och Staffan

– Jag skall här berätta lite om Ernst Norlind och Staffan Norlind. Ernst Norlind hade gift sig med en rik kvinna som hette Hanna Larsdotter. Det finns en rolig historia om hur hennes far köpte Borgeby slott. Det var på den tiden det var rörelse i affärerna, med aktier och valuta. Det var efter kriget då alla värden stod på huvudet. Den som då hade Borgeby slott blev utfattig och slottet skulle säljas exekutivt. Det hela sköttes av en advokat. Det fanns en gammal lantbrukare som hade en liten gård i närheten, han var känd för att vara mycket egendomlig. Han hade inte precis gjort sig omtalad för att vara välbärgad. Men en dag så kom han körande med sin häst

och vagn, han kom upp till slottet där den här advokaten höll i försäljningen. Och då säger lantbrukare Larsson: Hur mycket kostar slottet? – Ja, sa han det kostar si och så mycket. – Jasså, sa lantbrukaren, jamen då köper jag det. Så gick han ner till sin häst och tog en kappsäck och räknade upp pengarna.

– Nu råkade Ernst gifta sig med dottern till denne gamle lantbrukare och så småningom blev han slottsherre på Borgeby. Hanna, hon var 1938 präktigt döv. Hon hade en sådan där lur, ni vet, ja, hon hörde nästan ingenting. Ernst Norlind var däremot mera vital. Han hade ett långt vitt skägg, han såg ut som en ryss. Han gick med byxor nerstuckna i stövlarna, ja, han liknade en kosack. Och så hade han, förstår ni, i två eller tre år varit munk eller något liknande i Assisi. Sonen Staffan var en splittrad natur. Han spelade piano och han skrev dikter, han målade och skulpterade. Ja, han gjorde allting och det gick naturligtvis ut över resultatet. Men han var otroligt begåvad. Och han hade rest Europa runt och haft de bästa lärare inom allting. Men Staffan var överspänd, ibland kunde han t ex få för sig att det var Sibelius som var hans far.

– Då jag kom till Borgeby så märkte föräldrarna att jag hade en lugnande inverkan på sonen. Staffan hade skulpterat och ställde ut skulpturer på Blandningen. En dag kom han till mig och sa: – Du måste hjälpa mig att köpa granit. Han skulle nämligen hugga de här skisserna i stort format, de skulle vara fyra och fem meter. Och på Borgeby inredde man ett helt mejeri till honom. Det var en ateljé som jag aldrig sett maken till. Jag tror den var 30 meter lång. När jag blev ditbjuden av Staffan för att se på ateljén, den var nybyggd då, så hade han en hel cigarrlåda med nycklar. När vi skulle gå dit från slottet, det låg ett par hundra meter därifrån, så hade han minst 6 nycklar som han låste upp med innan vi kom in.

– Inne i ateljén stod 10 små skulpturer på en bräda lagd mellan två bockar. – Ja, sa han, den skall bli fem meter och den skall bli sex meter, och den skall vara i polerad granit och den... Sen ringer Ernst Norlind till mig och säger: – Stoppa pågen, han tänker beställa hem granit. Försök lugna ner honom, för vi kan ju inte ta emot sten på det viset. Vi får stoppa det hela.

– Ernst Norlind bad mig komma ut och bo på Borgeby, eftersom jag hade ett så bra inflytande på Staffan. Jag bodde där i 14 dagar, men det var inte lätt. Jag minns att vi åt i slottsköket som låg i källarvåningen. Och då gällde det att ta för sig, för Staffan han skyfflade i sig allt vad som var över. Staffan köpte ofta cigarrer, han rökte Havanna 3. Ernst Norlind försökte hålla koll på ekonomin, men en gång köpte sonen för 3.000 kr Havanna 3, det var i en cigarraffär i Lund. Staffan hann med att vara gift två gånger, det sista giftermålet ägde rum i Grands festvåning. De drack champagne var-

Ludvig Johnson tecknade 27 mars 1947 1 st fröken målare, 2 st herrar målare, 2 st herrar arkitekt och 1 st redaktör. Ernst Norlinds fysiologi är lätt igenkännbar längst upp till vänster. Överst t h ses Tage Radetzky. Ulla Borgström skymtar längst ner t v.

je dag, han och hans hustru. En gång kom han till mig och min fru och ville att vi skulle gå på Stadsteatern, då hade han pyjamasen inunder. Ja, han var en märklig man.

Två skulptörer att minnas

– Jag skall prata om Jonas Fröding, honom känner ni väl. Han var släkt med den store skalden och kom ifrån Värmland. Han hade gått på Akademien och han hade varit elev hos Milles. Så småningom kom han till Malmö där det fanns släktingar som ville stötta honom. Jonas gifte sig med en förtjusande kvinna, Margit, och släktingarna tänkte sig att Jonas skulle kunna leva ett ordentligt liv också, alltså inte bara lita på sina konstnärliga inkomster. Därför inhandlade de en kombinerad mjölk- och speceriaffär på Löjtnantsgatan i Malmö. Ni vet förr fanns det sådana affärer, där det var två ingångar, en till mjölkaffären och en till speceriaffären.

– Margit och Jonas de skulle expediera kunder och Jonas skulle då på lediga stunder skulptera. Det var ju inte någon charmant kombination. Jag tror inte Jonas var särskilt intresserad av mjölkaffären utan då var nog speceriaffären roligare, för där såldes bier. Det visade sig att det inte dröjde så länge innan den blev ett tillhåll för konstnärskamrater och andra. Och så småningom fick man upphöra med affären. Jonas flyttade till Tygelsjö och det blev så att han cyklade mellan Tygelsjö och Malmö när han skulle göra affärer i skulptur. Jag träffade då Jonas, som var en ovanligt trevlig människa, förutom att han var en habil och duktig skulptör. Jonas blev sedan min goda ledstjärna. Den som hade inspirerat mig till att ta det stora steget, det var Wäino Aaltonen, men Jonas sa till mig: – Hur länge skall det dröja innan du upptäcker att du är mer skulptör än målare? Det tyckte jag först var en oförsämndhet, därför jag trodde att jag skulle bli en ny Liljefors. Men så förstod jag vad Jonas menade.

Johannes Collin

– Jag måste berätta lite om den otroligt fine skulptören Johannes Collin. Han var född 1873 och var en mycket misskänd konstnär här nere. Han är nog en av de bästa konstnärer vi haft i Skåne. Johannes Collin han gjorde bara små grejer, miniatyrer. Han höll sig mycket bland studenterna. En gång gjorde han ett lotteri på sina små fina skulpturer, för han behövde alltid pengar. Han var ju inte någon seller precis.

– Nu hade han i alla fall gått omkring bland studenterna och sålt lotter à 5 kr styck på en skulptur som han visade upp. Och studen-

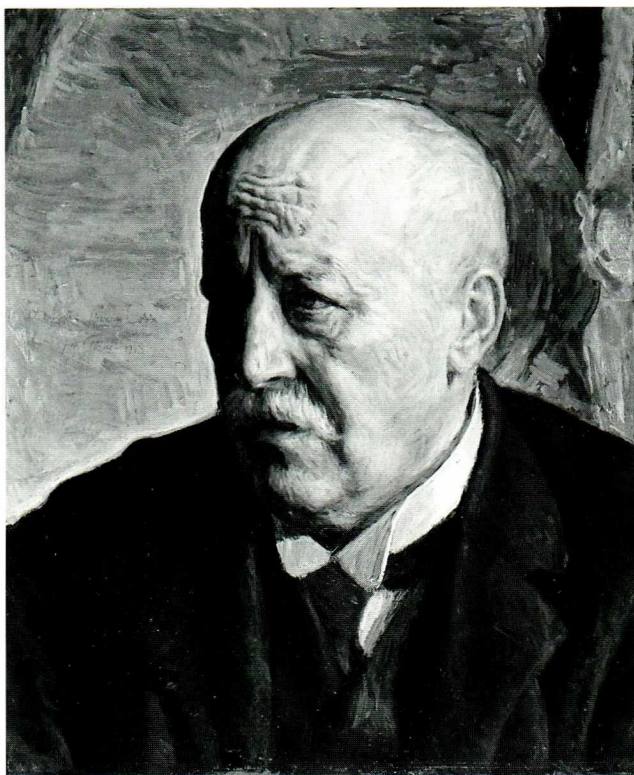
terna köpte, för de tyckte att Collin var en lustig figur, de betraktade honom som en sorts överliggare. De köpte av den här gamle mannens lotter. Collin hade skrivit upp alla som köpte lotter, så han visste precis vem som hade köpt det och det numret. Det skulle vara ordning och reda. Så gick det en tid, sedan kom Collin upp till en student och sa: – Ja, nu har vi dragit i lotteriet och ni har vunnit. – Jasså, sa studenten. – Ja, men jag behöver skulpturen bättre än du. Så studenten fick den inte. Han fick bara veta att han vunnit den.

– Det var en järnhandlare i Eskilstunaboden i Lund, Eskilstunaboden låg om man går från järnvägen till Konsthallen på hörnet av Södergatan och V Mårtensgatan, ner mot busstationen eller saluhallen, den järnhandlaren var en stor beundrare av Johannes Collin. Han var väl den som köpte flest skulpturer av Collin. Ja, han köpte nästan allt denne gjorde i små bronser. Det var mycket förnämliga bronser den här mannen förvärvade. Och han bjöd ofta hem Johannes på middag, för han tyckte att det var tragiskt att denne gick så ensam som han gjorde. En gång när Collin var hemma på middag hos järnhandlaren, jag tror att han hette Jönsson, så klack det till i järnhandlaren. Han upptäckte att varje gång Johannes kom in där så lade han beslag på en av sina skulpturer. Stoppade den i sin rockficka. Järnhandlaren lärde av detta, när han såg att en skulptur bara var borta så gick han ut och tog den tillbaka. Sedan kom Collin dagen efter och sa: – Din djäkel, du tog tillbaka skulpturen. På något sätt blev det järnhandlaren som var boven.

– Johannes Collin gjorde således bara små skulpturer, jag har tre sådana små. De skaffade jag vid ett särskilt tillfälle. När Johannes dog, det var i mitten av 50-talet, så hade precis en dr Gösta Lilja skrivit en liten avhandling om Johannes Collins skulpturer. När Collin dog hade systemen tagit kontakt med Lilja och förklarat att hon hade verktyg och kavaletter som varit Johannes. Dessa ville hon bli av med. Så Gösta ringde mig och undrade om jag ville ta över. Det gjorde jag och de kavaletter jag har är alla signerade Johannes Collin. Jag påpekar det för i framtiden skulle det vara roligt om någon ny kollega ville ta över dem.

– Johannes var alltid arg när det köptes någon skulptur till Lund som han inte hade gjort. För man köpte aldrig av honom. Därför var han alltid arg. Stadsfullmäktiges ordförande på den tiden var en socialdemokrat som hette Per Larsson. Han hade till yrke att vara korgmakare, så han kallades för det mesta för 'Korgamagarn'. Han var även ordförande i konstföreningen Aura. Nu hade Lunds stad köpt in en skulptur som föreställde Carl von Linné, denne står och tittar på en växt.

– Och som vanligt tågade Johannes upp när den hade blivit invigd och sa: – Det är för dj-ligt, att han har stulit min idé, stockholmare,

*Johannes Collin,
målad av Jonas
Åkesson. Foto:
Malmö Konst-
museum.*

det är min själ min idé. Varför får jag inte göra en sån? – Ja, sade 'Korgamagarn', du gör ju bara små grejer, du är ju inte monumentalskulptör! – Är jag inte monumentalskulptör, skrek Collin, otroligt förnärmad. – Nej, sa 'Korgamagarn', jag har aldrig sett större saker än så här... – Jo, det ska du fantamej få se, sa Collin och gick, arg som ett bi.

– Så dröjde det en tid och sedan kom Collin tillbaka med ett paket som var en hel meter och tågade upp till 'Korgamagarn' på dennes kansli. – Nu skall du få se, sa Collin, och så packade han upp grejen och det var ett öra som var en hel meter stort. Det är en detalj bara, sa Collin.

– Vid ett annat tillfälle var jag juryman i Skånes Konstförening, jag kom med i juryn 1949. Det var när Otto Löfberg var ordförande. Det var en sjudjåkla massor människor med i juryn då, 14–15 stycken. Det var lekmän och konstnärer om vartannat. När vi står där och jobbar så, så kommer ett stadsbud in och säger till Otto Löfberg: – Det är en konstnär här ute. – Jasså, vad vill han? – Jo, han vill lämna in grejer. – Det är för sent, sa Löfberg, de skulle vara inlämnade för 14 dagar sedan. Jamen, han är där ute och vill prata med

ordföranden. – Vad heter han? – Han säger att han heter Johannes Collin. – Är det Johannes? Och då sa Otto till juryn: – Ja, då får vi väl gå ut och se vad det är.

– De gick ut allihopa. Där stod Johannes Collin i en sliten regnrock och han hade ett skissblock som väl mätte 25x30 i näven. När vi kom ut ropade han: – Stopp, stopp, ni får inte komma närmare! Vi skulle vara två och en halv meter ifrån. Då sa Otto: – Vad vill du? – Jo, jag vill visa mina teckningar. Ja, sa Otto, du skulle ha lämnat in dem tidigare. – Ja, jag glömde det, sa Johannes, men ni kan väl titta på dem nu. Ni sammanträder ju. – Ja, visa dina teckningar då! Och så tog Johannes blocket så här och lyfte fram en teckning av ett pojkhuvud. – Vad tycker ni om den, sa han. – Jo, det är en fin teckning. – Ja, sa Johannes, då är den med, och så rev han av den. – Vad tycker ni om den? fortsatte Johannes. Där var en till. – Jo, den var även fin. Då rev Johannes av den med. Så kom han med nästa. Han hade tre teckningar. Det var inget att snacka om.

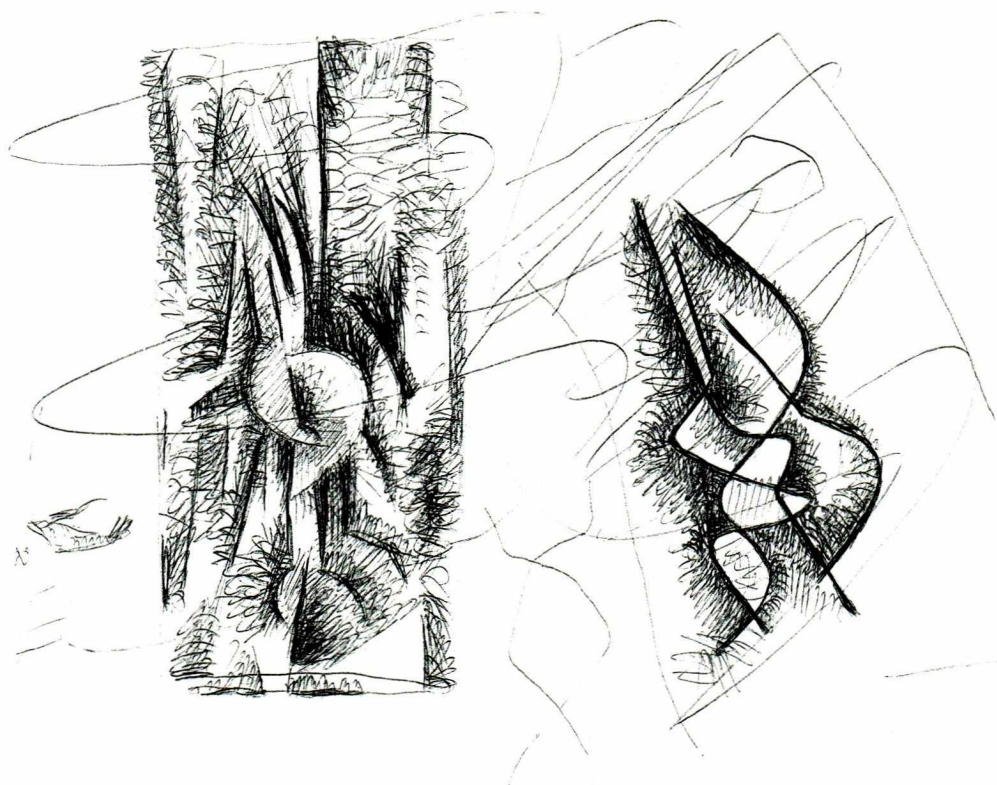
– Det var mitt sista möte med Johannes Collin för sedan kom han till sjukhuset och dog.

Mera om Karl Enock och Jordell

– Innan jag slutar för i dag så måste jag berätta om Ivan Jordell och den gode Karl Enock Olsson. Karl Enock var den äldre, Ivan Jordell kom lite senare.

Här berättar Thure Thörn om hur Karl Enock tyckte om att ta sig ett glas. Att han var en färgstark person, men en aning blekare i vardagslag. När han inte hade sålt något, då 'tog han tagelskjortan på', gick klädd i mörk kostym, fin skjorta och slips och var mycket lugn och dyster, lite lågmäld. Sålde han en tavla så blommade han upp, glömde knäppa slipsen och kunde bli lite högljudd. Han hade en mycket uppskattad pantomim då under kriget. Han kunde imitera Hitler. Och så hade han olika gester för sig.

– Och så tyckte han inte om Ernst Norlind. Så fort Ernst Norlind sa något så for Karl Enock upp och sa tvärtemot. En gång på Lukasgillet i Lund – ja, alla kanske inte känner till Lukasgillet, det är en sammanslutning där damer inte får vara med, det är en gammal ärevärdig historia som startades i slutet av 1800-talet. På den tiden, under professor Wrangels styre, så var det kutym att man på jula-gillet skulle rimma till gröten. Och vet ni, Ernst Norlind han kunde ju latin och han kunde dikta, så han hade förberett sig noga och hade skrivit ett poem. Så kom han till gillet, stod upp i talarstolen och föredrog sitt epos. Alla applåderade. Då reste sig Karl Enock och sa: – Jag har inte tränat innan, jag kan inte rimma för jag har inte tränat himma.

Nonfigurativt eller figurativt. "Kluddet" kan ta sig många uttryck. Här bl a en teckning av Ecke Hernaeus och därtill det säregna motivet "en violin i storm".

Den minnesgode kan här jämföra med Hans Ripas historia om Karl Enock och Ernst Norlind och näktergalarna.

– Professor Wrangel var mycket seriös i sitt sätt att umgås med konsten. En gång så åkte medlemmarna i Lukasgillet till Köpenhamn, man skulle in till någon utställning, och professor Wrangel steg upp och talade. Karl Enock satt och härsknade till, gruffade kanske lite. Och då kom Adolf Anderberg – Wrangels sekreterare och ombudsman – fram och sa: – Du får vara tyst alltså, Wrangel blir ju arg. Karl Enock lugnade sig, men efter ett tag ilsknade han till och bankade i glaset. Steg upp och yttrade: – Här får det inte vara tingel och tangel, här är det bara professor Wrangel.

– Så något om Ivan Jordell. Det var en märklig man. Han var kolossalt argsint av sig. Han var en duktig målare, men arg på allting. Jag var livrädd för Ivan. Men han fattade tycke för mig, för det visade sig att vi var lika rädda för åskan båda två. Jag har alltid haft stor respekt för åska. Och Ivan han var ännu räddare än vad jag var. Så när han förstått att vi led av samma sjuka så ringde han till mig så fort det mulnade och meddelade: – Du, det blir åska! Han brukade dra ut radioantennen och så.

– Han bodde på Österlen i närheten av Gärsnäs, och det är en 'åskig' trakt, det vet jag. Det var där jag blev rädd för åska en gång. Min mor hon var från dessa trakter och min moster hade lantbruket som min mor var född på. Som barn var vi där en hel sommar, vi kunde väl vara i 9–10-årsåldern – och det åskade varje kväll en hel vecka. Blixten slog ner i höstackar och bondgårdar och träd. Det brann och man såg milsvitt. Åskan flyttade sig inte. Jag blev rädd den gången och sedan har det suttit i ända till gamle dar. Nu är jag inte rädd, men jag tycker inte om åska.

– Men Ivan var rädd. Där han bodde hade det en gång slagit ner i telefonen, så det hade kommit blåa gnistor. När det mulnade, så vågade han inte telefonera. Det kan bli åska, sa han. I stället så tog han på sig gummistövlar, han förklarade för mig: – Du förstår, gummistövlar de isolerar. Så han gick i gummistövlar så fort det var mulet.

– När jag blev hembjuden till honom visade det sig att han var barnsligt intresserad av ljudanläggningar. Han hade gift sig med en mycket musikalisk flicka, Saga. Hon var dotter till en musikfanjunkare. Min bror hade själv haft fanjunkaren som musiklärare. Och Saga var utbildad musiklärare hon också. Hon hade en bror som spelade i Malmö symfoniorkester. Ni förstår Ivan han var också musikintresserad, men han var egentligen mest intresserad av den musik som man skulle spela på hans begravning. Han satte igång med en enorm ljudanläggning. Han hade all den senaste tekniken och hade genomgått utbildning i svagströmsteknik. Så han kunde koppla ihop

*Bordduksteckning
av Sven Carlsson
från året 1971.
Skulptören Sven
Carlsson, framli-
den, har utfört ett
par offentliga verk i
Malmö, ett vid Sö-
dertull och ett i
Malmö hamn.*

det mesta. Han köpte olika delar och satte ihop högtalare som ingen annan tidigare. Ni förstår, det dånade när han spelade.

Den gode sonen

Ivan Jordell var mycket modersbunden. Då hans mor låg på långvården gick han dit varje dag, ja, han kunde sitta där halva dagen. Ivan hade många märkliga sidor. Han var rädd för sjukdomar och hade en ömtålig mage.

Thure Thörn framhåller att Ivan Jordell för det mesta åt på restaurang, men att hans mage inte tålde flytande varor. Vid den tiden hade professor Wulff blivit ordförande i Skånes Konstförening och Ivan Jordell hade upphöjts till styrelsemedlem. Ivan och Thure satt där samtidigt.

– Och då kommer jag till Köpenhamnsvägen en dag, säger Thure, vi bodde inte så långt ifrån varandra, så semaforerade Ivan: Du måste gå med hem och dricka en flaska gott rödvin. Du förstår, jag har varit på sjukhuset och blivit röntgad och fått se hur jag ser ut invärtes. – Vad fattas dig? – Jo, jag får inte dricka brännvin, jag får bara dricka ett gott rödvin. – Vem har sagt det? – Det har professor Wulff sagt.

– Så vi gick ner till bolaget och köpte tre flaskor Geisweiler, sämre kunde Ivan inte dricka, för det skulle uttryckligen vara ett gott rödvin. Och så tågade vi hem och korkade upp flaskorna och Ivan förklarade att var det inte så att han drack ordentligt med rödvin varje dag så kom inte hans mage i ordning. – Men det är inte cancer, det är något annat, sa han.

– Sedan den dagen drack inte Ivan något annat än rödvin. Han drack rödvin till bruna bönor och fläsk. Servitörerna på Hipp häpnade eftersom han beställde rödvin till allt.

– Efter flera års diet på rödvin – det var då han kom med i Skånes Konstförenings styrelse där Wulff var ordförande – så hände något speciellt, berättar Thure. På den tiden utgick inga arvoden utan de som satt med i styrelse eller jury belönades med en god middag när året var slut.

– Det var en sådan måltid vi en kväll avåt på Kramer. Wulff hade ordnat med så att kyparen kom och serverade ett glas sherry. Kan jag få ett glas rödvin i stället, frågade Ivan Jordell. Det fick han. Så kom Wulff och sa: – Jasså, du dricker rödvin i stället? – Ja, jag dricker inte sherry, svarade Ivan. Ja, det är gott det också, sa Wulff och skålade. Sedan gick vi in och satte oss och åt sprängd anka till vilken det naturligtvis serverades rödvin. Efter det kom det in kaffe och punsch och då sa Ivan till servitören, när han kom med punschglaset: – Nej, jag skall be och få rödvin. Då säger Wulff till Ivan: – Skall du inte ha punsch till kaffet? – Nej, säger Ivan, kan jag dricka det? – Ja, det är väl inte något som skadar, svarar Wulff. – Jasså, får jag punsch då, säger Ivan till kyparen. Och därefter, när han druckit flera glas punsch, frågar han Wulff: – Kan man dricka en whisky-grogg också? – Javisst, kan du det, säger Wulff.

– Så ringde Ivan till min fru dagen efter och sa: – Jag har fått en ny ordination av Wulff. Och i och med det så var det slut med rödvinet.

Telegramstilen

Thure Thörn återkommer gärna i sina historier till Karl Enock Olson, som uppenbart blivit något av en legend inom konstnärskretsarna.

Karl Enock var en härlig figur, betonar Thure. Han var mycket slagfärdig. När han fått något glas hade han ett speciellt sätt att uttrycka sig. Han talade kort och komprimerat. Det blev en form av telegramstil. Han uteslöt det mesta, innehållet staplades upp och för det ovane kunde det bli obegripligt.

– En gång så satt vi på Konstnärsklubben. Jag minns att det var på den tiden då Kockums hade börjat bygga stora båtar till världsrederierna. Och så var det något ljushuvud som kom på idén att vi skulle aktivera Kockums varv så att man köpte konst och smyckade salongerna i de stora båtarna. Kockums skulle helt enkelt bli konstuppköpare. Detta diskuterades livligt i Konstnärsklubben och ni vet ju hur fantasifulla vi konstnärer är, så efterhand utvecklades det till att bli ett jätteinköp. Men ingen hade ännu pratat med Kockums.

– Då råkade Karl Enock komma in, snabb i uppfattningen som han var så fattade han att man pratade om båtar, Kockums och konstin köp. Han smög sig ner i bakgrunden. Efter en stund räckte han upp fingret på sitt speciella sätt, reste sig och sa: – Jag skall bara säga er en sak, jag tror att det båtar föga.

Thure Thörn återger så en historia som Ivan Jordell berättat. Det fanns en ramhandlare mitt emot Hippodromen, denne hette Winberg och var en märklig figur. Han kunde vara både generös och brysk samtidigt. Så hade Karl Enock stått där en gång och dividerat. Han skulle nämligen ha utställning på Rådhuset, det skulle vara vernissage på lördagen och detta utspelades mitt i veckan. Han stod och ville ha ut sina tavlor, men Winberg förklarade frankt att han inte fick en enda tavla förrän han hade betalat sin gamla räkning.

– Ja, men jag skall ju ha vernissage på lördag.

– Det hjälper inte.

Då kom Jordell in. Han var vid den tiden välsituerad för han hade nämligen fått ett arv efter två damer som legat på Orup, de hade

*Dessa porträtt
har signerats
av Jules Schyl.*

varit lungsjuka på samma gång som Jordell. Ja, han var riktigt rik ett tag, hade briljantringar och köpte en fastighet på Södra Förstadsgatan, denna förvaltades av en direktör Österberg.

– Ivan kommer in. Säger: – Jag betalar skulden! Och det gjorde han. Karl Enock fick ut sina tavlor och lovade på heder och samvete att han skull betala tillbaka det. Så gick det en tid. Men så en kväll, när Ivan och jag sitter och pratar, berättar Thure, så säger Ivan: – Den där Karl Enock. Han ringer mig en kväll, klockan var tio och jag hade gått och lagt mig. Karl Enock ringer och säger: – Du, jag är skyldig dig pengar för de där ramarna. – Ja, men jag har lagt mig nu. – Men kan du inte komma hit, jag sitter på Olga (Olgas café i Pildammsparken) och kommer du inte så ödelägger jag pengarna.

Ivan insåg att det nog var bäst att han tog sig dit. Han steg upp klädde sig och tog en taxi, för han åkte alltid taxi. När han kommer till Olgas café, så sitter Karl Enock där med 130 hemvärnare. Det var under beredskapstiden och han hade bjudit hela kompaniet. På den tiden hade man gårdsfester och dylikt. Det låg soldater vid Pildammarna och Karl Enock hade samlat ihop dessa och bjudit dem på bier. När nu Ivan kom fram så sa Karl Enock: – Du, det var bra att du kom för jag kan inte betala.

Ivan slog fast, att den där Karl Enock på det viset lurat honom på flera hundra kronor.

Och så berättar Thure Thörn om Karl Enocks stora förvandlingsnummer, som han själv tycker är något av det dråpligaste han upplevt:

– Vagg i vagg med Hippodromens restaurang, där låg det en frisersalong. Innehavaren, som även var maskör och perukmakare, hette Dittlau. Han var specialist på lösskägg och lösmustascher. När Karl Enock fått ett glas för mycket kunde han bli lite högljudd och så gjorde han gester med pekfingrarna. Så man såg omedelbart när han nått det kritiska stadiet. Då blev det antingen Carmencita eller Hitler, han kunde imitera båda och han hade väl vid det här laget framfört båda glansnummerna. Krögaren, Persson, hade sagt till Karl Enock att det nog var bäst att han gick, för nu blev det inte mer. Karl Enock droppade av.

– Det går en tid. Då kommer det in en fin man med ståtlig mustasch, han sätter sig och beställer grogg.-

Dricker denna. Då får krögare Persson syn på mannen med mustaschen, utbrister: – Jamen, va fan! Det är ju Karl Enock.

– Så fick Karl Enock på nytt avdunsta. Det var en ny rockvaktmästare på stället, en alldeles ny man som inte kände de här konstnärerna.

– Krögare Persson säger till rockvaktmästaren: – Du släpper inte in den där figuren igen även om han kommer med långt skägg. Och så förstår ni, fem minuter senare så uppenbarar sig Fritz Kärfe och skall gå in och ta sig en nattgrogg. Han kommer in till rockvaktmästaren, denne utbrister: – Nej, nej, nej, det går inte!

– Och Fritz Kärfe kommer inte in. Rockvaktmästaren trodde att det var Karl Enock som var i farten igen.

Vidgade vyer inom konstlivet

Att Klubben engagerade sig i olika angelägenheter visas tydligt när Ulla Borgström, vid ett tillfälle 1947, påpekade att Tomelilla konstsamling missköttes. Klubben vände sig till de ansvariga och fick en ändring till stånd. Problemet var att taket i den lokal, där konsten förvarades, var trasigt. Det lagades och det förklaras i protokollet: "att taket är lagat och samlingen utom fara." Detta visar klubbens vidgade intresse för snart sagt allt som hade med konst att göra.

På ett sammanträde 1948 togs frågan om konstnärsateljéer upp. Det saknades ändamålsenliga ateljéer och Ejnar Nettelbladt utsågs att diskutera problemet med byggnadsmyndigheterna i Malmö. Civilingenjör E. Thyrén lämnade en rapport på novembersammanträdet 1949, där han meddelade att de som var intresserade kunde vända sig till arkitekt Totte Roos för närmare information. Risebergaområdet var under planering och där skulle det finnas möjlighet för konstnärer att få både ateljé och bostad.

I ett svar från fastighetschefen vid Malmö stads Fastighetskontor avfärdas ateljébehovet torrt byråkratiskt. Eftersom en ateljé inte räknas som lägenhet, går dessa i regel utanför bostadsförmedlingens prövning.

Det dröjde till mars 1963 innan ateljéfrågan togs upp på nytt. Klubben ville då inventera medlemmarnas ateljébehov och uppmanade dem att komma till sekreteraren med önskemål om ateljé. En lista över eventuella byten och nyanskaffningsbehov skulle upprättas.

Vaksamheten var god när det gällde att tillgodose krav på kvalificerade utsmyckningar. I ett brev till KRO i november 1951 skrev Willy Lindeberg att det vore viktigt att koppla in Statens Konstråd eller annan för ändamålet nyskapad kommitté, som hade konstnärlig expertis, vilken kunde hjälpa till vid bedömning av utsmyckningar inom Domkapitel, Riksantikvarieämbetet och Kungl Byggnadsstyrelsen.

På sammanträdet i oktober 1953 beslöts att man skulle ingå med en skrivelse till valberedningen i Malmö Stad, med en anmodan att ännu en konstnär måtte inväljas i Malmö Konstnämnd. Vid samma

tillfälle beslöts att författa en skrivelse till Stadsfullmäktige i Malmö med en anhållan om att anslag skulle beviljas för inköp av konst av levande konstnärer till stadens byggnader.

År 1950 berättar oktoberprotokollet att man diskuterade de senaste årens utställningsverksamhet på Malmö museum. Styrelsen ansåg att Malmö museum borde vara stilbildande. Orsaken till diskussionen var frågan "Vissen konst på Muséet".

Simhallsproblem i Malmö

År 1954 var byggnadsarbetet med simhallen vid Regementsgatan i Malmö i full gång. Klubben skrev till KRO och påtalade det märkliga förfarandet vid tillsättande av jury för dekoreringsen. Endast *en* person var utsedd att bedöma utsmyckningarna i den stora anläggningen. I maj 1955 tog Klubben kontakt med Drätselkammaren i Malmö och uttryckte sin djupa indignation över att byggnadens arkitekt avsåg att utföra en dekoration i kakelmosaik på den vägg, för vilken tävlan med särskilt inbjudna konstnärer varit anordnad. Fastighetskontoret hade tidigare upplyst Klubben om att det "endast skulle gälla ett slags skyddsbeklädnad". Klubben ansåg det också anmärkningsvärt att beslut hade fattats utan hörande av Malmö stads Konstnämnd. Därför yrkades att inga anslag till dekorativ utsmyckning måtte få användas, utom i de fall där Konstnämnden tillstyrkt utförandet av utsmyckningen. Vidare krävdes att Konstnämnden skulle bli beslutande myndighet.

Drätselkammaren svarade Klubben i juni att det gällande reglementet för Konstnämnden reviderats bara några månader tidigare och det beslöts vid det tillfället att man i huvudsak skulle bibehålla Konstnämnden som rådgivande organ. Därför ville Drätselkammaren "avvakta erfarenheterna av det nya reglementet", som faktiskt enligt deras egna ord på just denna viktiga punkt inte hade ändrats och logiskt sett därför inte behövde mera tid för prövning. Klubbens skrivelse föranledde alltså ingen åtgärd.

Styrkt av konstnärernas aktion tog sig Konstnämnden själv an frågan och ansökte hos Drätselkammaren om större befogenheter i enlighet med Klubbens förslag. Klubben gav emellertid inte upp utan återkom med ett brev i mitten av september. Här uttrycks stor förvåning över att Stadsfullmäktige anslagit 25 000 kr till en av de kommunala nämnderna, i strid med den sakkunskap som den av staden tillsatta Konstnämnden besatt. "Konstnärerna har emellertid svårt att förstå, att styrelser och nämnder i staden på egen hand skall få besluta i konstfrågor, där ledamöterna både enskilt och i grupp förklarar att de inte begriper konst", dundrade Klubben med tungt artilleri.

Den styvmoderliga behandling som utsmyckningen av Simhallen i Malmö blev föremål för, dvs det tidigare nämnda juryförfarandet där endast en person hade full beslutsrätt, fick till följd att Klubben redan i januari vände sig till KRO i Stockholm för att få assistans från högre ort med sitt krav. KRO svarade slingrande och menade att man borde ha fått kännedom om saken tidigare för att kunna agera. Emellertid hade KRO varit i förbindelse med såväl juryman-
nen som arkitekten. "Båda ha godtagit de anmärkningar vi gjort och vi äro övertygande om att de komma att göra sitt bästa under rådande förhållanden", avslutades KRO-skrivelsen.

Vad gäller Konstnämnden förblev den ett rådgivande organ. För Simhallen inbjöds några konstnärer att tävla om utsmyckningar på de s k undertaken och väggen högst upp bakom läktaren. Anders Österlin utförde utsmyckningen på undertaken, medan Olle Svanlund avstod från att utföra sitt förslag till läktarväggen.

Hedersledamöter

Vid årsmötet den 1 februari 1952 avsade sig Herman Österlund styrelseuppdraget. Enhälligt och med entusiasm utsågs han till Klubbens förste hedersledamot.

I mars året därpå diskuterades frågan om att invälja hedersledamöter i Klubben. Olle Wallengren var anmodad att framlägga sin syn på saken, varvid det framgick, att enligt hans uppfattning, Klubbens och de enskilda medlemmarnas ställning utåt avsevärt skulle stärkas, om lämpliga hedersledamöter med goda förbindelser inom samhällslivet kunde inväljas.

På årsmötet i februari 1956 utsågs med acklamation Bror Forssell och Emil Olsson till Klubbens hedersledamöter. Olsson framförde i ett brev "sin djupt kända tacksamhet" och sade sig "tyvärr vara okunnig om hur man i en sådan situation bör bete sig". Det dröjde till 1960 innan nästa hedersledamot valdes: Pär Siegård. Fyra år senare, 1964, kallades Einar Bager till hedersledamot och samma ära föll på Christian Berg och Fritz Kärfve följande år. På årsmötet 1969 valdes Thure Thörn och Willy Lindeberg och 1971, utsågs Helmer Währe och Gretha Turén till hedersledamöter. Efter att ha varit ordförande under sex år erhöll Carl Berndtsson det ärofulla epitetet på årsmötet 1979. Tage E Nilsson, som under många år lett krokiteckning, litografikurser och varit allmänt flitig när det gällt att arbeta för Klubben, utsågs 1982 till hedersledamot. År 1987 valdes intendenten vid SKR Uno Kampmark och mångårig klubbmedlemmen klubbmästaren Lennart Frisk till hedersledamöter. Representanten för Konstnärernas samarbetsorganisation (KSO), Helge Bengtsson, kallades enhälligt till Klubbens hedersledamot 1992 i

Gretha Turén framför kakelugnen, foto omkring 1930.

samband med att denna organisation lades ned och kvarvarande medel överlämnades till Klubben.

Protest mot konstprogram i radion

Under hösten 1952 planerade Radiotjänst att sända en s k konststatlas, en programserie som avsågs vara ägnad åt det yngsta svenska måleriet och belysa tendenserna under 40-talet och det begynnande 50-talet. Ett halvår före sändningen genomfördes en samlad aktion från Klubben, undertecknad av sekreteraren Bertil Andersson och Malmö museum genom intendent Ernst Fischer.

Det var den sneda fördelningen av konstnärsvalet som upprörde känslorna och mot vilken man i första hand riktade sig. Av tio namngivna konstnärer var åtta från Stockholm och två från övriga Sverige. Klubben poängterade också att mycken god konst av föregångsnatur skapats just utanför Stockholm. Vidare menade Klubben att det inte var dess uppgift att söka dirigera Radiotjänsts konstverksamhet, men i detta fall, då det var uppenbart att Stockholm blivit favoriserat på det övriga Sveriges bekostnad, kunde man inte underlåta att anhålla om att en rättvisare fördelning kom till stånd. Man anslöt sig också till Fischers uttalande, vilket visar att det fanns ett gott samarbete mellan museets ledning och Klubben.

För att också aktivera KRO i frågan sändes kopior av brevet till Martin Emond och Felix Hatz, vilka ju var skånska representanter där. Klubben mobiliserade också stöd från KRO genom ett brev, vari Klubben vädjade om hjälp till rättvisare fördelning av konstnärrepresentationen i programmet. Med tanke på att KRO har sitt kansli i Stockholm och flertalet av dem som är engagerade kommer från Stockholm, är det förståeligt att inget svarsbrev från kollegerna i huvudstaden anlände. Handlingarna ger inga besked om att Radiotjänst ens bemödade sig om att svara på skrivelserna. Programserien tog mycket riktigt upp s k ung svensk konst med tyngdpunkt på konkretism och de tio namngivna konstnärerna fanns med.

Jubileum

Klubbstyrelsen diskuterade att fira det första decenniet. Det skulle "firas med ett glas vin och att malmötidningarna samt dr Ernst Fischer och S. A. Nilsson skulle inbjudas till samkvämet." Brev skrevs i januari 1952 till den malmötiska dagspressen; Arbetet, Kvällsposten, Skånska Dagbladet och Sydsvenska Dagbladet.

Vid 25-årsjubiléet 1967 hade stämningen i konstnärskretsarna stabiliserats. Styrelsen hade uttaxerat 10 kr, en s k jubileumstia, extra av medlemmarna för festligheterna. En kommitté förberedde arrangemangen och under festliga former träffades klubbmedlemmarna på Teaterrestaurangen. I samband med jubileet pågick en utställning på Thalia-galleriet med alster av Klubbens medlemmar.

År 1972 tog man upp jubileumsidén för de gångna 30 åren (eller "30-åriga kriget" som det hette i novemberkallelsen 1971). Bengt Malmquist höll i förberedelserna när det gällde dekorationerna för jubiléumskvällen. Han samlade några av konstnärerna och genom Härje Ekmans och Olev Mikivers försorg kunde de hålla till i Stads-teaterns stora kulissateljé. Här målades festdekorationerna med liv och lust, varefter de hängdes upp i den stora festsalen på Kungsparkens restaurang, där jubileet firades. Medlemmarnas respektive

Den smakfulla vinjetten i Gästboken vid 10-årsjubileet.

dam eller herre var också inbjudna. Stämningen var hög och framåt småtimmarna bjöd Bengt Hillgrund ut dekorationerna på auktion. Festen sammanföll med en utställning i Malmö Rådhusallé. Klubbens jubileumsaktiviteter hade uppmärksamats av dagspressen. Framför allt var det utställningen som lockade. Resonemang förekom om att denna skulle utvidgas till en Vårsalong. I utställningskatalogen hade dåvarande docent Sven Sandström skrivit förord. Recensenterna skrev om Klubbens historik i anmälningarna. En affisch, föreställande ett uppförstorat fingeravtryck, hade tryckts och av energiska medlemmar satts upp på stadens broräcken. Klubben hade satsat ordentligt, vilket hade resulterat i en rejäl lyftning för anseendet.

Betydligt stillsammare blev 35-årsjubileet. Under augusti och september 1977 arrangerade Klubben en utställning i Tomelilla Konsthall. Solen sken i kapp med det goda humöret. Recensenten Nils Olssons omdöme om utställningen var att "här finns mycket av intresse, som alltid när skånekonstnärerna bjuder på ett allmänt smörgåsbord". Tankar väcktes på vernissagen att jubileumsutställningarna i framtiden skulle kunna hållas på olika orter i Skåne, åsyftande att medlemmarna kom från alla hörn av landskapet. Vernissagefesten som samtidigt blev jubileumsfest, hölls på Hantverksgården i Tomelilla dit många klubbmedlemmar hade sökt sig denna vackra lördag i augusti.

Till firandet av Klubbens 40-åriga verksamhet visades under mars

*Här är det Arbetets
mångårige tecknare
Ludvig Johnson som
har förevigat en skål
på Klubben.*

1982 på Malmö museum en del av avlidna medlemmars verk, som finns i museets samlingar. Tyvärr blev denna utställning inte så väl-organiserad som Klubben hade önskat. Bilder från utställningen flyttades till Galleri Nordvästen i Helsingborg där de visades under januari och februari 1983. Nittiotvå av Klubbens aktiva konstnärer visade verk under augusti och september 1982 på Kristianstads Länsmuseum. Designen på katalogens omslag och affischen för utställningen blev den röd-gula s k skånska flaggan.

År 1992 hade Klubben verkat i ett halvt sekel. En av jubileumsaktiviteterna var att verk av Turénstipendiaterna genom tiderna visades på en utställning på Rådhushallen i Malmö. Sekreteraren Fred Sekunde sammanfattade lakoniskt denna utställning: "Mycket arbete och inte särskilt fylligt resultat." Malmö Kulturstödsnämnd bidrog ekonomiskt för genomförandet av denna utställning. Klubbens 50-årsjubileum hölls på restaurang Tsar i Malmö. Thure Thörn berättade om Klubbens grundare Erik Jönsson och fortsatte med en kortfattad femtioårskavalkad om intressanta episoder. Många medlemmar hade kommit. Det kändes "skönt trångt" och Klubben blommade upp i jubileets tecken. Tre av de konstnärer som var med den dag då Klubben bildades är kvar i livet och inbjöds att delta i festligheterna. Gunnar Norrman och Elvin Larsson hälsade och tackade för inbjudan men kunde på grund av hälsoskäl inte närvara. Hans Ripa deltog och höll ett litet tal och höjde därefter en bägare för Klubben och önskade lycka till med nästa femtio år.

En vintrig och känslig teckning av Gretha Turén, som så småningom gav namn åt ett mycket uppskattat stipendium, vilket varje år delas ut av Skånska Konstnärsklubben.

Klubbens deltagande i samlad aktion mot Statens Konstråd 1955

Till följd av att Statens Konstråds inköp av konst till stor del begränsats till Stockholm, tog Klubben kontakt med andra konstnärssammanslutningar för att tillsammans ge större kraft åt sin begäran. Grundkraven var att Statens Konstråd skulle utse representanter i olika landsdelar; Göteborg, Värmland och Norrland. Dessa skulle få till uppgift att insamla stafflikonst och mindre skulpturer av representativ art från utställningar i de olika landsdelarna. Konstverken skulle därigenom endast vara föreslagna till inköp och sändas till Statens Konstråd. Där skulle en slutlig bedömning och eventuellt inköp ske. Det var Klubben som var initiativtagare och som så många gånger senare skulle ske, kontaktades kollegerna i Göteborgs konstnärsklubb. "Budkavlen" gick vidare till värmlandskonstnärerna och norrlandskonstnärerna.

På aprilsammanträdet 1955 beslöt Klubben att åter ta kontakt med Statens Konstråd och påpeka lämpligheten av "att alltid någon

konstnär från det distrikt där en utsmyckning skall utföras borde inbjudas att inkomma med förslag, varigenom kanske en viss avlastning för de stackars jäktade stockholmskonstnärerna skulle åvägbringas”.

Efter att ha skrivit och påpekat nackdelen med att Statens Konstråd aldrig sände representanter till Skåne för inköp av konst, fick Klubben till svar att det berodde på kostnaderna att sända en representant. Klubben replikerade omedelbart att man kunde bekosta resan till Malmö för en representant. Arne Cassel kom därför, som Statens Konstråds representant, till Malmö 1957 på Klubbens inbjudan. Hans namnteckning i Gästboken visar att han också deltog i Klubbens festligheter. Nämnas bör kanske att fyra arbeten inköptes till Konstrådet på Skånes Konstförenings utställning. Aktionen hade lyckats och Statens Konstråd hade alltså lyssnat på Klubbens krav. Påpekas bör att numera har Statens Konstråd fungerande representanter i olika distrikt i Sverige.

Kontakt med Konstnärsklubben i Stockholm och snapsvisa

Konstnärsklubbens i Stockholm sekreterare Sven Olof Rosén sände i januari 1957 en hjärtlig hälsning till ”sin värderade lillebror” på det nya året och tackade samtidigt för Klubbens uppvaktning på 100-års dagen. Tonen visar en god kontakt kolleger emellan.

Gabriel Jönsson skrev troligen 1957 en dikt som lämpligen avsågs sjungas till melodin Mossbelupen hydda. Den var ”dagen till ära tillägnad Skånska Konstnärsklubben.”

Kultursamarbete, SKYS

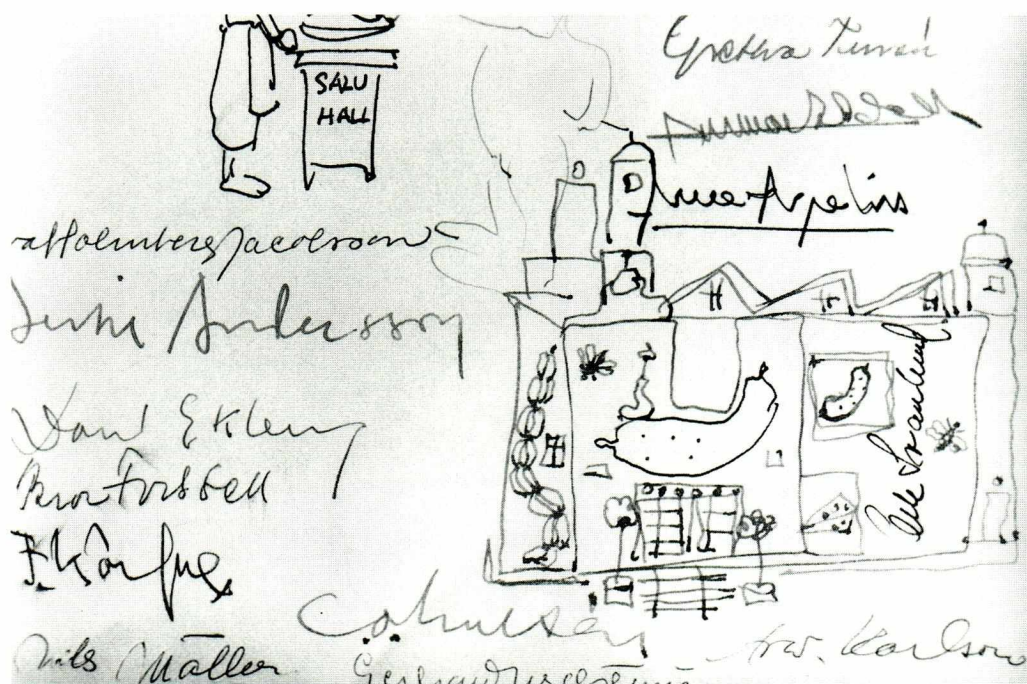
Initiativ till ett första steg för en samorganisation av kulturarbetare togs under mars 1958. I första hand gällde det att få till stånd kulturstipendier i Malmö. Från Klubbens sida deltog Willy Lindeberg, Fred Hultén, Thure Thörn och Knut Grane. Författare och skådespelare deltog också i sammanträdet. Ärendet hade diskuterats under nästan två år i Stadsfullmäktige och stadens representanter meddelade att de var positiva till tanken och skulle arbeta vidare på den. Klubbstyrelsen arbetade jämsides med dessa idéer på möjligheterna av att en samorganisation mellan bildkonstnärer, författare, musiker och skådespelare skulle bildas i Malmö. Under år 1962 hade arbetet med kulturstipendier med diverse födslovändor krupit fram och de första stipendierna avsågs kunna delas ut under år 1963 ”vilket med tillfredsställelse måste noteras åtminstone av de i Malmö bosatta klubbmedlemmarna”. Ansökningarna skulle vara inlämnade till Stadsfullmäktiges kansli före den 1 mars 1963. I och med

att kulturstipendier började delas ut, avslutades aktionen i denna sak.

Kulturarbetarnas Samarbetsnämnd träffades dels i maj, dels i september 1963. Vid det senare tillfället tillsattes en interimsstyrelse där skådespelare Olof Bergström utsågs till ordförande, vice ordförande blev författare Dagmar Edqvist, till sekreterare valdes författare Hans Petersson och övriga ledamöter som fick detta första förtroende var musiker B Norén och konstnär Thure Thörn. Dessa resonemang ledde till den organisation som kom att förkortas SKYS, Skånes konstnärliga och litterära yrkesutövares samarbetsorganisation. De första stadgarna gick ut på remiss till de olika kulturgrupperna. För konstnärernas del godkändes de av Klubbens styrelse i januari 1964 då Thure Thörn och Willy Lindeberg blev de första konstnårsrepresentanterna i organisationen.

Konsthallsfrågan i Malmö

Angående konsthallsfrågan i Malmö hade Klubben kallat till informationsafton i oktober 1953. Närvarande var femtiotre medlemmar jämte några inbjudna; Stadsfullmäktiges i Malmö ordförande S A Johansson, dr Adolf Anderberg, dr Ernst Fischer och domkyrkoarkitekten Eiler Græbe. Det blev tydligen en ganska genomgripande diskussion, av Bertil Anderssons anteckningar att döma. Adolf Anderberg redovisade en väl förberedd historik för varje års händelser fr o m 1940 och påpekade att frågan varit aktuell mycket längre; faktiskt redan från slutet av 1800-talet. Han nämnde platser där en tänkt konsthall skulle kunna ligga: Gustav Adolfs torg eller Saluhallen vid Lilla torg. Han berättade om att det hade varit på tal att lotterimedel skulle ställas till konsthallsbyggets förfogande, men på grund av dåligt ekonomiskt resultat vid Operan i Stockholm kunde så inte ske osv. S A Johansson blev plötsligt storvulen politiker och sade sig "hysa förhoppningar om att en lösning skulle kunna komma till stånd". Saluhallsprojektet måste omdisponeras, tendenser under 40-talet beaktas, omsvängning av 50-talets inställning till saluhalls-handlande räknas med, tomma torgstånd under sommarmånaderna var problem, Stadsfullmäktige kunde inte återta ett beslut och en nybyggnad var inte att tänka på. Eiler Græbe resonerade om kostnader för saluhallens ombyggnad. Ernst Fischer tog till orda igen och framhöll Rådhusets olämplighet som utställningshall och undrade hur länge man skulle vänta på Lillatorghallen eller om man skulle gå in för ett nytt förslag. Thure Thörn påtalade det stora behovet av en hall, Willy Lindeberg menade att om inte hyreslagen funnits hade ståndinnehavarna i saluhallen åkt ut, Felix Hatz ansåg att människornas behov måste tillfredsställas och underströk skillnaden mel-

Teckning ur Gästboken 1953. Tänkt uppfattning om hur Saluhallen vid Lilla torg skulle ta sig ut som Malmö Konsthall.

lan Stadsteatern och konstlokalerna i staden. Debatten ebbade ut och diskussionerna avslutades av ordförande Bror Forssell varefter gemensam supé intogs. Då KRO-ordförande Arne Cassel på inbjudan gästade Klubben 1957, redovisades den tilltrasslade konsthallsfrågan och man bad om stöd för en lösning i frågan.

År 1958 skrevs åter ett brev till Drätselkammaren i Malmö för att trycka på i konsthallsfrågan. Nu när Lund hade fått en konsthall ansåg man att frågan brädsade för Malmös del. Önskan från konstnärerna att Saluhallen vid Lilla Torg i framtiden skulle bli Malmös konsthall var "enstämmig". Jämförelser gjordes också med Stadsteatern och Malmö stadion där teater och idrott tillgodosetts. Därför var det på tiden att staden också fick en fungerande konsthall. Under de första månaderna av 1963 tycks konsthallsfrågan ha blivit mera aktiverad än tidigare. Klubbens ordförande, Stig Wernheden, hade haft ett sammanträffande med Stadsfullmäktiges ordförande Oscar Stenberg. Denne hade föreslagit som bästa alternativ den s k Trekanten, dvs den trekantiga planteringen som i dag heter *Roul Wallenbergs park* längs med kanalen. Många förespråkade denna och iveren var stor att komma till handling i stället för att föra fram ännu flera alternativ och ännu mera diskussioner. Klubben kallade till

extramöte i februari 1963 då endast konsthallsfrågan skulle diskuteras och pressen var inbjuden att närvara under hela debatten. Hur denna slutade visar ett brev avsänt från Klubben till Drätselkammaren i Malmö. Häri förordar Klubben Kungsparkens norra del. Bastionen Carolus vid Malmöhus var ett tredje alternativ i debatten. Trekanten ansågs vara för liten. När frågan kom upp i Klubben igen, på årsmötet 1964, förordade man åter Trekanten.

På ett klubbmöte i september 1972 redovisades ett besked angående konsthallen i Malmö. Handelsgymnasiets lokaler var tänkta att ingå som del i konsthallen. Efter många års debatter kunde man äntligen se resultatet. Beslut togs i kommunfullmäktige den 30 november 1972 att bygga Konsthallen i Malmö och invigningen kunde ske den 22 mars 1975. År 1975 hade relationerna mellan Klubben och Konsthallen blivit konsoliderade och mot uppvisande av giltigt medlemskort kunde medlemmarna gå in gratis i den nyligen öppnade hallen.

Den stora schismen

Bakgrunden till den monumentala spricka som uppstod i den skånska och malmöitiska konstnärsvärlden och som praktiskt taget delade hela kåren i två läger, var ställningstagande i konsthallsfrågan. I mars 1963 skrev recensenten vid SDS Kristian Romare till kollegan Adolf Anderberg vid SkD ett brev i denna fråga. Han menade att Anderberg var gammalmodig som trodde på alternativet med Trekanten och beskyllde honom för att gå Stadsfullmäktiges ordförande Oscar Stenbergs ärenden och till och med "att hjälpa honom". Stenberg hade också sagt att man inte ville ha de stora utställningarna till staden och då kunde Trekanten-alternativet räcka för mindre utställningar. Konsthallen var bara ett av många tillhyggen i konflikten och kom som sakargument egentligen bort i den vittomfattande debatten.

En kopia av Romares brev kom i Klubbens ägo genom Anderbergs försorg. Genom omröstningen på restaurang Tunneln i februari hade Klubben redan principiellt tagit ställning för att lägga en konsthall i norra Kungsparken. Men samtidigt uppfattades Romares brev så kontroversiellt att man befarade att hans uttalande skulle kunna riskera hela konsthallsbygget. Detta föranledde Klubbens styrelse att göra ett klarläggande och ett brev sändes till SDS. I brevet beskylls Romare för att vara insinuant och ärekränkande samt att han hotat med att utnyttja sin ställning som kritiker och tidningsman för egna syften. Slutklämman lyder: "Skånska Konstnärsklubben vill på det bestämdaste hävda med hänvisning till ovan nämnda brev och övrig Romares verksamhet att Kristian Romare är

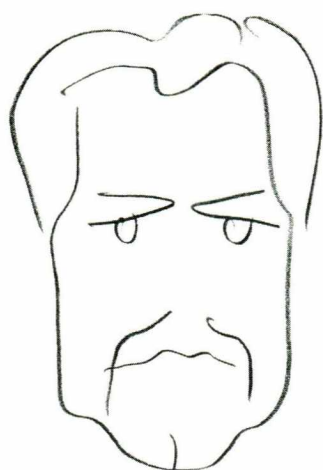
olämplig att inneha en så ansvarsfull post som att vara konstkritiker i södra Sveriges mest spridda tidning." Brevet spreds till Klubbens medlemmar.

Detta brev fungerade som sprängstoff och en grupp konstnärer, som tog ställning för Romare, satte i sin tur samman ett brev som distribuerades till Klubbens medlemmar. Det rubricerades "Sammanfattning av 'Romarebrevets' utbrytningsgrupp:s brev". Denna nybildade grupp beskyllde Klubben för att ha medverkat i en kupp vid Skånes konstförenings årsmöte och för att det "under åtskilliga år rått missnöje med andan och förhållanden inom Skånska Konstnärsklubben." Sedan följer analys av ord såväl i Romares brev som i Klubbens, där vissa ords egentliga innebörd tas upp till ingående bedömning.

Breven och ställningstagandena för personfrågorna tycks ha varit viktiga. Och för den som inte var med den gången, utan bara läser breven, kan det verka som om hela konflikten istället för sakfrågorna angående konsthallen i Malmö, rör sig om personmotsättningar och att man här funnit en anledning att förorätta varandra. Smutskastningen är raffinerad och beskyllningarna haglar. Breven är väl formulerade och en stilla undran ligger nära till hands: Hur kunde konstnärerna få tid över för att skapa? Konstlivet gick ändå vidare, utåt sett, men det måste ha gått åt mycken kraft till oväsentligheter i denna schism.

Proportionerna på beskyllningar kors och tvärs växte till orimlighetens nivå. Personmotsättningarna skärptes och det hela utmynnade i en klyfta, som det än i dag talas om i konstnärskretsar. Under mars och april 1963 kom en ström av brev till Klubbens styrelse. En hel del brev innehåller stöd för Klubbens ställningstaganden, andra innehåller längre eller kortare nedtecknade skäl för utträde ur Klubben.

Styrelsen bestod just då av flera medlemmar som hade valts in i Klubben bara några år tidigare och en del av dem var i styrelsesammanhang tämligen oprövade krafter. (Fyra av dem invaldes i Klubben 1957 och tre anslöts 1959 medan två var medlemmar sedan tidigare.) De var inte direkt involverade i de personliga motsättningar som fanns mellan "de båda lägren." Stig Wernheden som var ordförande just då, berättar att han egentligen inte ville ta sig på en så pass tung post som ordförandens, men accepterade uppdraget eftersom han trodde sig kunna göra en samlande insats. Styrelsen skrev, i ett försök att neutralisera den inflammerade situationen, ett brev till medlemmarna. Där redovisas att ett tjugotal medlemmar i Klubben begärt utträde. Tre av dessa var egentligen inte medlemmar, eftersom de aldrig hade betalt sina medlemsavgifter. Styrelsen ville understryka att det var mötet och inte styrelsen som

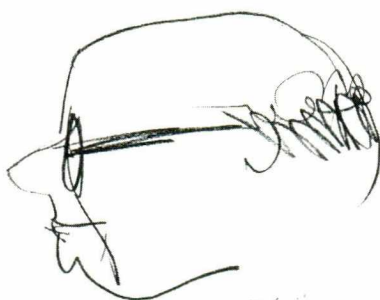

A.E. 1980

TN

E. Skans

A. KRÜGER

G. MALM TN

Fyra skissblocksblad signerade Tage E Nilsson. Överst hittar vi Allan Erwö (t v), därintill Eskil Skans. Underst ses Albert Krüger (t v) och Gunnar S Malm.

fattat beslut om att utse en kommitté för att stoppa Romares konstpolitiska manövrer. Någon kupp, som nämndes i utbrytar-gruppens brev till klubbmedlemmarna, "tar styrelsen och klubben bestämt avstånd från. Agitation och underjordisk verksamhet rik-tad mot Klubben är till skada för oss alla..och det är styrelsens ärliga vilja att göra sitt bästa för att förbättra andan i Klubben."

När hela historien fått alltför stora proportioner, förstod både Romare och Anderberg tyvärr alltför sent att de tappat kontrollen över händelsernas utveckling. I en ansträngning att tysta ner hela

En lekfull figuration av Max Gregor Carlsson från 1975.

saken, bad Romare skriftligen Anderberg om ursäkt för vad han sagt i sitt brev. Anderberg gjorde sitt till för att dämpa den inflammerade stämningen genom att säga sig vara nöjd med denna åtgärd. Klubben betraktade också saken som utagerad och skrev om detta i ett brev i april till styrelseordföranden i SDS, major Christer Wahlgren. Emellertid tog saken eld på nytt när debatten fortsatte i tidningarna. Romare sympatiserade med en del av utbrytarna och kallade i pressen övriga konstnärer för "ogräs som skall bort" och menade att de borde "byta yrke".

På klubbmötet senare i april gavs ärendet åter stort utrymme. Styrelsen hade, på grund av Romares senaste angrepp, besökt Wahlgren och muntligt begärt Romares avsked, vilket avvisades.

Splittringen i Klubben och därmed konstnärskåren i Skåne var ett faktum och kom att bestå för en del av de djupast engagerade. Utbrytargruppen valde att kalla sig Samfundet konstnärer i Skåne. Verksamheten under detta namn har efterhand förklingat och har, när detta skrives, enligt sagesmän helt upphört.

Under detta stormiga år avgick nästan hela styrelsen mitt under pågående klubbmöte i oktober och en ny valdes på stående fot. Årsberättelsen ger oss beskedet att Klubben en tid under detta år hade 175 medlemmar, av dessa hade 39 utträtt, men 25 hade invalts. Av detta kan utläsas att schismen inte hade någon större åderlåtande inverkan på medlemsantalet. Följande år 1964 hade endast

6 medlemmar drabbats av utträdessjukan. År 1971 började före detta klubbmedlemmar, som övergått till Samfundet, att återvända och på ett styrelsemöte i februari diskuterades hur reglerna skulle vara för återvändande medlemmar. Mot att klara av sina obetalda medlemsavgifter, var de välkomna tillbaka.

Dekorativa arkivet

Under några år diskuterade man ett samarbete med HSB. Avsikten var att Klubbens medlemmar skulle sända in foton av utförda offentliga verk eller skisser till utsmyckningsförslag. Dessa skulle samlas i ett arkiv så att HSB kunde välja lämpliga konstverk för utsmyckning. HSB å sin sida skulle lämna ritningar på nya områden där konstnärerna kunde lämna förslag på utsmyckningar. I april 1963 var lokalfrågan löst för Dekorativa Arkivet, Spångatan 1. Ett brev sändes ut till medlemmarna, vari dessa uppmanades att sända material som sedan skulle ställas ut i lokalen. I första hand skulle en fiktiv utsmyckningstävlan hållas. Riktlinjerna för denna var under utarbetande. HSB ställde i utsikt möjligheter till inköp av fristående förslag för kommande bostadsområden. Det var ett nytt sätt att försöka få arbetsmöjligheter inom ramen för Klubbens verksamhet. Och i den stora schismens skugga uppmanades medlemmarna att "Värna klubbens intressen och sluta mangrant upp på våra möten."

I slutet av maj kallades Klubbens medlemmar till ett möte med HSB i Dekorativa arkivets lokal. Skisser över byggprojektet Borgmästargården och Malmö Stadion visades för en fiktiv tävlan. Resultatet av tävlan skulle ligga till grund för HSB:s framtida planering. Högtidligt invigde ordförande Wernheden lokalen och uttalade sin glädje över att så många medlemmar hade slutit upp. Under demonstration av modellerna förekom avbrott i form av ovidkommande diskussioner i Romarefrågan. Man enades emellertid om att utsmyckningsmodeller borde byggas i skala 1:10 eller 1:20. HSB uttryckte en önskan om att förslag i den fingerade tävlingen lämnades in i början av 1964. På oktobermötet 1965 meddelades att Kommittén för dekorativa arbeten hade upphört med sin verksamhet och att frågan hänsköts till KRO-distriktets verksamhet.

Skönmålning av Cementfabriken i Limhamn

Gösta "Fogis" Fougstedt var en profil i konstnärskretsarna. Han kom i april 1969 med det säregna förslaget att avporträttera den grå och monumentala cementfabriken i Limhamn och i mitten av maj gjorde man slag i saken. Valet kunde varit intressantare kan man tycka, men den i övrigt trista byggnadens klart kubistiska former tilltalade

konstnärerna och på fiskarnas skåpbreplatser (för nät) fanns det gott om utrymme för en stor grupp skånska artister. Initiativtagaren "Fogis" var stolt över sitt uppslag och uppmuntrade många kolleger att komma med. En hel del av Klubbens medlemmar begav sig, i mitten av maj, ut till Limhamn med målarlådor och picknickkorgar och samlades framför den väsende och rökutspyende fabriken. Pressen var också inviterad och det togs bilder av de ivrigt målande medlemmarna. Stämningen var hög och man bytte smörgåsar med varandra; prickig korv mot ost, ägg och sill mot leverpastej med pressgurka, marmelad mot kalvrullad osv. Flitens lampa brann och stämningen blev hög bland kamraterna. Denna stora grupp väckte viss uppmärksamhet och för de omkringboende var tillställningen en muntation. För att beskriva det hela ligger begreppet happening nära till hands. Så småningom resulterade hela händelsen i att man ställde ut verken på Limhamns konstförenings väl etablerade och välrenommerade utställningslokal i Banken vid torget (dåvarande Malmö Sparbank).

Nästa år var "Fogis" åter igång och då på årsmötet. Han efterlyste en aktivering av klubben så "att det skulle bli roligare". Han hade emellertid inget förberett förslag som omedelbart kunde animera de närvarande.

Materialförsäljning

Under många år hade diskuterats möjlighet att köpa materialen gemensamt. Konstnärernas Centralköp var redan etablerat i Stockholm och på årsmötet i februari 1970 drevs frågan till sin spets. Tage E Nilsson var mycket intresserad och förklarade att det skulle behövas minst femtio medlemmar som kontinuerligt köpte färg, för att ett lager skulle kunna upprättas. Han föreslog att man tog upp en stor beställning för att spara fraktkostnader från Stockholm. Man hade jämfört priser på motsvarande material i butikerna i Malmö, och Centralköpets priser låg mycket bra till. Resonemang om att det borde finnas en filial i staden framfördes och man beslöt att sända ut en skrivelse till medlemmarna för att undersöka hur stort intresset var. Denna fråga var egentligen av facklig natur och borde ha föredragits på ett KRO-sammanträde, men nöden har ingen lag. Centralköpet var inte intresserat beroende på att man hade misslyckats med filial i Göteborg. Emellertid tog Nilsson på eget initiativ tag i problemet. Helt ideellt höll han på 1960 och -70-talen ett mindre lager av de vanligaste konstnärsmaterialen. Här kunde medlemmarna komplettera sina akuta materialbehov. Framför allt gällde denna verksamhet under tiden då Klubben hade lokalen på Rådmansgatan. Då hände det ofta att kollegerna fick sitt materialbehov

Här har Arne Aspelin parafraserat en bild av Gunnar S Malm.

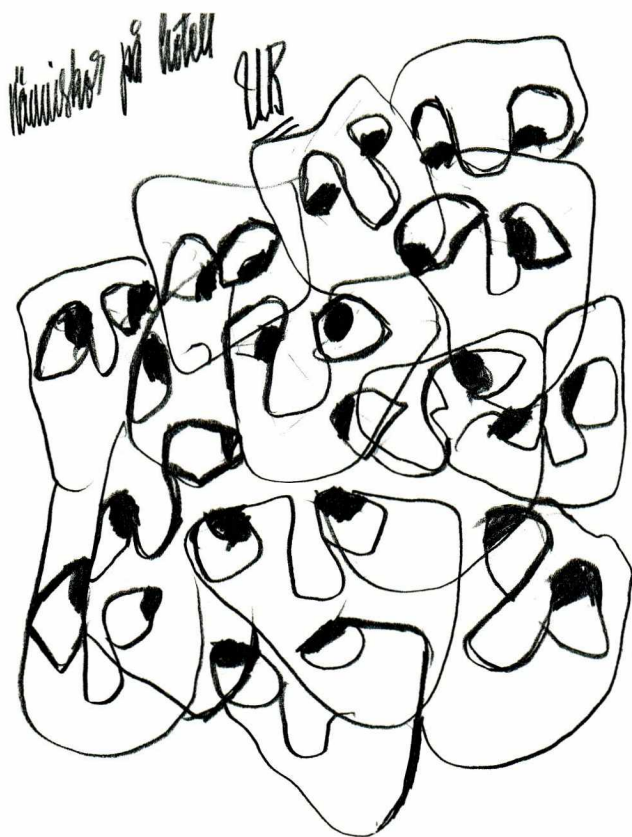
tillgodosett av honom under den festligare delen av klubbsammanträdena.

Erik och Frida Jönssons minnesfond

På septembersammanträdet 1977 informerades om att Erik och Frida Jönssons minnesfond bildats. Den var en fortsättning på Erik Jönssons minnesfond, som bildats vid Jönssons bortgång. Frida Jönsson hade avlidit 1977 och en fond hade bildats.

Enligt testamentet skall ett stipendium årligen utdelas till en begåvad konstnär, medlem av Klubben. Ett poängberäkningssystem, där det tas hänsyn till arbete inom klubbens styrelse, infördes på årsmötet 1980 för att underlätta val av stipendiat. Stipendium hade då delats ut för första gången 1979. Stipendiater utsågs i följande ordning: Willy Lindeberg 1979, Gunnar S Malm 1980, Carl Berndtsson 1981, Max Gregor Carlsson 1982, Thure Thörn 1983, Ingegerd Lundahl-Olsson 1984, Tage E Nilsson 1985, Jan Erik Pahlzon 1986, Allan Erwö 1987, Sonja Reinfeldt 1988, Sune Rudnert 1989, Jan Harry Persson 1990, Lennart Frisk 1991, Olle Lindqvist 1992 och Bertil Kaa Hedberg 1993.

Klubben skulle också förvalta fastigheten benämnd Fridhem Klagstorp 1:7 vid Ivösjön. Huset är ett litet torp där Erik och Frida Jönsson vistades om somrarna. En mindre äppleodling finns på tomt, som sluttar mot sjön och vars ena långsida bildar strand vid

"Människor på hotell" heter denna "flytande" person-teckning av Ulla Borgström.

Ivösjön. I testamentet fanns ett legat för Fridas bror Wilhelm Malmström, vilken i sin livstid äger rätt att vistas i huset. Eftersom det rådde viss osämja mellan Malmström och grannen och tomtgränserna var oklara, gavs 1980 i uppdrag åt Kristianstads lantmäterikontor att tillsammans med ordförande Sune Rudnert göra den nödvändiga uppmätningen av tomten, som befanns vara 1,85 hektar stor. År 1985 beslöt Klubben att dra fram el till tomtgränsen.

Gretha och Sigfrid Turéns stipendiefond

Gretha Turén avled i januari 1979 och efter överklagande av det testamente, som då öppnades, dröjde det till mars följande år i innan bouppteckningen var klar. Sigfrid Turén hade avlidit några år tidigare. Hela kvarlåtenskapen skulle avyttras och de medel detta inbringade skulle avsättas i en fond med ovan nämnda namn. Ur fonden skulle årligen ett stipendium tilldelas "en begåvad konstnär som icke fyllt 30 år och som de sistförlutna tio åren varit bosatt i Skåne."

Kvarlåtenskapen bestod bl a av makarnas komplett möblerade bostadsrättslägenhet, mängder med böcker (kanske 2-3000), eventuellt lika många målningar, grafiska blad och teckningar av Gretha Turén samt en bankbok med en ansevärd summa pengar.

Det första stipendiet utdelades i mars 1981. Trettioåttio unga konstnärer hade sökt det. Summan löd på 10 000 kr första gången det delades ut och stipendiat blev skulptören Lars Ekholm. Därefter följde Bertil Pettersson 1982, Thomas Drameus 1983, Paula Fohlin 1984, Åsa-Maria Bengtsson 1985, Annika Wall 1986, Peter Dacke 1987, Lena Cedergren 1988, Marko Cesarec 1989, Rikard Silwärn 1990, Annette Sandegård 1991. År 1992 delades stipendiet, gällande regler till trots, av Mette Björnberg och Mette Kander.

Malmö Konstcentrum, SKYS

År 1987 hade Stiftelsen Malmö Konstcentrum – yrkesverksamma bildkonstnärers samarbetsorganisation i Malmö bildats. Uppgiften var främst att understödja konstnärlig verksamhet i Malmö genom att driva kollektivverkstäder, grafikbank samt att fungera som huvudman vid medlemsorganisationers ansökan om bidrag och att vara mottagare av desamma. Klubben utsåg en styrelseledamot, Olle Lindqvist, i denna nybildade grupp, som bl a skulle ersätta SKYS.

Resumé och en framåtblick

Skånska Konstnärsklubben grundades med förutsättningen att vara ett samlande forum för konstnärskåren i Skåne. Successivt förenades de flesta etablerade skånska konstnärerna i Klubben. De energiska strävandena från styrelsens sida att sprida kännedom om Klubben, etablera kontakter med myndigheter och förbättra den konstpolitiska situationen i regionen gav snart resultat. Konstnärerna hade fått en viktig organisation där man kunde diskutera aktuella händelser på konstfronten, göra betydelsefulla ställningstaganden och i samlad trupp få sin stämma hörd. Klubben blev tämligen snart ett begrepp och en respekterad sammanslutning dit man vände sig i olika frågor.

Långt innan KRO hade etablerat ett distrikt i Skåne, fungerade Klubben som ett fackligt instrument. Ärenden av facklig karaktär lämnas numera vidare till KRO-distriktet. Klubben är därför en källa och ett viktigt komplement också i fackliga frågor.

Några av Klubbens personligheter har donerat medel, för vilka stiftelser bildats. Ur två av dessa utdelar Klubben årligen stipendier.

Samarrangemang med andra kulturella grupper har förekommit och förekommer fortfarande. Under den tid då Klubben höll i utställningsverksamheten på Galleri Thalia, inbjöds medlemmarna till Stadsteaterns generalrepetitioner. Klubben har haft sammankomster tillsammans med författarna flera gånger och tillsammans med olika kulturarbetare inom SKYS vid andra tillfällen. Som en röd tråd går genom Klubbens historia, att medlemmarna samlas under gemytliga former med mat, goda drycker och underhållning. Såväl medlemmar som utomstående står för kåserier, bildvisningar och föredrag.

Klubbens historia är viktig för framtiden och visar verksamhetens inriktning. De historiska händelserna har angett tonen och framtiden fullföljer intentionerna. En samlande klubb har många gånger visat sig vara viktig för det konstnärliga livet i Skåne. Klubben träffas ungefär en gång i månaden under höst-vinter-vår och ger därför möjlighet för konstnärerna att umgås. Krokiteckningen har också varit en av de ständigt återkommande aktiviteter, som för både nytta och nöje med sig.

En klubblokal tillsammans med andra kulturella sammanslutningar i Biskopshuset i Malmö tycks vara ett förslag, som kan bli en realitet inom den närmaste framtiden. Klubbens bibliotek och än så länge lilla konstsamling står då öppen för medlemmarna.

Klubben har verksamt bidragit till främjandet av konstnärernas intressen och skånekonstens anseende. Kamratsammanslutningen är väsentlig för konstnärerna och för vår kärva tid och årsberättelsen för 1992 uppvisar tvåhundraåtta medlemmar.

Ordförande i Skånska Konstnärsklubben

1942 – avled 17/1 1950	Erik Jönsson
1950 17/1 – 27/1 1950	Ejnar Nettelbladt (v ordf)
1950 – 1953	Willy Lindeberg
1953 – 1955	Bror Forssell
1955 – 1959	Thure Thörn
1959 – 1961	Tage E Nilsson
1961 – 1963	Fred Hultén
1963 avgick 21/10 1963	Stig Wernheden
1963 fr 21/10 – 1967	Thure Thörn
1967 – 1968	Gösta Fougstedt
1968 – 1974	Carl Berndtsson
1974 – 1976	Fred Hultén
1976 – avgick 10/5 1976	Karl Bertil Nilsson (2-årig successions- ordning infördes 1976)
1976 fr 10/5 – 1978	Tage E Nilsson (v ordf) vald ordf fr 1977
1978 – 1984	Sune Rudnert
1984 – 1988	Bertil Hedberg
1988 – 1992	Marie Lindström
1992 –	Paul Gerhard

Käll- och litteraturförteckning

Malmö Stadsarkiv

Kapslar märkta Skånska Konstnärsklubben A I:1-3, A II:1, D:1, F:1 innehållande Klubb- och styrelseprotokoll, minnesanteckningar, räkningar, kassarapporter, liggare, pressklipp, handlingar efter 1972, medlemsmatriklar m m.

Register till mantalslängder i Malmö (mantalskort) 1925–1950.

Protokoll och handlingar från de senaste åren hos Klubbens sekreterare.

Lexikon och vanligare handböcker har inte tagits med i litteraturförteckningen.

Konstnärsklubben, Ledamotsförteckning 1986, Stockholm 1986.

Konsten är på väg att bliva allas, Statens konstråd 1937–1987, red Mailis Stensman, tr Uddevalla 1987.

Lilja, Gösta; Sandström, Sven, *Tre porträtt, Johannes Collin, Erik Jönsson, Eric Alsmark*, Skånes Konstförenings publikation nr 17, Malmö 1972.

Malmö Stads Adress-Kalender för 1942, Malmö 1942.

Malmö Stads historia, del 5 – 6, Malmö (tr Arlöf) 1989 resp 1992.

Reglemente angående utdelning av understöd från Stiftelsen Konstnärernas hjälpfond, fastställt den 5 februari 1943.

Skånska Konstnärsklubben, Medlemsmatrikel 1960, -68, -72, -77, -88, -92.

Stadgar för Skånska Konstnärsklubben, Malmö 1942, -51.

Sydsvenska Dagbladet, Malmö 1942–43, 1963.

Ystads Allehanda, Ystad 1977.

Andra bandet

Den 25 september 1984 samlades Skånska Konstnärsklubben på nytt för att höra på Thure Thörns minnen och han började denna kvälls utläggning med att göra några beriktiganden beträffande förra mötet (29 februari 1984). Det gällde bl a en passus om Erik Jönsson där han slagit fast att denne hade ett hjärta av guld, men sedan rann en närmare förklaring ut i sanden. Det kunde bero på konjaken, menade Thure.

Nu förklarade han att han i unga år blev utsatt för Erik Jönssons välvilja utan att han riktigt visste vem Erik Jönsson var. Thure Thörn hade precis kommit från Stockholm och hyrt en dyrbar och stor ateljé av en arkitekt som hette Gösta Olsson. Det var i Tärningholm där även Erik Jönsson residerade.

– Och naturligtvis hade Gösta Olsson, då han skulle hyra ut ateljén till mig, frågat Erik Jönsson om han kände mig. Och då hade väl Erik Jönsson sagt några vackra ord om mig eftersom jag fick hyra lägenheten, för detta var i den värsta bostadsbristens tid. Året var 1948.

– Jag fick alltså denna utmärkta ateljé och en dag mötte jag Erik på gatan. Han hade väl fått reda på vad den kostade, för han sa:

– Jag hörde att du fick ateljén. – Ja, sa jag, det är jag mycket glad för. – Ja, men den är väl dyr som bara den? – Ja, det är den förklarade jag, hoppas att jag kan klara den. Och Erik, han som alltid såg så arg ut, han sa: – Ja, går det inte, så kom till mig.

– Detta var fantastiskt av en kille som man inte kände. Jag gick aldrig till Erik, men i alla fall...

Nestorn Einar Bager

Thure Thörn berättar nu om Einar Bager, som vid den tiden var den äldste verksamme konstnären i Skånska Konstnärsklubben (han blev över 100 år gammal). De skulle resa till Lund tillsammans för att se på Skånes Konstförenings utställning och då säger Einar Bager:

– Det är konstigt, men med Konstföreningen har det alltid varit bråk. Jag minns när jag var ung – som vi bråkade! – Bråkade ni, sa jag,

på den tiden? – Oh, sa han, du förstår inte hur det var när man kom och som ung målare skulle ställa ut hos Skånes Konstförening. Man blev refuserad. Och sedan när man så småningom kom med, då blev man aldrig inköpt. Vi hade ställt ut i flera år och de hade bara köpt av sig själva, gubbarna som satt i styrelsen. Vi gick på ett årsmöte och bråkade och till slut så hittade de på ett sätt att tysta oss. Nästa år på Skånes Konstförenings salong så köpte de vars en målning av oss. Men du förstår, vi fick inte några pengar utan kassören kom med tio medlemskort och sa: – Här har ni medlemskort som ni kan sälja och få pengar.

– Det var ett djåkla sätt att arvoda de unga konstnärerna, menade Einar Bager. – Men, sa han, de gjorde bort sig själva, för vi slöt oss samman, vi som hade blivit arvoderade med medlemskort och inte pengar. Det var nämligen bara de gamla som fick pengar. Vi delade ut medlemskort till vänner och bekanta och så sa vi: – Nu går ni på årsmötet. Och då avsatte vi hela styrelsen. För då hade vi röstmajoritet.

Thure fortsätter:

– Jag vet inte om ni känner till en gammal konstnär som hette Helge Kemner? Ja, jag har aldrig själv träffat honom, jag har bara hört det berättas i andra hand, men det skall vara alldeles sant. Helge Kemner var en landskapsmålare som i stil låg tämligen nära Bror Ljunggren, efter vad jag har förstått, kanske var han lite större i dukformatet. Han var emellertid en riktig klyddemåns, som man säger på skånska, han hade växlar överallt.

– Dessutom hade han besvär när han skulle omsätta sina växlar för han hade inte så mycket pengar men tyckte om att gå på krogen och liksom ta sats för sina bankaffärer. Så det blev dyra och omfångsrika historier. Så fanns där några människor som tyckte att den här Kemner krånglade till det alldeles för mycket, och de såg till att han blev förflyttad till Höör. Han landsförvisades från det krogtäta Malmö till mera lugna förhållanden. Men när han kom till Höör då måste han jämt och ständigt resa till Malmö för att omsätta växlar och de där omsättningarna kunde ta flera dagar. Så det var ingen lösning.

– Detta insåg också konsortiet som skulle rädda honom, och man bestämde sig för att ta och lösa in alla de små växlarna och ta upp ett banklån. Ett banklån på 5.000 kr visade sig vara vad som behövdes för de hade frågat Kemner om hur mycket han var skyldig och då hade han kommit med en förteckning.

– 5.000 kr, ja, då skall vi ordna det. Då sa Kemner: – Kan ni inte ta 6.000 kr med en gång.

Kemner tyckte tydligen att det kunde vara bra med ett reservka-

Här har Sigvard Börtz hållit i pennan.

pital, kommenterar Thure Thörn. Men för Kemners del innebar det att de trevliga resorna till Malmö för att omsätta växlarna var ett minne blott. Han fick sitta där uppe i Höör. Och det gjorde att han blev sur på tillvaron. Så när Skånes Konstförening det året hade sitt årsmöte, skickade Kemner ett telegram och detta lästes upp på mötet. Där stod: – Jag protesterar mot alla fattade beslut.

– Nu till en liten historia om Fritz Kärfe. Det var Max Gregor Carlsson och Fritz Kärfe som språkades vid. Fritz var då 82 år gammal och Max Gregor sa: – Hur kan du vara så vital och spänstig när du är 82 år?

Fritz Kärfe tittade på Max Gregor Carlsson och svarade:

– Jo, jag har levt i fattigdom och med umbäranden i hela mitt liv.

Och medan han sa detta så guppade skägget upp och ned. Men sanningen var ju att Fritz Kärfve alltid fått bra betalt för sina målningar.

Konstnärslaget

– Det fanns något som hette Konstnärslaget, det var en sammanlutning som var föregångare till Skånes Konstförening. Fritz Kärfve berättade gärna om Konstnärslaget och om hur man där arbetat för att höja konstnärernas status och förbättra deras ekonomiska situation. Fritz Kärfve förtäljde att han hade mycket goda förbindelser med goulascherna i Helsingborg (det var alltså tiden för första världskriget då man t ex kunde tjäna pengar på att sälja rosenblad som tobak) och i Helsingborg fanns det tydligen gott om människor som hade gjort sig mycket guld genom import och export.

– Kärfve hade tydligen försänkningar i dessa kretsar och hade ordnat med så att det skulle bli en utställning av skånsk konst i Helsingborg. Där skulle man sälja till alla de nyrika. Det blev en stor utställning och man höll en hejdundrande vernissagefest på Mollbergs. Men det var då det ödesdigra skedde. Under själva vernissagen såldes inte så mycket, utan som Kärfve han sa, du vet att affärerna gör man under vernissagefesten, det är då man knyter personliga kontakter. Det visste han och det var klart att de nyrika skulle köpa.

– Men mellan vernissagen och festen så festade konstnärerna och de var mer än lovligt upprymda då de kom till Mollbergs. Det blev rent ut sagt en skandal, för enligt Kärfve blev alla utkastade från Mollbergs. Alla konstnärerna. Anders Olsson verifierade en gång detta på ett konstnärssammanträde. Han sa: – De andra blev utkastade av vaktmästarna, men det var min själ krögaren som kastade ut mig.

– Han var liksom lite finare Anders, ville gärna markera skillnad. Dessutom var Anders Olsson väldigt stark, så det behövdes kanske krögaren själv för att lyfta ut honom.

– Kärfve blev på gamle dar synsk som det heter. Han kunde sträcka ut händerna och t ex känna var i kanalen det låg någon som hade drunknat. En gång hade en grabb omkommit. Det fanns stora reportage i Sydsvenskan där man kunde se hur Kärfve gick och blundade och kände över vattnet. Så sa han: – Där ligger han. Och det var inte långt från den plats som Fritz pekat ut som man hittade pojens kropp. På så vis blev Fritz Kärfve berömd.

– Jag minns att när det stått att läsa om denna händelse i Sydsvenskan, så stod Anders Olsson på fars verkstad och arbetade med någon skulptur. Vi pratade, far och Anders och jag, vi pratade om

Kärfves synska förmåga. För denne hade dessutom hittat en roddbåt på den österlenska kusten, det var efter någon som hade drunknat.

– Då säger Anders: – Ja, jag har också den förmågan. – Jasså, säger far, har du det? – Ja, svarar han, men jag var tvungen att sluta för jag blev så trött.

– Som gammal man kom Fritz Kärfve upp på Skånes Konstförening, jag minns för jag var vice ordförande då. Vi hade en intendent som hette Margit Olsson. En dag kom Kärfve dit och han drog upp en rova med guldkedja och dinglede med denna fram och tillbaka. Så sa han: – Här är en vattenåder. Det var på fjärde våningen, eller tredje, det var när Skånes Konstförening hade kansli på Södergatan. – Här är en vattenåder, sa Fritz Kärfve. Var sitter du, frågade han Margit Olsson. Han hade väl gått och fått ett litet getöga till henne. Du skall flytta skrivbordet, sa han, för du sitter precis över en vattenåder och det är inte bra. Och så började han berätta om att det var farligt att ha sängen över en vattenåder.

Den märklige Evald Ask

Thure Thörn drar sig nu till minnes en målare som hette Evald Ask, säkerligen borglömd av de flesta. Han var inte en av de främsta målarna, men en artistfigur fullt i klass med Henning Malmström. Evald Ask härstammade från en berömd kirurgprofessor Ask i Lund, men Thure vet inte om den klassiske överliggaren Sam Ask var i släktskap med dessa. I varje fall var Evald Ask i likhet med Sam Ask en stor karl. Och professor Ask lär också ha varit en mycket stor karl.

– Evald Ask trädde en dag in på min fars verkstad, jag var vid den tiden lärling. Evald kom in ungefär som en stälman. Han var bredaxlad och han var uppstoppad till en sådan axelbredd att han gick ner till nästan ingenting i midjan. Det var enormt.

– Dessutom hade han en sådan snitsig kostym att han såg ännu starkare ut. Denna kostym var rötblå eller duvgrå eller vad man skall kalla den för. Jag har aldrig kommit färgen närmare än när jag läste Woodhouse och hörde att Forster hade köpt en kostym som var duvgrå. Det var någonting i den stilen. Litet violett alltså.

– Men han hade sedan samma kostym i alla år som jag kände karlen. Jag tror att han sydde upp tjugo kostymer av samma typ. För han lär ha köpt hela produktionen ifrån den yllefabriken...ja, ni skrattar men kostymen bestod av denna fantastiskt snitsiga rock, sedan var det vad vi kallar för ribetsbyxor eller spetsbyxor, och sedan gick det ner i antingen ett par grova yllestrumpor eller så när han var riktigt fin så lindade han benen som en sådan där patron. Så utstyrd kom han på Södergatan, hade stödkäpp... Han var ungkarl,

Figge Holmgren svarar för denna lätt kubiserade teckning.

ja, inte på det viset för det fanns många kvinnor i hans liv, men han var inte gift. Men han levde uppenbarligen ett rikt liv och hade också från starten haft rika förutsättningar.

– Historien går om när han skulle fara på studieresa till Spanien. Han skulle studera El Greco och andra spanska mästare. Då utrustade hans fader honom med lämpligt kapital och då tyckte Evald Ask att den här resan skulle firas på något sätt, så han bjöd sina närmaste vänner till en avskedsfest på Savoy hotell innan han tog skuttet via Köpenhamn till Spanien. Man flög ju inte då utan åkte båt. Han kom aldrig längre än till Savoy. Han lär ha bott på Savoy så länge pengarna räckte.

(En liknande fadäs lär har hänt en reporter från Stockholm som skulle till Tyskland och bevaka händelserna där vid tiden för andra världskriget. Skribentens anmrkn.).

– Då när jag var lärling, fortsätter Thure, så kommer Evald Ask till min fars verkstad. Han var målare. Han hade målat några bilder som jag sett på Skånes Konstförening. Det var korsfästelser och Golgatascener och dramatiskt ljus som svepte ner över människorna. Så plötsligt kommer han till far och har gjort en skulptur. En jättestor snäcka. Det var någonting av det mest fantastiska ifråga om precisi-

on. Och mitt i den snäckan satt det en naken dam. "Flickan i snäckan" hette skulpturen originellt nog. Helt märklig. Mycket petig och pillig och svår att gjuta. Så ur den synvinkeln tyckte far att den inte var någon bra skulptur.

– Far brukade alltid säga så här när konstnärerna frågade: – Vad säger du om den grejen? – Ja, sa far, jag säger ingenting. – Jo, men du kan väl säga någonting. – Ja, då kan jag ju säga att allt som är lätt att gjuta tycker jag är bra skulptur. Där ligger hantverkarens syn på saken. Michelangelo sa förresten att en skulptur skall se ut så, att den skall kunna ramla ner för ett berg utan att gå sönder. Skulpturen skall så att säga vara sluten.

– Jo, Evald Ask hade sina rötter i Lund eftersom hans far var en känd akademiker. Så han hade en fast punkt i sin våldsamma tillvaro. För han levde våldsamt. Både med mat och dryck och annat. Men han fick hjälp av en äldre kvinna här på Davidshallsgatan i Malmö. Hon hade haft ett matställe för studenter i Lund, det var mycket berömt och kallades Tua. Hon var en mycket gammal dam i förhållande till Evald, men hon var väl svag för honom.

– Ibland hade han det så svårt att han inte hade något att äta. Men han hade alltid sina snitsiga kostymer. Där fanns aldrig en fläck. När han var illa ute gick han till Tua och så skickade hon en korg. Jag minns en gång på verkstaden, när Evald stod och jobbade, så kom där ditskickad en liten spånkorg med en vacker handduk över. När han lyfte upp handduken låg där olika goda anrättningar och dessutom stod där en liten brännvinsflaska och en öl. Hon visste precis vad som behövdes för en närande lunch.

– Gunnar Norborg hette en framstående skulptör. Han var en kämpe av renaste vatten och såg ut som en av sina skulpturer. Han gick ibland som en trögubbe. Och han var stark och lång. Såg ut som en viking. Och han skulpterade vikingar, skapade i en sorts trästil med expressiv kraft. Skulpturerna hade en tysk eller germansk hållning över sig, det var tidsenligt då i slutet av 30-talet.

– Gunnar Norborg hade en del problem med sig själv, men det var en fin och nobel man på många sätt. Han gifte sig med en rätt fullvuxen flicka vid namn Gulli. Hon var en vikingabrud om man nu kallar honom viking, för hon såg ut ungefär som en Wagnergestalt, en Brynhilde.

– Så kom Aalto, arkitekten. Han hade gjort en stor grej i Eskilstuna en gång. När han kom så var det någon sorts sammanträde för nordiska arkitekter i Eskilstuna och då anlände han ju som den världsberömda arkitekten. Men han kom lite påstruken och fick stadsfullmäktiges fru till bordet, värdinnan som det heter, för det var Eskilstuna stad som bjöd på middagen. Frun visade sig vara en sådan där högbarmad kvinna.

– Den finske arkitekten skall tacka för maten och säger då, att när vi kom hit och fru stadsfullmäktige trädde in i salen så kom hon som en fregatt för fulla segel. Alla tittade och tänkte, att nu blir det skandal. Men Aalto lyckades klara ut det. Frun stelnade till när han sa det om fregatt, men sedan när han hade pratat litet med henne så log hon och till slut var de bästa vänner.

– Så därför när jag nu skall prata om Gulli, så tänker jag på denna bild med en fregatt för fulla segel. Hon höll den gode Gunnar Norborg i hårda tyglar så att han skulle kunna producera. Gunnar var rätt sliten och hade sina besvär. Då hände det. Det var min far som blev orsak till att Jonas Fröding bröt benet. Det var vinter, det var glatt. Och det var på den tiden det fanns motbok. Far hade skickat mig till bolaget för att inköpa ett insamlat lager på motboken för far skulle fylla år. Och jag var på bolaget och köpte ut. Och då precis när jag hade varit där, så kommer Jonas Fröding med ett par skulpturer. Det var ishalt ute och kallt. Och kallt även inne på ateljén. Så de kom fram till någonting som verkade vettigt, de skulle dricka kaffegök eftersom far hade brännvin och det var kallt och Jonas hade kommit.

– De beställde in kaffe från från ett närbeläget café. Och så gick jag för jag skulle spela bridge med mina kamrater på kvällen. När jag kommer hem på natten, säger mor: – Kan du tänka dig, Fröding har brutit benet. Då hade han förmodligen tagit en kaffegök för mycket hos far. Och när han hade gått ut med en skulptur under varje arm, så hade han glattat utanför och brutit benet. Så de fick transportera honom till Allmänna sjukhuset. När han kom in där så råkade detta sammanträffa med att Gunnar Norborg hade fått något gallbesvär. Så han låg där för operation. Och som sagt var, konstnärernas läkare på den tiden var Otto Löfberg som var ordförande i Skånes Konstförening. Han tyckte att när man fått två konstnärer på samma gång så kunde dessa få ligga intill varandra.

– Jag var och hälsade på de båda skulptörerna. Där låg Gunnar Norborg och hade något bandage om magen och Fröding han låg där med benet i luften för man hade hängt tyngder i det. Men nästa gång jag kom för att hälsa på dem så var de åtskilda, de låg inte längre tillsammans. Det var så att Gulli som visste vilka behov både Jonas och Gunnar hade, hon hade då som den barmhärtige samariten burit dit porter och dessutom kaffegök på termosflaska. De satt där och 'huttade'. De hade fått vars tre, fyra porter och dessa la de i sängen. Men så min själ så hade Gunnar Norborg så hög kroppstemperatur att portern exploderade. Så han blev utvisad till en annan avdelning.

– Ni känner kanske till namnet Bernhard Neumann, hästamålaren. Han gifte sig med Gulli när Gunnar Norborg gått hädan och Gulli fick flera barn med Neumann.

Sigvard Börtz tog en teckning från 1973 som tackkort efter uppvaktning av klubben på hans 75-årsdag 1979. Klubben har haft för vana att uppvakta medlemmar på födelsedagar.

– Denne Bernhard Neumann var orsaken till att Ivan Jordell blev utomordentligt arg vid en lunch på Hippodromen. Konstföreningen skulle göra en bilderbok höll jag på att säga, jag menar en sorts jubileumskatalog med bilder. Det var Hedeman Gade som skulle skriva boken. Konstföreningen tillsatte en bildkommitté, därför konstnärer har alltid varit misstänksamma mot kritiker och i varje fall var man det mot Gade.

– Gade ansågs som mycket sträng, så han fick inte välja bilder själv utan det skulle finnas en bildkommitté som höll i det hela. Då satte man bl a in Ivan Jordell, som vid det tillfället var den unge, moderne och framgångsrike målaren. Så hade Hedeman Gade haft ett sammanträde med bildkommittén och han hade haft med en mängd foton. Man hade tittat på dessa bilder, godkänt och ratat. Men rätt som det var så hade Hedeman Gade smugit in en målning av Bernhard Neumann, för de var sedan gammalt goda vänner. Men då blev Ivan Jordell arg, det fick inte finnas med någon bild av Neumann, för denne betraktades som 'jägersromålare'. Fast denna målning lär ha varit en modellstudie som han gjort under tidigare förhållanden.

– Men Ivan blev alldeles kolerisk när det hände något sådant. Han betraktade det som ett kupp försök från Hedeman Gade och när han

*Ett vackert
kvinnohuvud
tecknat av Jules
Schyl.*

efter sammantädet gick ner på Hippodromen för att äta lunch och stilla sin upprördhet med en sju och en halva eller vad det nu var, så insåg han att det krävdes ett telegram. Han skulle skicka ett s k nidtelegram till Hedeman Gade. Det fanns en gammal servitör som kallades Nicke, ett passande namn eftersom han nickade sig fram, och denne vidtalades att skicka telegrammet. Han gick efter ett papper och frågade Ivan: – Vad skall det stå? – Hell dig! svarade Ivan. Nicke försvann, men så kom han åter och frågade: – Vilken blankett skall det vara? Skall det vara lyxblankett? – Lyxblankett, nää, det skall vara vanligt dassapapper. – Det är Arne Aspelin som berättat denna historia om Ivan Jordell och hur arg denne kunde bli för småsaker.

Skyltmålaren

– Ivan hade från början varit biografmålare. Han målade plakat till Scania och Metropolbiografen. Malmöbiografer hade en ateljé ovanpå gamla Metropol och där satt man och målade och klippte ut och förstörde med skioptikon. Stora schabrak som hängdes på fasaderna. Det var Ivans första målarinsats. Han målade sådana stora filmstjärnor. Och så hade han ett annat förflutet, då han lärt sig svagströmsteknik. Från biografmåleriet började han på en kurs hos Skån-

ska Målarskolan. Och plötsligt blev han konstnär. Sådan var Ivans utbildning. Ivan kom precis i en period då kolorismen var ledstjärnan i det skånska måleriet. Det fanns väl reminiscenser från kontinenten. Men via Danmark så hade kolorismen kommit till Sverige. Speciellt inom det skånska måleriet pratade man alltid om färg.

– När jag hade gått på Skånska Målarskolan i slutet av 30-talet och sedan i mitten av 40-talet kom till Stockholm, så visade det sig att man pratade inte riktigt på samma vis. Här i Skåne pratade man om att färgerna skulle stämma och i Stockholm talade man om att färgerna skulle vara uttrycksfulla. Det var således två olika sätt att se på färg. Men det koloristiska måleriet, som hade sina föregångare i Höst och danskarna, det fortsatte Ivan med. Ivan var mycket intressant att prata med när det gällde färg. Han hade ett språk som jag inte vet om det var hans eget eller det var i tiden, men han pratade alltid om att färgen inte skulle hoppa. Vissa färger har en förmåga att träda tillbaka och andra att träda fram. De som trädde fram, det var väl de som hoppade. Så Ivan han skulle orkestrera och sordinera färgerna så att de inte hoppade utan det skulle bli en smulten enhet. Det var hans kolorism att 'skitta ner' färgerna.

– I detta sammanhang finns det en historia, det är Arne Aspelin som har berättat även denna för mig. Vi hade ju ateljé ihopa. Ivan han gick och funderade på färg, han skulle ha intensiteten i denna utan att den hoppade. En dag när han gick från Hipp, han åt lunch där varje dag, liksom kvällsmat, så gick han lite tankspritt över gatan och då var där en springpojke som höll på att köra på honom med sin cykel. När Ivan då hoppade till så skrek springpågen: – Hur går du din itterblåe jävel!

– Detta, förstår ni, blev sedan Ivans ledstjärna. -Itterblått, itterblått, sa han. Han hade fått namnet på den färg som han gick och tänkte på.

De röda kinderna

– Per Siegård var en underbar människa, fortsätter Thure. Det finns väl ingen som sett så frisk ut. Han var liten och välformad, rund och trind utan att vara fet. Han hade ett sådant jovialiskt och trevligt utseende, det var allmogeaktigt på något vis. Mitt i detta så hade han de mest äppleröda kinder jag har skådat på en man som inte har målat sig. Detta var helt naturligt. Han såg ut som ett grant bonna-äpple, Per Siegård, lite uppnäst och så. Och han var en mycket snäll man.

– Jag träffade Per Siegård en gång på riktigt, vi satt tillsammans i en jury i Helsingborg. Han sa då en sak till mig som jag aldrig glömmmer. Han var på den tiden vår store dekoratör av kyrkor, ja, han var

Här är Yngve Majvall avport-
rätterad.

nästan enbart kyrkomålare, hade gjort åtskilliga fina frescomålningar i olika kyrkor. Jag hade utfört ett förslag till ombyggnad av kyrkan i Hässleholm, en fingerad tävling, men jag hade vunnit denna över bl a Christian Berg. Det blev så att jag kallades upp till kyrkoherden för att diskutera mitt förslag till altartavla. Men eftersom man hade rivit halva kyrkan och det skulle kosta ett par miljoner kronor att bygga om så blev det hela inte av.

– Men jag hade gjort en grej och då sa Pär Siegård, att det var fel och att jag aldrig mer skulle göra så. Jag hade nämligen gjort en meterstor detalj av Jesu huvud. Jesus hängde på ett kors, som var sju och en halv meter högt, och eftersom huvudet i praktiken skulle komma ännu högre upp, så hade jag förstorat volymerna. Jag tänkte på perceptionen, hur det skulle te sig när man såg det underifrån. Men när då kyrkoherden satte huvudet på golvet och vi stod och tittade på det från två meters håll, yttrade han: – Jesus han stirrar så. – Ja, men, sa jag, det skall ju vara åtta meter upp. – Ja, men jag måste tänka på mina konfirmander.

– Nu sa Siegård till mig: – Du skall aldrig göra Jesus, du skall göra en apostel eller vem som helst, men aldrig Jesus. Och det hade han nog rätt i.

Arme Karlmark

– Ni känner väl Gerhard Karlmark. Dennes far var järnvägsman och var synsk höll jag på att säga, men han var homeopat förstår ni. Han

var en sådan där naturdoktor, skrev ut saker som gjorde folk friska genom att man trodde på det. Sonen Gerhard Karlmark blev konstnär i en impressionistisk stil, det påminde mycket om Bonnard. Jag har en modellstudie som är mjuk och vacker. Nästan som Bonnard. Karlmark hade haft barnförlamning och fick en fördärvad sida. Armen var förtvinad och benet dåligt. Framförallt var armen obrukbar, ja, han hade egentligen bara en arm. Men han var den gladaste människa som fanns. Han var rolig på kalas och han sjöng och lyfte en sup och han kramade om töserna. Han berörde kvinnornas hjärtan så att han var den värste kvinnotjusaren av alla när det var vernissagefester.

– Han hade en gång i tiden en ateljé på Lundavägen, ni vet där Lundavägen och Fredsgatan möts. Där är ett torn på huset på vänster sida. Där hade han en ateljé i det runda tornet allra överst. Ja, denna ateljé. Efter Karlmark så hade Gunnel Frieberg ateljén. Sedan gifte sig Gunnel med Felix Hatz när denne separerade från Brita af Klercker. Så jag var en gång uppe och hjälpte Gunnel Frieberg att gjuta en skulptur där i det runda tornet när de var nygifta. Då visste inte Felix Hatz att jag själv målade och sysslade med konst utan han sprang omkring och gjorde sig till. Han målade en äppelkvist. Han var borta vid staffliet och målade ett tag, sedan sprang han tillbaka och tittade så här, sedan kutade han fram och petade lite. Han lekte van Gogh. Ja, han målade van Goghs äppelkvistar på den tiden. Det hela var fjolligt. Men sedan blev Felix och jag bekanta.

– Den här ateljen hade alltså Karlmark och han hade ordnat med en vernissagefest. Det var så mycket folk, vi stod tätt, tätt, mat vet jag inte om vi hade, men det förekom i alla fall vin. Gerhard Karlmark hade på sitt dåliga ben lite svårt med balansen, ja, han hade väl druckit något vin också, i varje fall snubblade han till. Då fanns det något beskäftigt fruntimmer som skulle rädda honom från att falla, så hon grep tag i hans arm. Det bar sig inte bättre än att hon tog tag i den förlamade armen, som nästan var som en attrapp, med följd att armen bröts av. Den pekade rätt ut från kostymen. Karlmark sa bara: – Jag har brutit armen. För han var ordentligt glad. – Ja, men sa vi, vi måste ringa efter ambulans. Det fanns någon som visste larmnumret men så hör det till saken att man just byggt ut i Bollerup, så det visade sig att han tillhörde Lunds lasarettsområde. Han skulle åka till Lunds lasarett och ambulans rekvirerades härifrån.

– Det var en lördagskväll. När ambulansen kom så skulle alla ner och vinka av Karlmark. Det var en vacker sommarkväll. Vi kom ner där på gatan. Och det hela sammanföll så att man just hade slutat i Folkets park, så alla glada som varit där kom gående. En av dessa överförfriskade kom fram till ambulansen och sa:

– Skall ni till Lund? – Ja, sa Karlmark. – Kan jag få åka med för sista tåget har gått...han bodde nämligen i Lund. – Ja, men då får du banne mej ligga på båren, sa Karlmark. Så den överförfriskade fick ligga på båren och Karlmark satt vid sidan av medan de åkte till Lund.

– Det fanns en begåvad skulptör som hette Helge Högbom, men man har inte hört talas så mycket om honom senare. Helge hade alltid varit en slarver. Jag minns att Skånes Konstförening skulle fira ett jubileum, det var 1944, mitt under kriget. Jubileet skulle försiggå i Knutssalen på Rådhuset och Konstföreningen hade bjudit in stadsfullmäktiges ordförande som på den tiden var Emil Olsson. Precis innan hade han invigt Malmö stadsteater. På den tiden hade vi en landshövding som hette Allan Voug. Han hade tidigare varit chefredaktör på tidningen Arbetet. Dessa två var närvarande på jubileet.

– Jag kommer ihåg att vi samlades hemma hos Willy Lindeberg för att ta ett litet glas innan vi gick till festen. En mängd människor hade samlats hos Willy. Bl a kom Högbom som sa att han inte kunde gå till jubileet eftersom han inte hade någon kostym. Då vet jag att man ryckte ut och lånade en kostym av Willy Lindebergs kusin, denne hade ungefär samma storlek som Högbom. Högbom fick en mörk kostym så att han kunde gå.

– Den första som ställde till en mindre skandal på denna fest var Ivan Jordell. När han fått en knapp i västen blev han modig. Han satt rätt långt ifrån Emil Olsson och utropade: – Leve Solidar! Ni förstår, Emil Olsson var chef för Solidar, Kooperativa Föreningen. Varför han skrek så skall jag förklara. Jordell var arg över att ingen enda bildkonstnär hade inbjudits till invigningen av Malmö stadsteater. Det var bara kändisar, men inte en enda konstnär.

– Sedan så ställde Karl Enock till med den definitiva skandalen senare på kvällen. Voug satt där och hade fått in en grogg, han sitter och pratar med någon när Karl Enock stegar fram och förmodligen skall 'tala förstånd' med Voug. Karl Enock sätter sig intill landshövdingen men efter ett tag tröttnar denne på sin bordsgranne och vänder sig demonstrativt mot den som satt på hans andra sida. Karl Enock glodde lite på Voug och lite på Vougts whisky och soda som denne hade framför sig. Men eftersom Voug hade vänt sig åt andra sidan tog Karl Enock whiskyn och drack upp den, satte sedan tillbaka glaset, reste sig och gick.

– När Vought märkte att Karl Enock avlägsnat sig, kände han sig lättad och skulle återgå till groggen. Men glaset var tomt.

Voug blev så arg att han gick.

– Vi kan skratta och tycka att det är roligt 40 år efter. Men det är sådana här händelser som ofta har skadat konstnärskåren, när kom-

munalgubbarna möter konstnärer som de inte förstår. Vi uppträder ju på ett annat sätt.

– Men nu skall jag säga någonting om Emil Olsson, alltså inte stadsfullmäktiges ordförande, utan målaren Emil Olsson. Det var en fin man. Han var bondpojke från trakterna utanför Malmö. Och hans föräldrar var välsituerade. Fadern tycks ha dött tidigt, för de bilder som finns i Emil Olssons måleri är av modern. Han har målat en mängd fina porträtt av modern. Och Emil Olsson var mycket modersbunden.

– Emil var således välsituerad när han for till Paris för att studera konst, ja, han var den av alla som hade mest pengar. Det var ett gäng där, jag vet inte exakt hur många man var, men jag känner bl a till Otte Sköld, Erik Jönsson, Svante Bergh och Agda Holst, de var mycket goda vänner till Emil Olsson. Och Emil var den som hade pengar när de andra hade ebb. Han fungerade i många fall som bank. Ja, där var en sådan som Svante Bergh, det är en nästan tragikomisk historia om hans tid i Paris. Det här gänget höll ihop, man målade på samma målarskola, jag tror det var hos André Lhote. Det var alltså den lätta kubismen som gällde på den tiden, den lite naiva kubismen som både Otte Sköld, Erik Jönsson och Albert Abbe odlade på 20-talet och i början av 30-talet. Det berättade Adolf Anderberg, radions man i Malmö, för han hade varit där nere i Paris tillsammans med de här målarna.

– De höll till på ett stamloкус varje dag, men så plötsligt försvann Svante Bergh. De andra undrade, Svante hade inte varit där på flera dagar. Någon förfäktade att han kanske hade rest hem. Det gick nästan en hel vecka. Så sa någon: – Ja, men var bor han? – Han bor inte långt härifrån. – Då får vi väl gå hem och höra. Han är kanske dålig eller något sådant. Och de gick hem till hans förhyrda rum och bankade på dörren. Inte ett ljud. Men som de höll på så hörde de slutligen att det fanns någon inne. De fick upp dörren och där låg Svante Bergh i sängen. De frågade: – Är du dålig? – Nej sa han, det var han inte, men han hade inga pengar. – Pengar, vad då pengar, du kan väl inte ligga här i sängen. – Jo, han hade läst att om man låg stilla så gick det inte åt så mycket näring. Så han hade gått i ide.

– Apropå det här med näring, då tänker jag automatiskt på en historia som berättades på Lukas-gillet i Lund, det var när Sten Broman var alderman för en del år sedan. Då levde fortfarande Jonas Åkesson. Jonas satt där och var mycket gammal, men han var en hedersman och hade hela tiden husarsträckningen i ryggen. Så han såg spänstig ut även om han egentligen var en bruten man. På Lukas-gillet visar man varje jul målade planscher från olika begivenheter och vi hade målat en hedersplansch av Jonas, där han stod med sabel i näven. Då säger Sten Broman till Jonas Åkesson: – Vad var du

En klubbafton i Skys lokaler vid Stortorget i Malmö. Från vänster ses Max Gregor Carlsson, Hanna Brundin vänder nacken åt fotografen, Christina Ringsberg är halvt skymd, Sune Rudnert sitter intill, sedan följer Olle Berlin, Thure Thörn, Allan Erwö och i profil nära kameran (och med mustasch) ses Leif Vagar Svensson.

egentligen, var du dragon eller husar? – Jag var husar, säger Jonas, och skägget guppade upp och ner. Då frågade Sten Broman: – Vad är det för skillnad på husarer och dragoner? – Jo, sa Jonas, dragonerna de fick mer näring. Ja, det är väldigt lyckat. Jag har kollat upp att det är riktigt. Dragonerna var det tunga rytteriet, husarerna var de snabba. De skulle alltså vara lätta i sadeln. Så de fick inte så mycket mat som dragonerna. De senare fick en biff extra, för de skulle hugga in på ett annat sätt.

Byxhängslen och palett

– Så några ord om Martin Emond. Han var under en period den stora kanonen i den skånska konsten. Vid ett tillfälle så hängde Anders Olsson och jag en utställning i Tomelilla, jag var assistent och Anders Olsson kommissarie. Det var en sådan där efterbliven 'världsutställning' med traktorer och annat och så skulle man ha konst i gymnastiksalen. Då hade Martin Emond skickat in en hel del fina landskapsmålningar à la Hill. Han hade målat stenbrott och liknande natur. Då sa Anders till mig: – Som han kan måla himlar!

För man kände riktigt hur det blåste. Han var en verkligt framstående målare och det tycker jag fortfarande.

– Martin hade affärsmannens belastning. Han var född i en koncern. Man tillverkade byxhängslen, livremmar, undertröjor och dylikt. Familjen Emond hade en sådan fabrik i Landskrona. Och Martin var liksom sina bröder direktör där. Jag vet inte om Martin samtidigt var lite resande, att han for ut och sålde byxhängslen. Den mesta tiden ägnade han i alla fall åt att måla.

– Vid ett tillfälle satt både Martin och jag med i Skånes Konstförenings jury. Efteråt så honorerades vi med en måltid på Savoy i Malmö och då gjorde Martin något som jag sedan dess bara har hört ett par gånger. Han ställde sig upp och på ett egendomligt sätt diktade han fritt något som han sjöng till en entonig melodi. Det verkade så uråldrigt. Han sjöng två sånger, två melodier, och den ena handlade om en kommod hos en tullkontrollör. Om det var i Landskrona eller någon annanstans, det vet jag inte.

– Jag skall nu sluta genom att berätta om min gode vän Jonas Fröding. Jonas var ju den som lurade mig att sluta att måla och istället börja med att skulptera. Och det är jag honom evigt tacksam för. Jonas tillhörde en generation före mig, det var en åldersskillnad på 20-25 år. När jag som stuckatör gick hos Jonas och hämtade mina lärdomar hos honom, då var det okey. Men när jag sedan kom tillbaka från Stockholm och etablerade mig som skulptör i Malmö och fick egna arbeten, då blev det lite känsligare. För då var vi på samma marknad.

– Jag vet att Jonas blev lite ledsen då jag en gång 'snodde' ett jobb från honom i en tävling. Han försökte att inte visa det, men det var nog bittert för honom. Trots att vi inte hade ateljéerna särskilt långt ifrån varandra blev det så att han kom mera sällan till mig.

– Men en gång hade jag gjort ett jobb. Willy Lindeberg, hans fru och min fru, vi hade företagit en utfärd och tittat på den här grejen, som jag hade gjort. Jag tror det var i Trelleborg, till någon skola. När vi hade varit där så körde vi om Staffanstorp och hälsade på Sigfrid Bengtsson. Och när vi var i Staffanstorp gick vi in i köttaffären, för de hade världens godaste leverkorv, och köpte en meter leverkorv. Vi handlade något annat också. Sedan bestämde vi att åka hem till oss för att steka leverkorven och äta den, ja, på hemvägen köpte vi även några vinpavor.

Sista natten med Fröding

– Det var en vacker sommarkväll. När vi hade gjort vid maten och skulle till att äta, så kommer Jonas Fröding vandrande och han hade behov av en vinslurk. Ada, min fru, och jag hade precis köpt huset

på Solbacken, vi hade ett litet tvåvåningshus som ännu inte hade blivit tillbyggt, men jag hade inhandlat en rosenbuske för att piffa upp huset. Denna ros blommade för fullt, hela trädgården prunkade för det var en stor rosenbuske. Där satt vi, denna vackra sommarkväll, och drack vårt vin, åt leverkorven som vi köpt i Staffanstorp och hade det härligt.

– Och mitt i detta – Jonas härstammade från skalden Fröding men ville vanligtvis inte låtsas om det. Men nu blommade det upp och han började läsa Frödingdiker på riktig värmländska. Det var fantastiskt. Han läste så härligt och stod där vid rosenbusken. Efteråt applåderade vi. Det var en härlig kväll, där Vanja och Willy, Ada och jag och Jonas hade utomordentligt roligt. Det var bara synd att Jonas fru inte var med.

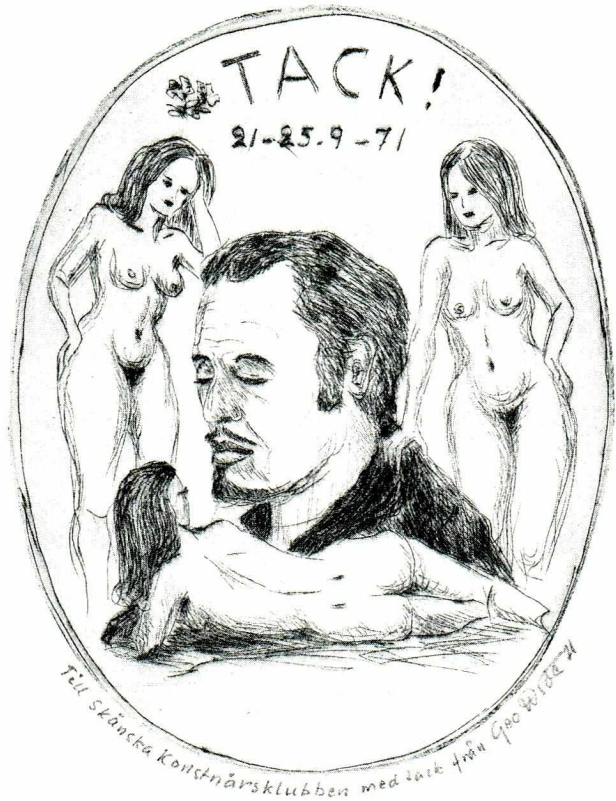
– På natten avlägsnade sig de här gossarna, Jonas i mitten och så Vanja och Willy på var sin sida. De gick på gatan och Ada och jag vi stod och vinkade. Ja, de gick sjungande.

– Detta var en onsdag eller torsdag. På lördagen hade jag ett sammanträffande i Ängelholm med konstnämnden, för jag hade fått i uppdrag att göra en skulptur till Ängelholm. Jag hade varit där uppe och lämnat skisser och på lördagen skulle jag dit och skriva kontrakt. Jag åkte på morgonen och på eftermiddagen återvände jag. Vid tretiden kommer jag från stationen cyklande på Mariedalsvägen, Fröding bodde då och hade sin ateljé på Fågelbacksgatan, alltså bakom Husarkasernen, som det hette (Kronprinsen var inte uppförd), och jag tittade upp och såg då att alla fönsterna var öppna. Jag visste att han höll på med en byst däruppe, men tänkte, att det var hemskt vad han vädrar. Jag satt på cykeln och småskrattade vid minnet av kvällen som vi nyss haft. När jag kommer hem säger Ada: – Du, Margit ringde, Fröding är död. Han hade dött klockan halv tre. Jag kom halvtimmen senare och då hade man öppnat fönsterna.

Nya röster skall sjunga

De här inspelningarna med Hans Ripa, Thure Thörn och i viss mån med en annan av förgrundsgestalterna, Anders A Jönsson, ger en bild av ett svunnet konstnärsliv i Malmö och Skåne. Här skymtar fram verkliga "profiler" från de dagar på 40-talet då Skånska Konstnärsklubben bildades vid ett möte på Malmö Museum och från de första årens möten i museets café och sedermera sammankomsterna i lokalen på Munkgatan 7 i Malmö och – enligt Anders A Jönsson – i en affärslokal på Södra Förstadsgatan.

Episoderna är många gånger anekdotiska och persongalleriet så festligt att man gärna inbillar sig att dylika eskapader hör en för-

Tala om snygga
tackkort – detta fick
Skånska Konstnärsklubben 1971 av
Geo Wide.

gången tid till. Så roliga och unika människor finns inte i dag. Det blir nostalgiskt att tänka tillbaka. Men vår tids historieberättare, de som skildrar de allra senaste decennierna, är redan i gång. Nya huvudfigurer dyker upp. Och sedan dessa historier polerats och förbättrats, så finns det all anledning att tro, att det kan bli en ny samling märkliga berättelser. För där konstnärer är, där är möda och slit, förtvivlan och umbäranden men också glädjen och det underbaraste av liv.

Biografica

Här några biografiska uppgifter om i texten nämnda konstnärer: Evald Ask, 1894–1958. Einar Lyngé Ahlberg, 1913–1980. Arne Aspelin, 1911–1990. Einar Bager, 1887–1990. Sigfrid Bengtsson, 1898–1985. Svante Bergh, 1885–1946. Ulla Borgström, f 1918. Sigvard Börtz, f 1904. Max Gregor Carlsson, f 1914. Johannes Collin, 1873–1951. Axel Ebbe, 1868–1941. Martin Emond, 1895–1965. Gunnel Frieberg, f 1919. Jonas Fröding, 1905–1959. Evert Färhm, 1901–1971. Bertil Gadö, f 1916. Felix Hatz, f 1909. Tage Hansson, 1889–1968. Bengt Hillgrund, 1935–1981. Agda Holst, 1886–1976. Knut Irwe, f 1912. Johan Johansson, 1879–1951. Ivan Jordell, 1901–1961. Anders A Jönsson, f 1907. Erik Jönsson, 1893–1950. Gerhard Karlmark, 1905–1976. Helge Kemner, 1883–1934. Axel Kleimer, 1881–1945. Brita af Klercker, f 1906. Nils-Folke Knafve, f 1905. Fritz Kärfve, 1880–1967. Elvin Larsson, f 1913. Hans Larsson, 1910–1973. Willy Lindeberg, 1910–1983. Ragnar Lindquist, 1906–1986. Bror Ljunggren, 1884–1939. Henning Malmström, 1890–1968. Bernhard Neuman, 1895–1974. Gunnar Norborg 1904–1945. Ernst Norlind, 1877–1952. Staffan Norlind, 1909–1978. Tage E Nilsson, f 1918. Anders Olsson, 1880–1955. Emil Olsson, 1890–1964. Karl Enock Olsson, 1889–1958. Hans Ripa, f 1912. Gustav Rudberg, f 1915. Jules Schyl, 1893–1977. Pär Siegård, 1887–1961. Bertil Sjöberg, f 1914. Eskil Skans, 1905–1991. Svante Tuveßon, 1909–1983. Thure Thörn, f 1918. Jonas Åkesson, 1879–1970.

Skånska Konstnärsklubben är med sina drygt 50 år en institution i skånskt konstnärsliv. Här har merparten av den skånska parnassen deltagit i olika aktiviteter. Klubben har både varit en kamratförening och en föregångare till den lokala avdelningen av KRO.

Nu har två av klubbens medlemmar, konstskribenten och konstnären Hans Janstad och konstnären och fil dr i konsthistoria Sune Rudnert, närmare granskat klubbens historia. Det har blivit en bok där historiken präglas av både allvar och uppsluppet konstnärsliv.

SKÅNSKA
KONSTNÄRS-
KLUBBEN